

T. C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

MİRZA FETH ALİ AHUNDZADE'NİN KOMEDİLERİNDE

SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Azada TAHİROVA

Danışman

Doç. Dr. Mehmet YASTI

Konya 2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Azada TAHİROVA
	Numarası	18810701019
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet YASTI
	Tezin Adı	Mirza Feth Ali Ahundzade'nin Komediğinde Söz Varlığı

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Mirza Feth Ali Ahundzade'nin Komediğinde Söz Varlığı başlıklı bu çalışma 13/06/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Mehmet YASTI	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Fatih Numan KÜÇÜKBALLI	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Abdullah MERT	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Azada TAHİROVA		
	Numarası	18810701019		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Mirza Feth Ali Ahundzade'nin Komediğinde Söz Varlığı			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Azada TAHİROVA

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Azada TAHİROVA		
	Numarası	18810701019		
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet YASTI		
	Tezin Adı	Mirza Feth Ali Ahundzade'nin Komedilerinde Söz Varlığı		

Söz varlığı çalışmaları, bir toplumun kültürünü anlamak, kelime zenginliğini, dil servetini göstermek açısından önemlidir. Çalışmamızda, Azerbaycan tarihi ve edebiyatı için önemli şahsiyetlerden biri olan Mirza Feth Ali Ahundzade'nin komedilerinde yer alan söz varlıkları üzerinde bir inceleme yapılmıştır. Araştırma, Ahundzade'nin yaşadığı dönemin anlaşılması, bu döneme kadar varlığını sürdüren kelimelerin ve yalnız ağızlarda kalan kelimelerin tespiti bakımından önemlidir. Bu bağlamda, çalışmamızın ilk aşamasında Mirza Feth Ali Ahundzade'nin Hayatı ve Eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci aşamada söz konusu komedilerde bulunan öğelerin kavram alanlarına göre sınıflandırılması yapılmış, komedilerde geçen atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler tespit edilmiştir. Son aşamada ise tespit edilen öğelerden bir sözlük oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mirza Feth Ali Ahundzade, söz varlığı, komediler, ata sözler.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Azada TAHİROVA		
	Student Number	18810701019		
	Department	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Mehmet YASTI		
Title of the Thesis/Dissertation	Vocabulary of Mirza Fath Ali Akhundzade in comedy			

Vocabulary studies are important to understand the language, thesaurus, and culture of the society. This study examines the vocabulary of the comedies of Mirza Fath Ali Akhundzade, one of the important figures in Azerbaijani history and literature. Through this, the study aims to understand the literacy language of the Ahundzade period and how these words survived in the modern Azerbaijani language. For his reason, the study initially examines the life and literary properties of the author. Then, the elements in the comedies were classified according to their conceptual fields, and the proverbs, idioms, reduplications, and stereotypes in the comedies were determined. In the last stage, a dictionary was created from the identified words.

Keywords: Mirza Feth Ali Ahundzade, comedies, vocabulary, proverbs.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
TRANSKRİPSİYON	x
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
1. ÇALIŞMANIN KONUSU VE PROBLEMİ	1
2. ÇALIŞMANIN AMACI	2
3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	2
4. SINIRLILIKLAR VE YÖNTEM	3
1. BÖLÜM: MİRZA FETH ALİ AHUNDZADE’NİN HAYATI VE ESERLERİ	4
1.1.HAYATI	4
1.2. ESERLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ	7
1.3. KOMEDİLERİ.....	10
2.BÖLÜM: AHUNDZADE’NİN KOMEDİLERİNDE SÖZ VARLIĞI	17
2.1. SÖZ VARLIĞI	17
2.2. DEYİMLER	17
2.3. ATASÖZLERİ.....	18
2.4. İKILEMELER.....	20
2.4.1. Aynen Tekrarlar.....	20
2.4.2. Yakın Anlamlı Tekrarlar	25
2.4.3. Zıt Anlamlı Tekrarlar	29
2.4.4. Biri Anlamlı, Biri Anlamsız Tekrarlar	32
2.5. KALIP SÖZLER.....	34
2.5.1. Selamlaşma Kalıp Sözleri.....	35
2.5.2. Hatır Sorma Kalıp Sözleri	36
2.5.3. Rica Etme Kalıp Sözleri	36
2.5.4. Teşekkür Etme Kalıp Sözleri.....	39
2.5.5. Onaylama-Kabul Etme Kalıp Sözleri	39
2.5.6. Reddetme Kalıp Sözleri.....	40
2.5.7. Karşılama Kalıp Sözleri	41
2.5.8. Uğurlama Kalıp Sözleri	42
2.5.9. İyi Dilek Kalıp Sözleri (Alkışlar)	42
2.5.10. Kötü Dilek Kalıp Sözleri (Kargışlar)	43

2.6. YABANCI KELİMELER.....	45
2.7. AHUNZADE KOMEDİLERİNDE SÖZ VARLIĞI.....	47
SONUÇ	186
KAYNAKÇA.....	189

KISALTMALAR

Alm. Almanca

Ar. Arapça

Far. Farsça

Fr. Fransızca

İtal. İtalyanca

Rus. Rusca

vb. ve benzerleri

vd. ve diğerleri

vs. vesaire

Yun. Yunanca

TRANSKRİPSİYON

Aa- Aa	Kk-Kk
Bb-Bb	Qq- Ğğ
Cc-Cc	Ll-Ll
Çç-Çç	Mm-Mm
Dd-Dd	Nn-Nn
Ee-Ee	Oo-Oo
Ää-Ee	Öö- Öö
Ff-Ff	Pp-Pp
Gg-Gg	Rr-Rr
Ğğ- Ğğ	Ss-Ss
Hh-Hh	Şş-Şş
Xx-Ĥĥ	Tt-Tt
Iı-Iı	Uu-Uu
İi-İi	Üü-Üü
Jj-Jj	Vv-Vv
	Yy-Yy
	Zz-Zz

ÖN SÖZ

Dil, insanların birbiri ile iletişim kurmasını sağlayan en önemli araçtır. Söz varlığı ise toplumun sahip olduğu söz ve sözcükler bütünüdür. Söz varlığı yalnız tek tek sözler değil, aynı zamanda sözlerden oluşan kalıplaşmış ifadeler, terimler, atasözlerini de kapsayan kelime hazinesidir.

Her toplum belli bir söz hazinesine sahiptir. Bu söz hazinesi yalnız o gün yazılan ve konuşulan sözlerden ibaret değildir. Günlük konuşma dilinden çıkmış ve sadece yazılı eserlerde saklı kalan sözler vardır. Bu değerlerin ortaya çıkarılması dilin zenginliğini koruması açısından çok önemlidir.

Bu minvalde çalışmamızın amacı, Azerbaycan edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan ve Azerbaycan'da milli edebiyatın temelini oluşturan Mirza Feth Ali Ahundzade'nin altı komedisinde yer alan söz varlıklarını tespit etmektir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgilerini, tecrübelerini, yardımlarını esirgemeyen ve yüksek lisans eğitimi için beni yüreklendiren saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Yastı'ya, aynı zamanda ders aldığım dönemde ve çalışmamın farklı aşamalarında görüşleri ile bakış açımın ve tezimin gelişmesine yardımcı olan değerli jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Fatih Numan Küçükballı'ya, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Mert'e ve Prof. Dr. Abdurrahman Özkan'a, çalışmam boyunca güveni ile yanımda olan eşime, oğluma, aileme, arkadaşlarıma teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Azada TAHİROVA

Konya 2022

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu ve Problemi

Dilin en önemli iletişim aracı olduğu pek çok insan tarafından doğru kabul edilmektedir. Dilde var olan sözler ve ifadelerle bireyler kendilerini muhatabının doğru anlamasını sağlarlar. Bu sayede sadece söylemek istediklerini değil ayrıca duygularını, düşüncelerini de karşı tarafa aktarırlar. Muharrem Ergin'in dili sosyal, toplumsal bir kurum olarak adlandırması bundandır. Dilin toplumsal bir kurum olması onun çok sayıda insan tarafından kullanılmasını sağlar. Bu durum söz konusu dilin gittikçe genişlemesine ve zenginleşmesine imkân verir. Dilin zengin olması o dilin hem söz hazinesinin, hem de imkânlarının geniş olmasındadır. Tek bir sözcüğün pek çok anlamda kullanılması ya da aynı durumu ifade eden kavramların çokluğu dildeki derinliğin bir işaretidir. Bu zenginliğin farkına varılması, o dilin tarihini ve kültürünü yansıtan söz varlığının ortaya çıkarılması ile mümkündür. Dilin söz varlığı denilince, yalnızca o dilin sözcüklerini değil deyimlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz (Aksan, 2004:7)

Doğan Aksan'ın ifade ettiği bu kalıpların hepsini yazarlarımız eserlerinde ifade etmiştir. Dilin söz varlığını ortaya koymak için bu eserlerde geçen sözleri derleyip, toplamak ve incelemek dilin ve dolayısıyla kültürün sürdürülmesi için önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın konusunu dildeki söz varlığı oluşturmaktadır.

Azerbaycan edebiyatında, Mirza Feth Ali Ahundzade'nin eserleri söz varlığının zenginliği açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada yazarın sadece altı komedide kullanmış olduğu sözcükler değil; yabancı sözcükler, atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler de incelenmiştir. Komedilerde kullanılan bütün bu ifadeler tespit edilmiş ve ortaya konulmuştur. Azerbaycan edebiyatında kimi hala yaşamakta olan kimisi de günlük kullanımdaki varlığını yitiren sözlerin bu yolla yeniden derlenmesi ve bu zenginliğin yitirilmemesi için bir adım atılmıştır.

2. Çalışmanın Amacı

Yapılan bu çalışmanın temel amacı, Mirza Feth Ali Ahundzade'nin altı komedisinde yer alan söz varlığının bu eserlerde kullandığı sözler, yabancı kelimeler, deyimler, ikilemeler, atasözlerini tespit etmek aracılığıyla belirlenmesidir.

3. Çalışmanın Önemi

Söz varlığı sadece bir dilde bir takım seslerin bir araya gelmesi ile oluşan sözcükler değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kültürünün bir göstergesi olarak düşünülmelidir. Kültür ve söz varlığı karşılıklı iletişim hâindedirler. Çok hızlı değişen ve gelişen dünyada toplumların söz varlığı da onunla beraber gelişmektedir.

Dilini koruyan toplumların tarih sahnesindeki ömrü uzun olur. Söz varlığı çalışmaları dilimizi korumak, milletimizin ve devletimizin geleceğini daim kılmak için dil alanında yapılacak çalışmalara öncülük edecektir. Söz varlığı bir dilin sahip olduğu kelimelerin tümünü oluşturur. Bir dilin söz varlığı ait olduğu toplumun kültürünü şekillendirirken, dil de ait olduğu toplumun kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarılmasında aracı olarak önemli bir göreve sahiptir. Söz hazinesi zengin olan dilin ifade imkânları geniş olur.

Bir topluma ait olan bütün değerler dil vasıtası ile nesilden nesile aktarılır. Dil, kültür ve zaman bir bütündür. Bu sebeple eserleri meydana getiren yazarların söz varlığı, bu döneme göre farklılık gösterir. Bu bakımdan söz konusu eser, yazılmış olduğu dönemin söz varlığına dair bize bilgiler sunar.

Bir dilin tarihi boyunca çok az değişime uğrayan temel sözvarlığı dışında kalan, soyut ve somut kavramları yansıtan dilin başka sözcükleri de vardır ki, bunlarda çağlar boyunca değişebilir, yeni anlamlar kazanabilir, kaybolup unutulabilir. Örneğin, Köktürk dönemindeki çok anlamlı “kazganmak” sözcüğü o çağda ‘kazanmak, elde etmek, fethetmek’ anlamında kullanılırken bugün kazanmak biçiminde kullanılmaktadır (Aksan, 2004: 28)

Biz de kendi döneminin halkının konuşma diline çok yakın bir şekilde yazılmış olan Ahundzade'nin komedilerinin söz varlığını inceleyerek, hem yazarın hem de

eserlerin yazıldığı dönemin söz varlığına dair bilgilere ulaşmayı amaçladık. Daha önce kimse tarafında söz varlığı incelenmeyen yazarın söz konusu eserlerinde geçen ve unutulmaya yüz tutan söz varlıklarının, yeniden kullanıma girebileceği ve dilin zenginliğine katkı sunulabileceği kaanatindeyiz.

4. Sınırlılıklar ve Yöntem

Yapılan bu çalışma, Mirza Feth Ali Ahundzade'nin altı komedisinin sözvarlığının incelenmesiyle sınırlıdır. Eserlerdeki adlar kavram alanlarına göre tasnif edilmiştir. Deyimler, yabancı kelimeler, atasözleri, kalıp sözler ve ikilemeler tespit edilerek gruplara ayrılmıştır.

Çalışmamızda, Mirza Feth Ali Ahundzade'nin altı komedi eseri derinlemesine incelenerek, nitel çalışma metodu içerik analizi uygulanmıştır.

1. BÖLÜM: MİRZA FETH ALİ AHUNDZADE’NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.Hayati

Mirza Feth Ali Ahundzade, Yeni Azerbaycan Edebiyatı’nın ilk büyük şahsiyetlerindendir. Komedi eserleri ile dikkat çeken Ahundzade, ilk büyük tiyatro yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan edebiyatının toplumsal-siyâsi, felsefi, etnik ve edebî düşünürlerinin en önemli simalarından biridir.

Ahundzade’nin doğum tarihi ile ilgili birbiriyle çelişen iki belge ve bir biyografi mevcuttur. Birinci belge Şeki Ruhani İdaresi’nin 1836 senesinde verdiği “*yaş şehâdetnâmesi*”dir ki, burada doğum tarihi 12 Recep 1229/30 Haziran 1814 olarak gösterilmiştir (Sultanlı-Ahmedov-Talibzade, 1960:185). İkinci belge, Ahundzade’nin uzun yıllar hizmet ettiği resmi dairedeki kayıtlı belge olup orada doğum tarihi 1811 olarak gösterilmiştir. Bu belge, yazarın ölümünden 10 gün sonra oğlu Reşit Bey’in isteği üzerine verilmiştir (Kasımzade, 1962:30).

Genel kabul görülen belge ise Ahundzade’nin kendi tertip ettiği (1874) “Kolonel Mirza Feth Ali Ahundzade” isimli Farsça biyografisidir. Biyografide Ahundzade’nin doğum tarihi 1812 olarak kaydedilmiştir (Memmedov, 2005:215).

Yaş şehâdetnâmesinde verilen tarih, genel olarak baktığımızda tam hatları ile Ahundzade’nin doğum tarihini göstermektedir. Ama bu yaş belgesinin verilmesinden (1836) otuz sekiz yıl sonra (1874) Ahundzade kendi elyazısı ile yazdığı biyografisinde “men bu menkueden miladi 1812-ci ilde vücuda gelmişim” yazısı başta söylediğimiz *yaş şehâdetnâmesinde* olan tarihin kesin olmadığını ortaya koymuştur. Ahundzade kendi biyografisinde doğum tarihini belirtirken *yaş şehâdetnâmesindeki* tarihi vermemesinin nedenini şöyle açıklanmaktadır: “Ruhani daireleri ahalinin doğum tarihini kayda almaz, bazen de doğum tarihinden farklı ay ve gün yazarak belge hazırlamakta idiler”. Bütün bunları dikkate alan Ahundzade, biyografi yazarken onların verdiği bilgilere güvenmemiştir. İkinci belgedeki 1811 senesinin nereden alındığı, nerede kayıta olduğu ise belli değildir (Kasımzade, 1962:16,17).

Bu bilgilerden yola çıkarak Ahundzade, 1812 senesinde Azerbaycan'ın Nuha (Şeki) şehrinde doğmuştur. Babası Mirza Muhammed Tağı, Güney Azerbaycan'ın Hamne kasabasındandır. Kasabanın muhtarı olan Mirza Muhammed Tağı hırsızlık yapan üç askere verdiği ceza dolayısıyla işten atılır ve Mirza Muhammed Tağı iş için Nuha'ya gelir. 1811 senesinde Nuhalı Rûhâni Hacı Aliasger'in kızı Nane hanımla evlenir (Akpınar, 1980:24).

Nane hanım onun ikinci eşidir. Mirza Feth Ali'nin doğumundan sonra tekrar 1814 senesinde ailesi ile birlikte Tebriz yakınlarındaki Hamne kasabasına döner. Dört yıl sonra Mirza Muhammed Tağı'nın Nane hanımla geçimsizliği yüzünden Feth Ali annesi ile birlikte Nuha'ya gelir. Burada Hacı Aliasger, Feth Ali'yi himayesine alır ve eğitimi ile bizzat kendisi ilgilenmeye başlar. Mirza Feth Ali, daha ilk eğitimine Hamne kasabasında iken medresede başlar. Fakat okulun sert kurallarından dolayı okuldan kaçar. 1825 senesinde bir yıl Gence'de ikamet eden Ahund Hacı Aliasger burada Feth Ali'nin Arapça ve Farsça öğrenmesine yardımcı olur. Aynı yıl Rusya ile İran arasında başlayan savaşta Gence yerle yeksan olur. Bu savaşta Ahund Hacı Aliasger'in bütün mal varlığı elinden alınır. Bu sebeple Hacı Aliasger ailesi ve Feth Ali birlikte Nuha'ya geri döner. Nuha'ya döndükten sonra Aliasger'in himayesinde olan Feth Ali eğitime devam eder. Ahund Aliasger 1832'de Mekke ziyaretine gitmeden önce Mirza Feth Ali'yi tekrar Gence'ye getirir ve Gence'de Şah Abbas mescidi yakınlarındaki medreseye verir. Feth Ali medresede Azerbaycan'ın önemli şairlerinden olan Mirza Şefi Vâzeh'ten hattatlık sanatını öğrenir. Aydın görüşe sahip olan Mirza Şefi Vâzeh, Feth Ali'nin çalışkan ve zeki olmasından dolayı onunla devrin aksaklıklarını konuşarak “dini eğitimde ruhanilerin riyakârlığını” ona anlatır. Bu konuşmadan sonra Mirza Feth Ali de rûhâni olmak fikrinden vazgeçer ve dünyevi ilimlere yönelir. (Memmedov, 2005:5).

Ahund Hacı Aliasger, Mekke'den döndükten sonra Ahundzade'yi Arapça, Farsça eğitimlere yönlendirmek için uğraşsa da artık o Mirza Şefi Vâzeh ile konuşmalarından sonra kendi yolunu çizmiştir. 1833 yılından itibaren Rus mektebinde eğitime devam eden Ahundzade, Rus dilini öğrenir ama yaşının büyük olmasından dolayı burada eğitime devam edemez. Dolayısıyla Ahundzade'nin istediği şekilde

eğitim almak için attığı adımlar sonuç vermez. Bu sebeple o, eğitim yolunun Rus dilini öğrenmekten geçtiğini düşünerek, Tiflis'te devlet işine girmeye ve oradaki Rus aydınlarından eğitim almaya karar verir (Göçerli, 2005: 403).

1834 senesinde Ahund Aliasger, Feth Ali'yi Tiflis'e götürür ve Feth Ali orada Kafkas'ın baş hâkimi Baron Rozen'in defterhanesinde Şark dilleri üzere mütercim öğrencisi olarak çalışmaya başlar. Daha sonra mülkî ve harbî işlerde mütercim olarak çalışan M. F. Ahundzade, Rusya – İran ve Rusya- Osmanlı devletleri arasında olan diplomatik görüşmelere faal olarak iştirak eder (Gasımszade, 1962:45).

Ahundzade, memuriyete başladığı Tiflis'te aydın bir çevre edinir. Onun Tiflis'teki dostları arasında Abbaskulu Ağa Bakühanlı, İsmayil Kutkaşanlı, Kasımbey Zakir, Aleksandr Çarçavadze, Grigoriy Orbeliani, Georgiy Tsereteli gibi Azerbaycanlı ve Gürcü edipler bulunmaktaydı. Ayrıca ünlü Rus şairi Y. P. Polonski, şarkiyatçı N. B. Hanıkov, Adolf Berje, gazeteci ve etnograf N. T. Berdzenov, Ermeni yazar Haçatur Abovyan, Kafkasya'ya sürgün edilmiş Polonyalı inkılapçı şair T. L. Tablostki de Ahundzade'nin tanıdığı ve görüştüğü kimselerden idi. Yine Ahundzade İran'ın önemli entelektüellerinden yazar ve reformist Mirza Melkûm Han, meşrutiyetçi devlet adamı Mirza Yusuf Han, milliyetçi yazar Şahzade Celaleddin Mirza ile yakın dostluk ilişkileri kurmuş, uzun zaman karşılıklı mektuplaşmışlardır (Memmedov 2005:7).

Mirza Feth Ali Ahundzade, 1842 yılında Ahund Hacı Aliasger'in kızı Tabu Hanım ile evlenmiştir. Feth Ali, Tiflis'e yerleştikten kısa bir süre sonra manevî babası vefat eder ve kendisi manevî babasının ailesine de bakmak zorunda kalır (Akpınar,1980:33.).

Ahundzade'nin Tabu Hanım'dan on üç çocuğu olur. Fakat bu çocuklardan sadece Reşid, Seyrabeğim ve Nise hayatta kalmıştır. Ahundzade'nin diğer çocukları bilinmeyen bir hastalık nedeniyle vefat etmiştir. Seyrabeğim, 1866 yılında Kaçar şehzadelerinden Behmen Mirza'nın oğlu Hanbaba Han'la evlenir. İki çocuğu olan Seyrabeğim, erken yaşta vefat eder. Ahundzade, torunlarının sıkıntı çekip üvey anne ile büyümesini istemediği için diğer kızı Nise Hanım'ı da Hanbaba Han ile evlendirir. Ahundzade, kendi eşini de zamansız kaybetmiştir (Memmedov, 2005:220).

Ahundzade, hayatının son yıllarında zihnî işlerle çok uğraşması, arzu ettiği projelerini hayata geçirememesi, çocuklarının vefatının üzüntüsü ile hastalanmıştır. 1877 senesinde “yürek şişme” hastalığına yakalanmış, 1878 senesinde de vefat etmiştir. Ahundzade, isteği üzerine Tiflis’te hocası Mirza Şefî Vâzeh’in mezarı yanında defnedilmiştir (Akpınar, 1988: 16).

1.2. Eserleri ve Genel Özellikleri

Birçok alanla ilgili bilgisi olan Ahundzade, devrinin birçok sorunuyla ilgili düşüncelerini eserlerinde ortaya koymuş, eleştirilerde bulunmuş bazen de çözüm yolları sunmuştur. Bu sebeple, kaleme aldığı eserler konu bakımından çeşitlilik gösterir. Edebiyat, tarih, coğrafya, din, felsefe gibi pekçok alandan birçok eseri, komedileri, makale ve incelemeleri vardır.

Ahundzade, edebî alandaki yaratıcılığa şiirle başlar. Ahundzade’nin şiir yazmaya ne zaman başladığının tam olarak bilgisi yoktur. 1850 senesinden önce yazdığı şiirler kaybolmuştur.

Sebuhi mahlasıyla yazdığı *Zamânedен Şikâyet* şiiri onun ilk eseri (tahminen 1832-1833) olarak kabul edilir. *Zamânedен Şikâyet* şiiri, Fars dilinde klasik Şark şiiri üslubunda mesnevi formunda yazılmıştır. Otobiyografi özelliği taşıyan *Zemânedен Şikâyet* şiirini iki kısma ayırmak mümkündür. Şiirin birinci kısmı çok karamsar şekilde yazılmıştır ve burada kendi acı yaşamından, arkadaş etrafından şikâyetleri yer alır. Şiirin ikinci kısmı ise daha iyimser şekilde yazılmış ve bu kısımda Tiflis muhitini överek buraya gelen her insanın bir iş sahibi olduğunu ve saygı sevgi kazandığını dile getirmiştir. Bu şiirinde, şair Hakanî, Rûmî, İbn Sînâ gibi şahsiyetlerin isimlerini vermiştir.

Diğer şiirlerini hem klasik, hem halk şiiri üslubunda yazmıştır. Söz konusu eserlerde, silsile eserler, lirik koşmalar, geraylılar, manzum mektuplar, kaside, ahlakî şiirler yazmıştır. Misal olarak: “Meni” redifli tecnîsi klasik âşık şiirindeki koşma

tarzından faydalanılarak yazılmıştır. Bu tarzın bir zorluğu da cinaslı sayılacak kelimeyi bütün kıtalarda yerli ve manalı kullanmaktır.

Äsiriyäm bir dilbärin ki, ägär,
Hänçärlä şan şan o yara mäni.
Visalından bullam häyat-i ta,
Yäğın bil, öldürmüz o yara mäni.

bu şiirde Ahundzad'e "o yara" ifadesini ustalıkla beş kıtada altı defa kullanmıştır (Akpınar, 1980:87).

İkinci şiir eseri, 1837 yılında yazdığı "Puşkin'in ölümüne Şark Poeması"dır. "Puşkin'in Ölümüne Şark Poeması" da Fars dilinde klasik şark şiiri üslubunda yazılmıştır. Bu poema ile Ahundzade, yeni bir edebiyatın- Azerbaycan-Rus edebî ilişkilerinin- esasını ortaya koyar. Şiir, baharın ilk çağlarının terennümü ile başlamaktadır. Puşkin 29 Ocak 1837 yılında öldürülmüştür. Ölüm haberi Tiflis'e Şubat'ın sonu, Mart ayının başında ulaşmıştır. Bu ayda Tiflis'te bahar başladığı için, Ahundzade de şiirine baharın gelişinin terennümü ile başlamıştır. Daha sonra şair, Puşkin'in ölümüne derinden kederlenir ve onun katillerine seslenerek, Rus halkının derdine ortak olur (Kasımzade, 1962:112).

Toprağına saçmağa iki gül ätri
Kopar Baxçasaraydan bir inçä ruzgar
Tutulup bu hëbärdän ağ saçlı Kafkaz
Säbuhinin şeirliylä yasını saklar.

Ahundzade'nin mektupları ise manzumdur. Caferkulu Han Neva'ya üç adet, Zakir'e de iki adet koşma şeklinde mektup yazmıştır. Ahundzade yakın dostu olan K. Zakir'e yazdığı ilk mektubunda Hurşudbanu Natevan ile aralarındaki dostluktan söz açar. İkinci mektubunda Kırım Muharebesi hakkında yazmıştır (Akpınar, 1980:87).

Azerbaycan edebiyatında, nesir edebiyatının oluşumunda ve gelişmesinde Ahundzade'nin önemli rolü vardır. Özellikle 1857 senesinde yazdığı "*Aldanmış Kevâkib*" hikayesi ile bedii nesrin çok başarılı bir örneğini ortaya koymuştur. Şöyle ki

“*Aldanmış Kevâkib*” eserinin konusu tarihi bir olaydan alınmıştır. Eserin konusu, İran tarihçisi İskenderbey Münşî'nin “*Târîh-i Âlem-ârây-ı Abbâsî*” eserinde verilmiş bir hadiseden alınmıştır. Ahundzade, bu tarihî hadiseyi yeni tefrikalarla zenginleştirmiş, ona tam yeni bir mana vermiştir. Bu sayede İran feodal usul-i idaresini gösteren bir eser ortaya çıkarmıştır (Memmedov, 2005:21).

Eser Ahundzade'nin yaşadığı dönemi anlatan bir eserdir. Realist yaratıcılık metodu ile yazılmıştır. Ahundzade bu eserinde devlet işçilerinin tüm ayıplarını, kanunsuzluklarını gerçekçi bir şekilde ortaya koymuştur. Eserde, Şah Abbas önemli bir karakterdir ve yazar onu kendi dil, hareketleri ve vezirleri ile yaptığı konuşmaları yoluyla ifşa etmiştir.

Yazar, İran şahının devlet işlerinde adil davranmayan bir kişi olduğunu, sorumluluklarını yerine getirmediğini eserinde ortaya koyar. Şah, yalnız kendi şahsî çıkarlarını düşünür. Günlerini keyif meclislerinde geçirir ve İran'ı iktisâdi, siyasî ve medenî çöküşten kurtarmayı düşünmemektedir. Şah Abbas, her münecimin vermiş olduğu habere inanır, hatta kendi canını yıldızların belasından kurtarmak için şahlık tahtından iner. Şah Abbas döneminde din adamlarına geniş haklar verilmiş, ülkede dinî teşebbüs, dindarların halka zulmü kuvvetlenmiş, Sünnîlere zorla Şîlik kabul ettirilmiştir.

Hikâyede, İran şahı yüzünden halk ve devlet çok kötü bir duruma gelmiş, ticaret ve tarım iflas etmiş, şehir ve köyler dağıtılmış, köprüler tahrip edilmiş, ülkenin her yeri viran olmuştur. Her yerde rüşvet, adaletsizlik, zalimlik hüküm sürmekte, devlet çalışanları halka zulmetmektedir ve halkın elinden her şeyini almaktadır. Bütün bunlara rağmen şah, devlet adamlarından razıdır.

Hikâye tarzında kaleme alınan eserde, Şah Abbas ve Yusuf Sarraç'ın padişahlıkları ve bu iki padişahın farklı yönetim biçimleri karşılaştırılır. Eserde, tahta geçen Yusuf Sarraç ilk olarak kimsenin suçsuz yere cezalandırılmamasını emreder, köprüleri, yolları yaptırır, vergileri halkın ödeyebileceği bir seviyeye indirir. Halktan topladığını yine onlar için harcar, rüşveti yasaklar, adil bir padişah olarak sembolize

edilir. Eserde, Yusuf Sarrac'ın yaptığı ıslahatlar Ahundzade'nin aslında kendi döneminde Şark dünyasında yapılmasını istediği ıslahatlardır.

Eserde Yusuf Serrac yenilikçi, iktisadî, siyasî gelişmeyi temsil eden bir hükümdar şeklinde tasvir edilmiştir. Tesadüfen bir şahlık, hükümlük dönemine başlasa da İran'ın siyasi, iktisadi hayatında büyük bir değişime sebep olmuştur. Ahundzade, toplumun yenileşmesini ve gelişimini eğitimde gördü ve öğretimin değişmesini esas alarak Çarlığın baskısı yüzünden anlatamadıklarını *Kemalüdevle Mektupları* adlı eserinde anlatmıştır. Yazar, Avrupa'da hayvanları bile dövmek yasak edilmişken, İran'da despot bir padişahın fermanıyla rütbeli kişilerin falakaya yatırılıp ayaklarına sopa ile vurularak cezalandırıldığını, bir süre sonra ise onuru yaralanmış o adamların başkan, vezir olarak atandığını ve onlardan bağlılık ve sadakat istendiğini anlatır. Yazara göre bu durum kişiliksiz, kendine güveni olmayan insanların iş başına geçmesine neden olmaktadır (Memmedov, 2005:37).

1.3. Komedileri

Ahundzade'nin İslam dünyası için çok yeni olan tiyatro türüne yönelmesinde Tiflis muhitinin etkisinin olduğu aşikârdır. Tiflis'in hızlı bir gelişim içerisinde olduğunu, yolların yapıldığını, şehirlerdeki hızlı nüfus artışını, Avrupaî hayatın bu şehirde güçlenmesini görmüştür. Kültürel hayattaki hızlı değişim ve gelişimi gördükten sonra burada bir tiyatro binası açılması gerektiği kanaatine varmıştır. Böylece Prens Mihail Semyonoviç Vorontsov'a 1849'da Tiflis Rus tiyatro mektebinin temelini attırır. Bina 1851 yılında hizmete açılır.

Ahundzade, zaman buldukça çeşitli konular hakkındaki fikirlerini birer makale, deneme, tenkit, mektup olarak kaleme almıştır. Bunları Rusça, Farsça, Arapça ve Azerbaycan Türkçesinde yazmıştır. Ahundzade'nin fikirlerini, çeşitli meseleler hakkındaki görüşlerini öğrenmek açısından bu yazılar bize önemli ölçüde ipuçları vermektedir. Bu yazılarda, edebî konular, dinî meseleler, felsefî bahisler, tarihî olaylar, coğrafî haberler hatta iktisadî konulara kadar çeşitli bilgiler vardır. Ahundzade,

düşünür olarak da yazar olarak da bütün bedii ve fikrî ıslahatlarında toplumun terkiibini bir bütün olarak görürdü. Ona göre “İlim ve eğitim bütün halk arasında; aşağıdan yukarıya, zenginden fakire kadar istisnasız olarak herkesin arasında yayılmalıdır: Çoban da, çiftçi de, tüccar da, aktar da bakanların elinde olan iktidara sahip olmalıdır” (Garayev, 1999:186).

F. Göçerli, büyük realist Ahundzade hakkında fikirlerini şöyle ifade etmiştir. “Merhum Mirze Fetelinin komediyaları meişetimizin tecrübeli bir aynasıdır ki, zahirimizi de batinimizi de aynayla gösterir. Mirze Feth Ali'nin komedileri okuyucuları basiret ehli bir taraftan gülürse, diğer taraftan da hazin hazin ağlayıp gözyaşı tökür. Gülmek görünür, ama gözyaşı derindir, görünmür. Onun ağır damcıları türeyin üstüne düşür onu deler, yaralar.” (Hüseynov, 2008:573).

Ahundzade, Namık Kemal gibi halkı eğitmenin yolu tiyatrodur diye düşünmekte idi.

O, Azerbaycan edebiyatı tarihinde oyun yazarlığının kurucusu gibi şöhret kazanmıştır. Sıra ile yazdığı dram eserleri edebiyatta dönüm noktası olmuştur. Aynı zamanda aşağıda sıralanan komedileriyle yeni bir yol açmıştır.

- 1.“Hekâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager” (1850).
- 2.“Hekâyet-i Müsyo Jordan Hekimi Nebatat ve Derviş Mesteli Şah Cadukün-i Meşhur” (1850).
- 3.“Hekâyet-i Hırs-Guldurbasan” (1851).
- 4.“Sergüzeşti Vezir-i Han-ı Lenkeran” (1851).
5. “Sergüzeşti- Merd-i Hasis” “Hacı Qara” (1852).
- 6.“Mürâfie Vekillerinin Hekayeti” (1855).

Ahundzade'nin komedileri realist sanat usulü ile yazılmıştır. Esas fikri, ideası da maarifçilik olmuştur. Komedilerinde halkın hayatı ve yaşamı geniş, derin ve renkli bir şekilde verilmiştir. Eserlerinin konusunu gerçek hayattan almış ve bu hayatı oldukça doğru, düzgün, doğal, inandırıcı şekilde vermiştir. Bu hayatı romantik formaya bürümemiştir. O ifade ettiği hayatın hadise ve gerçeğinin önemine, ruhuna inmiş onun en gerekli yerlerini, tipik özelliklerini kaleme almıştır. Ahundzade, komedilerini Azerbaycan Türkçesinde yazsa da bunları 1859 yılına kadar bu dilde

kitap halinde bastırılmamıştır. Bunlar ilk defa Rusça olarak basılmıştır. Rusça çevirilerini 1851-1856 yılları arasında Tiflis'teki *Kafkaz* dergisinde bastırmıştır (Memmedov, 2005:246).

Komedileri, kitap halinde ilk defa 1853'te Tiflis'te *Komedii Mirzı Feth Ali Ahundov* ismiyle Rusça basılmıştır. Komedilerinin tamamının Azerbaycan Türkçesinde ilk neşri ise *Temsilât (Temsilât-ı Kapitan Mirza Fetali Ahundzade)* adıyla *Aldanmış Kevâkib* hikâyesi ve “Fihrist-i Kitap” başlıklı giriş yazısı ile birlikte Maraşal Baryatinskiy'e ithafen 1859'da Tiflis'te yapılmıştır. *Temsilât*'ın 1920'den sonra Azerbaycan'da birçok baskıları yapılmış, yazarın sağlığında neşredemediği bazı yazıları da bu baskılara alınmıştır (Memmedov, 2005:246).

1.3.1. Hekayet-i Molla İbrahim Halil Kimyager

Ahundzade'nin ilk komedisi olan bu piyes aynı zamanda Azerbaycan edebiyatının ilk tiyatro oyunudur. Azerbaycan oyun yazarlığının tarihi bu komedi ile başlamaktadır. Eserin müellif nüshasında yazılma tarihi 1850 olarak kaydedilmiştir. Eser, bizzat yazarın kendisi tarafından Rusçaya tercüme edilmiş ve 1851'de “Kafkaz” gazetesinin 12, 15 Haziran sayılarında neşredilmiştir. Mirza Feth Ali, bu piyesini XIX. asrın otuzlu yıllarında kendi memleketi Nuha'da (Şeki) meydana gelen gerçek bir olaydan esinlenerek yazmıştır. Eserin esas kahramanı olan Molla İbrahim Halil Kimyager, 19. asrın birinci yarısında Şeki'de yaşamış gerçek bir şahıstır. Bununla ilgili bilgiyi Reşid Bey Efendiyev kendi hatıralarında vermiştir (Memmedov, 2005:247).

Ayrıca, tanınmış edip E. Hakverdiyev de “Ahundzade'nin Hayat ve Yaradıcılığı” adlı makalesinde bu tespitin doğru olduğunu şu sözlerle tasdik etmiştir: “Ben söylemeliyim ki, Ahundzade'nin komedilerindeki tipler uydurulmamıştır, bilavasita hayattan götürülmüştür. Komedilerindeki tipler hakikaten gerçek kimliklerdir. Hacı Gara'nın torunları şimdi de Ağdam kazasının Ağcebedi köyün de yaşamaktadır. Molla İbrahim Halil'in torunları ile ben Tiflis'te tanıştım. Komedide kısa yolla zengin olmaya çalışan Nuhâlıların ve bakırı gümüşe dönüştürdüğü iddiasıyla insanları dolandıran İbrahim Halil'in hikâyesi anlatılmıştır” (Kasımzade, 1962:135).

Maarifçi Reşit Bey Efendiyev'in (1863-1943) verdiği bilgilere göre Çar Rusya'sı Kafkaslar'da yaptığı savaşılarından sonra kendine ilhak ettiği topraklarda bulunan doğal kaynaklarla ilgileniyordu. Çar memurlarını en çok Zakafkaziya'nın faydalı kazıntıları ilgilendirirdi. O dönemde, Nuha şehrinde yaşayan Molla İbrahim Halil isimli bir kurnaz kuyumcu, kimya hülyasına kapılarak yalnız avam halkı değil, çar memurlarını da kandırmaya muvaffak olmuştur. İbrahim Halil bir miktar bakır toprakla karıştırarak, Haçmaz dağlarında bakır madeni bulunduğunu iddia edip hükümetten bu madeni araştırmak için maddî yardım ve izin talep eder. Devletten beklediği izni ve parayı aldıktan sonra dağlarda mesken salarak yanına aldığı dervişle beraber insanları kandırarak iksir ile toprağı bakıra döndüreceğine inandırır (Memmedov, 2005:246).

Eserde, Hacı Nuru maarifçi olarak görünmektedir. Ahundzade, kendi fikir ve düşüncelerini onun dilinden söyleyerek halkını uyanışa davet etmiştir. Hacı Nuru, eserde söylemleri ile dikkat çekmektedir. Yazarın ona verdiği isimdeki “nuru”, “ışığı” döneminin ihtiyacı olan maarifçi insanların var olduğu yerlere güneş gibi doğacağı ve orayı aydınlatacağı mesajı için kullanılmıştır.

1.3.2. Hekâyet-i Müsyö Jordan

Eserin tam adı *Hekâyet-i Müsyö Jordân Hekîm-i Nebâtât ve Derviş Mesteli Şah Câdûkun-i Meşhûr*'dur. İbrahim Halil Kimyâger'le aynı yıl yani 1850'de yazılmıştır. Eser ilk defa 1851'de *Kafkaz* gazetesinin 23, 27 Şubat ve 2 Mart tarihli sayılarında yayımlanmıştır. Ahundzade'nin sahneye koyulmuş ilk komedi eseridir. Eser, 1852 senesinde Peterburk'ta ev tiyatrolarının birinde istekli artistler tarafından sahnelenmiştir. Aleksis Jordan gerçekten meşhur Fransız nebatat âlimidir. Real prototiple Batı Avrupa âlimlerinin simasını yaratmıştır. Eserin başkahramanları Kafkasya'nın bitki örtüsünü öğrenmek üzere yola çıkmış Fransız botanikçisi Müsyö Jordan ile Paris'e gidip orada Fransızca öğrenmeyi hayal eden Şahbaz Bey'dir. Yabancı dil bilmenin önemi ve cahilliğin ana tema olarak işlendiği eserde, sihir,

büyücülük ve cehalet gibi konular üzerinden toplumdaki batıl inançlar eleştirilmiştir (Memmedov, 2005:250).

Eserin esas kahramanı Mesteli Şah dolandırıcı olarak verilmiştir. Doğal olarak ortaya çıkan tüm hadiseleri yaptığı büyüye bağlayarak insanları yalanlarına inandırmaya çalışmaktadır. “Araza dur desem, akar mı” “Murova kop desem, kopmaz mı” deyip kendi dili ile kendisini ifşa etmektedir.

Asıl komediyi temsil eden sahne Paris’in patlaması kısmıdır. “Hanımlar Paris patladı, gözünüz aydın” demesi ile, Müsyo Jordan: “vay aman Paris patladı” deyip, içeri girmesi bir olur. Aslında Paris’de devrim baş vermiştir. Ahundzade, bu eserde maarifçi olarak Şahbaz Bey karakterini yaratmıştır. Komedilerinin önemli bir özelliği de Ahundzade, halkının tarihi bir dönemini, 19 yüzyılın aile, ev yaşamı, toplumsal ilişkilerini açık, realist bir şekilde ifade etmiştir.

1.3.3. Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan

Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan, Ahundzade’nin üçüncü komedi eseri olarak kabul edilir. Ahundzade, *Temsilât*’ta eserin yazılma tarihini 1268 olarak kaydetmiştir. Bu da miladi tarihi ile 17 Ocak 1852 senesine tekâbül etmektedir. Fakat eserin Rus dilinde tercümesi 1851’de “Kafkaz” gazetesinin 3 Ekim ve 30 Kasım tarihli farklı sayılarında çıkmıştır. Anlaşılan eser ilk defa 1851’in ilk yarısında yazılmış ve daha sonra Rusçaya çevrilmiştir. Bununla birlikte eserin “Kafkaz” gazetesinde çıkan nüshası ile 1853’deki Rusça baskısında ve *Temsilât*’ın da yer alan nüshaları arasında önemli farklar vardır. Gazetede çıkan nüsha eserin ilk halidir ve onun ne Rusça ne de Azerbaycan Türkçesindeki yazma nüshası hala bulunmamıştır. Diğerleri ise eserin yeniden gözden geçirilmiş halidir (Memmedov,2005:254).

Eserde 19. asırdaki köy hayatı tasvir olunmaktadır. Konusu, oba halkı ve karakterler orada yaşayan insanlardan hareketle kurgulanmıştır. Ahundzade, ilk defa bu eserinde köylü meselesini ortaya koymuştur. Köylülerin kendi hak ve hukuklarını bilmemeleri, avam, cahil düşünceye sahip olmalarını tenkit etmiştir.

1.3.4. Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran

Yazar bu komedisini 1851’de yazmıştır. Eser adı ilk baskılarında (1853’de “Kafkaz” gazetesinin 7. ve 9. sayısı,) aynı sene Rusça çıkmış komediler mecmuası ve *Temsilat*’ında *Sergüzeşt-i Vezîr-i Han-ı Serab* şeklinde geçse de daha sonra 1874’de Fars dilinde basılan komediler mecmuasında eserin çevirisini yapan Mirza Muhammed Karacadâgî yazarın kendi isteğiyle “Serab” sözünü “Lenkeran”la değiştirmiştir. Yazarın bu komedisi, Azerbaycan tiyatro sahnesinde oynanmış ilk eser sayılmaktadır. Azerbaycan tiyatro tarihi bu oyunun sahneye konulmasıyla başlar. Komedi, Hasanbey Zerdabi’nin rehberliği ve Necefbey Vezirov’un faal iştiraki ile 1873 senesinde sahneye konulmuştur. Komedideki hadiseler, ülkenin hanlıklar döneminde meydana gelmektedir. (Memmedov,2005:269).

Eserde bazı toplumsal sorunlara yer verilmiştir. Han ve vezir, feodal idareciliğin kanunsuzluklarını gösteren karakterlerdir. Bu komedide Lenkeran Han’ının cehaleti ve vezirin iki yüzlülüğü ifşa edilmektedir. Eserdeki tüm tipler kendi karakterlerine göre konuşur.

1.3.5. Sergüzeşt-i Merd-i Hasis

Eserin başkahramanına nispetle Hacı Kara olarak da bilinen bu eser 1852’de yazılmıştır. Müellif bu komedisine çok önem vermiş, ilk defa kendi tercümesi ile 1853’de “Kafkas” gazetesinin Nisan ve Mayıs sayılarında yayımlamıştır. Azerbaycan sahnesinde ilk defa 17 Nisan 1873’te oynanan Hacı Kara, Azerbaycan edebiyatının en güzel komedi eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Eserin konusunun gerçek hayattan alındığı söylenir. Ahundzade, 1852 senesinde İran’dan kaçak mal geçirenlere karşı hareket eden ve geçit bölgelerine gönderilmiş Albay Meyer’in tercümanı olmuş ve bu dönemde kaçak mal geçiren insanların maceralarını gözlemlemiştir. Komedinin konusunu bu hadiselerden aldığı düşünülmektedir (Memmedov,2005:271).

Eserde 19. asrın ortalarında Azerbaycan'da hüküm süren sosyal hayat şartları işlenmektedir. Komedi, komik olaylardan ve karakterlerin birbirleri ya da kendi kendileriyle konuşmalarından doğmaktadır. Eser o dönemin çirkinliklerini ifşa etmektedir. Eserde gülüş, hadiselerden ve karakterlerin birbiri ile ya da kendi kendilerine konuşmalarından doğar ve bu gülüş o dönemin çirkinliklerini ifşa ederdi.

1.3.6. Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti

Ahundzade *Temsilât*'ta bu eserin yazılma tarihini 1855 olarak kaydetmiştir. Eser ilk defa 1856'da yazarın kendi tercümesi ile Vastoçnie Advokatı başlığıyla "Kafkas" gazetesinin Kasım ve Aralık sayılarında yayımlanmıştır. Önceki komedilerinden farklı olarak, bu eserde olaylar Güney Azerbaycan'ın başkenti Tebriz'de cereyan etmektedir. Ahundzade'nin çoğu eserlerinde olaylar İran'da yaşanmaktadır. Bunun esas sebebi, Ahundzade'nin Çar kuruluşundan canını kurtarmak ve fikirlerini bu vasıta ile yaymak istemesidir. Kafkasya Valiliği'nde çalıştığı zaman mahkemelerin ve mahkeme memurlarının ayıplarını eserlerinde açık bir şekilde gösteremezdi. Dolayısıyla yazar, olayları Tebriz üzerinden anlatarak mahkemelerdeki adaletsizliği ve yolsuzlukları açık bir şekilde tenkit etmiştir. Bu eserde özellikle kadın iradesi ve özgürlüğü ana tema olarak işlenmiştir (Memmedov, 2005:273).

Ahundzade'nin komedileri canlı ve halk dilinde yazılmıştır. Onun bir dramaturg olarak en güzel özelliği, bir sınıfın snatsal karakterini yaratırken, onu özüne mahsus bir şekilde konuşturması, her bir karakterin konuşma tarzını onun hayat ve düşüncesine göre, psikolojisine, medeni seviyesine, konuştuğu, mücadele ettiği adamlara uygun bir tarzda, doğal ve düzgün ifade etmesidir. (Kasımzade,1962: 66-68).

2.BÖLÜM: AHUNDZADE’NİN KOMEDİLERİNDE SÖZ VARLIĞI

2.1. Söz Varlığı

Dil insanlar arasında iletişimi sağlayan önemli bir araçtır. Dili konuşan her bir insanla dil arasında bağ vardır. İnsanlar düşündüklerini ve söylemek istediklerini dili ile aktarır. Zengin bir söz hazinesine sahip olmak söylemin daha akıcı olmasını sağlar.

Söz varlığını inceleyen bilim dalına sözcük bilimi adı verilmektedir. Söz varlığının zengin olması, toplumun kültürünün zenginliğinin göstergesidir. Her halkın kendine özgü söz varlığı vardır. Ayrıca dilde aynı toplumun yaşam biçimini, dinî inancını, hayata bakışını, meşguliyetini gösteren, anlatan sözler topluluğu mevcuttur.

Doğan Aksan söz varlığı denilince akla yalnız söz ve sözcükler gelmesini yanlış bulmaktadır. Söz varlığının büyük bir kapsamı olduğunu, yalnız o dilin sözcüklerini değil, deyimleri, kalıp sözleri, atasözlerini vb. kalıplardan oluşmuş kelimelerin bütünü göz önünde bulundurmamız gerektiğini söylemektedir. Bir dilin söz varlığının hangi öğelerden oluştuğu üzerinde dururken ilk bilinmesi gereken; temel söz varlığı ve çekirdek sözcükler adını verdiğimiz öğelerdir (Aksan, 2000: 7-26).

2.2. Deyimler

Anlatım gücünü artırmak için az çok gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği halde bazılarının değişip, çekimlenebilen kalıplaşmış söz öbekleridir. (Ünlü, 2006:77)

Ömer Asım Aksoy, deyim tanımını “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamı dışında ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları” şeklinde yapmıştır. (Aksoy, 1984:49)

Bir dildeki deyimler, söz varlığı içinde yer alır, dilin başarısını ve gücünü ortaya koyan önemli öğelerdir. Deyimler en azı iki kelimeden ibaret olan ve hususi bir anlam ifade eden birleşmelerdir. Deyimler gerçek anlamlarından ayrı bir anlama sahip söz varlığı unsurudur. Deyimlerin amacı ifade edilen fikri çok anlamlı bir hale getirmektir.

2.3. Atasözleri

Atasözleri, uzun gözlem ve deneyimlere dayanan yargıları, genel bir kural, bilgece bir düşünce ya da öğüt olarak yansıtan ve halkın ortak kullanımına giren kalıplaşmış özlü sözlerdir. Ulusal bir özellik taşıyan atasözleri genellikle toplumun ortak değer yargılarını yansıtır.(Bilgin, 2013: 63)

Atasözleri, bir toplumun yaşamışlıklarının etkisi ile oluşan özlü sözlerdir. Bu ifadeler nesilden nesile aktarılarak, atalarımızdan bize miras kalan ve öğüt olarak biçimlendirilen özlü sözlerdir. Bir toplumun ortak düşüncesini ve tutumunu belirtir. Atasözleri bize nasihat vermeyi amaçlayan kısa ve özlü sözlerdir.

“Adam iş vahtı tanınır” Yaşanan bir işte, olayda insanın tanındığını anlatan atasözüdür. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 136).

“Araz aşığından, Kür topuğundan” Korkusu olmayan, adı çekilen adamın hiçbir şey umrunda değil, hiçbir şeyin engel teşkil etmediğini anlatan atasözüdür. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

“Artıg tikä baş yarar” Fazla nâfsin insana zarar verdiğini anlatan atasözü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurban 78).

“Avazı yahşı gâler oğuduğun Ğuran olsa” Birisinin gerekli ama uygulanması imkânsız ve çok zor şeylerden konuşması durumunda kullanılan atasözü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

“Balıġ istâyân gârak canını soyuġ sudan ġorumaya” Eger bir şeyleri başarmak istiyorsan, zorluġuna da katlanacaksın, anlamını veren atasözü. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 173).

“Bir adamdan Allah alsa, bândâ vermâk ilâ dövlât olmaz” Allah vermemişse, kulun verdiġi ile olmaz, anlamını veren atasözü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131).

“Kamal ata kürkü deyil ki, irslâ övlada yetişâ” Akıl, fikir, becerinin evlada miras yoluyla geçmediġini anlatan bir atasözü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

“Dävâ gördün mü? Ğıġını da görmâdim.” Her şeyden habersiz olduġunu göstermek için söylenen atasözü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

“Doġru söz acı olar.” Kusurları, yanlışları, kötülükleri ortaya koyan veya eleştiren söz, bu işleri yapanlara acı gelir, anlamını veren atasözü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

“Olacaġa çarâ yoġtur.” Başımıza gelen ve elimizde olmayan sebeplerle oluşan olaylara çok üzölmemek gerekir, anlamını veren atasözü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

“Özgâyâ ġuyu ġazan özü düşâr.” Kötülük yapanın, kötölüġü sonunda kendisini bulur, anlamını veren atasözü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

“Özgâyâ ġuyu ġazan özü düşâr.” Kötülük yapanın, kötölüġü sonunda kendisini bulur, anlamını veren atasözü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 98).

“Ğul ġatasız olmaz, aġa kârâmsız.” Hatasız kul olmaz, aġa merhametsiz, anlamını veren atasözü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 156).

“Ğurunun oduna yaşlarda yanar.” Kötülerin yaptıġı müsibetten iyiler de nasibini alır, anlamını veren atasözü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

“Ğuşdan ġorġan darı âkmâz.” Bir işi yapmaya korkuyorsan o işe ġirşmemeyi anlatan atasözü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

“Mäsçit tikilmämiş kor äsasını dayadı” Cami dikilmemiş zekât isteyenler geldi, anlamını veren atasözü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

“Yazını pozmağ olmaz.” Kaderin bildiği değışmez, anlamını veren atasözü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

“Yüz ğarğaya bir sapan daşı.” Bir sapan taşı bir sürü karganın hakkından gelir, ikinciye gerek kalmaz, anlamını veren atasözü. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

2.4. İkilemeler

Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasıyla oluşturulan sözcük grubuna “ikileme” denir. (Büyük Türkçe Sözlük, 2018).

İkilemeler söz varlığının en önemli ögesini oluşturmaktadır. İkilemeler bir olayı, durumu aktarırken anlatımın gücünü artırır. Muharrem Ergin ikileme termi yerine tekrar terimini kullanmıştır. Bu tekrarları eş manalı, zıt manalı, ilaveleri tekrarlar, aynen tekrarlar olarak gruplara ayırmıştır.

2.4.1. Aynen Tekrarlar

Ahsaya-ahsaya: Topallaya topallaya

“Teymur ağa girir pãrdänin dalısına, sonra äлиндäağac ahsaya-ahsaya otağa dahil olur.” (Sergüzešt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106.)

Ağlaya-ağlaya: Ağlaya Ağlaya

“Şäräfnisä hanım ikimci damda ağlaya-ağlaya yun darayır, küçük bacısı Gülçöhrä yanında oynuyur. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 45).

Artıg-artıg: Fazla fazla

“Artıg-artıg söylämä.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Ayağ-ayağdan: Ayak ayakdan, Addım

Çoh-çoh: Çok çok

“Çoh-çoh razıyam, âzizim! (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Çör-çöp: Çalı çırpı

“O bizim çör-çöp döşürän firäng ilä? (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Danışa-danışa: Konuşa konuşa

“İstâyirdim geri ğayıdam, gördüm ki, ğapı täräfindän bir ğärip adam Şölä hanım ilä danışa-danışa ğälir. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 108).

Dil-dil: Dil dil

“Sänin arvadın tutuğuşu cinsidir; dil-dil ötmäk, yalan danışmağ peşäsidir.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Dişinä-dişinä: Dişine dişine

“Şäkil kağızların dişinä-dişinä ğısıb, äлиндä bark-bärk övkäläyir, salır ayağı altına.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Eşidä-eşidä: İşite işite “Ya ğäräk bu saatda bibini çağırıp mänim ğulağım eşidä-eşidä deydäsän ki, sän Ağa Häsänä getmäyücäksän, yainki ğäräk bu ğün män Ağa Häsäni öldüräm! (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Äl-äl: El el “Väzir oturubdur ikimci arvadının otağında, ğabağında äl-äl üstä, Hacı Salah durubdur.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Gülä-gülä: Güle-güle “Gülä-gülä” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Hığğana-hığğana: Kırıla kırıla “Elä bayağdan hığğana-hığğana bunu deydäcäkdin? (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

İş-işdän: İş işten

“İş-işdän keçibdir.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Ġabaġ-ġabaġa: Karşı karşıya

“Teymur aġa vâ Nisâ hanım ġabaġ-ġabaġa ayaġ üstâ danışirlar.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 104).

Ġona-ġona: Kona kona

“Ġarâzimiz odur ki, milçäk gözünâ ġona- ġona sän burda nä ġazanacaġsan? (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġorġa-ġorġa: Korka korka

“Ġorġa-ġorġa.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Min-min: Bin bin

“Şahbazdan män ġorġuram, gündâ min-min ġâyala düşür, ġulaġ asmadı, osallġ elâdi, aġırda bela oldu.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Räng-räng: Renk renk

“Ġir çadıra, bir mâcmei içindâ üç räng-räng balaca şüşâ var vâ üç räng-räng bükülmüş kaġız var, götür gâtir.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Silâ-silâ: Sile sile

“Ġacâ Mâsud geri dönüb daġılan ġâhvâni üstündän silâ-silâ.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 110).

Sinä-sinä: Büzülmek, pusmak

“Bir az sonra Tarverdi yoldaşları ilâ yetişib, bellärini äyib, sinâ-sinä o yana bu-bu yana baġlar.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Tez-tez: Hızlı hızlı

“Tez-tez gedin” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 142).

Tikâ-tikâ: Tike tike

“Hamını vallah burda gıraram, tikâ-tikâ doğraram.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Titrâyâ-titrâyâ: Titreye titreye

“Titrâyâ-titrâyâ, nazik säsi ilâ gözü dârvîş gizlânân pârdädâ.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Töyşüyâ -töyşüyâ: Nefes nefese

“Bu halda vâzir töyşüyâ-töyşüyâ içäri girir, gälâmdanın aparır göyür hanın gabağına. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Tullana-Tullana: Zıplaya zıplaya

“Pârzad tullana-tullana obaya gâcır.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 71).

Tutula-tutula: Kesile kesile

“Nefâsi tutula-tutula.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 65).

Uşâğ-uşâğ: Çocuk gibi

“Bıy, Şârâfnisâ necâ uşâğ-uşâğ danışırın?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Üz-üzâ: Yüz yüze

“Bir älli deyilik üz-üzâ gâlmİYäcäyik? (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

Yava-yava: Kötü kötü

“Arvad ne yava-yava danışırın?” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Yekâ-yek: Teke tek

“İndi istäyirsân ki, bir yalancı kimyagerin dövlätindän birdän pullanasan, necâ ki, Mâşâdi Cabbar tämâinin çoğluğundan pulunu yekâ-yek fayda kâsib, tamam

cüsvi tənəhını birdən halğa dağıtdı ki, birdən pullansın.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

2.4.2. Yakın Anlamlı Tekrarlar

Ad-san: Ün

“Bäli, bu keçäl Oruca ad-san lazımdır. “ (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Ağıllı-başlı: Akıllı başlı

“Män dä bildim, bu evi yıhılmış ağıllı-başlı mal aparır satmağa, üstünä düşüb soyduğ.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Ağlar-sızlar: Ağlar sızlar

“Mätläb bundadır ki, bizim Şahbaz lap yolundan azıb; bir firangi gonağımız var, hâyalındadır ki, ona goşulub Parij şähärinä getsin, mänim bu oturan, gülüzlü uşağımı ki, onun adaqlısıdır, iyirmi gündän sonra toyu başlanacaq, ağlar-sızlar goysun.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 58).

Ah-zar: Sızlama

“Ävvöldän bir az uf-tuf eler, sonra çarəsi käsilir, tən gäzaya verer, ancağ män ah-zar ilä därdä giriftar gallam.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

Çölä-bayıra: Sokağa dışarı

“Ona binaän gäça bilmäyib, här ikisi giriblär bu pördänin dalısına ki, bälkä män çölä- bayıra çıhan zamanda fürsät tapıb gäçsınlar.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Dağa-daşa: Dağa taşa

“Az galıb däli-divanä olub Mäcnun kimi dağa-daşa düşäm, Käräm kimi alışam, yanam.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Däli-divanä: Delirmiş

“İndi oda däli-divanä olub ki, gärah gedam Pariji göräm....” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

Dälik-deşik: Delik deşik.

“Ägär yüz min zähmätlä birisini dağların dälik-deşiyindän çlı artsan, bir dağarcıg, bir kürkdän başğa älinä bir zad düşmäyəcək.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Gözäl-göyçäk: Güzel alımlı

“Gözäl-göyçäk adağlın gözünün gabağında.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 46).

Fäğir-füğara: Fakir-Fukara, Yoksullar

“Edä bilmäzsän, mä n dä kömäksiz fäğir-füğaranın üstünä tökülä bilmänäm!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Hörmät-izzät: Hürmet saygı

“Mänim tay-tuşlarım tamam märifät sahibi olub, gulluğ edib, hörmät-izzät tapıb, hoşbäht olublar.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

Ĥata-bala: Tehlike

“Tarverdi aħmağdır, bu sözlärin hamısına inancağ, sarsağlığ edib, özünü salacağ Ĥata-balaya.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Küy-ğalmağal: Gürültü.

“Gärah bir dört verst aşığıda küy-ğalmağal salağ, kazaklar tamam aşığı ensinlər, sonra vayıdıb burdan keçäk.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

İzi-tozu: İzi tozu

“Kazakları aldadıb elä yerdän kecärik ki, izimizi-tozumuzu görmäzlär.”
(Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġızıl-ġırmızı: Utanmaz

“Säkinä män sänin kimi ġızıl-ġırmızı ġız görmämişäm.” (Murâfaa Vekillerinin
Hekâyetin 162).

Ġızıl-gümüş: Altın gümüş

“Hanı Ġızılbaş vä Osmanlı döyüşü ki, tamam Ġarabaġı ġızıl-gümüşä boyalı.”
(Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġol-boyun: Kol boyun

“Sänin namusunu arvadın Şölä hanım batırır ki, gecä-gündüz Teymur aġa ilä
ġol-boyundur.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Ġol-ġıçını: Kol bacak

“Şäk yoġdur ki ġol-ġıçını äzib yola salacaġlar.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan
80).

Ġoyun-ġuzu: Koyun kuzu

“Ġoyun-ġuzu oġurluġundan başġa mänim älimdän bir iş ġälmäz.” (Hikâyet-i
Hırs-ı Guldurbasan 77).

Öyüd-näsihät: Öġüt nesihat

“Min käre sänä demişäm ki, sän arvadsan, get arvadlıġına, mänä öyüd-näsihät
vermä!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 134).

Saġ-salamat: Saġ salim

“Biz dä säni saġ-salamat malın ilä ġätirärik bura çıġardarıġ.” (Sergüzeşt-i
Merd-i Hasis 132).

Toy-bayaram: Düġün bayram

“O günü görürämmi toy-bayram edam?” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

Tuman-köynäk: Etek gömlek

“Pärzad elä yaşı olduğca tuman-köynäk geysin.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Tüfäng-tapança: Tüfek tabanca

“Üç yüz gızış sanıyb älahiddä kisälärä goyur, sonra gedir tüfäng-tapançasını, xäncärini, gızılını gätirir, yıgır ğabağına.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 134).

Vuran-yıhan: Yiğit

“Äğär män vuran-yıhan oğlana näsib olsaydı, sänä näsib olardım.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

Yalvarıb-yapışmağ: Yalvarıp yakarmak

“Nä ğädär yalvardım-yapışdım, sözümä ğulağ asmadılar.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).

Yarağ-äsbab: Farklı silahlar

“Älbättä sänin dä yarağ-äsbabın olacağ.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

Yarağlı- äsbablı: Silahlı

“Säfär bây ğıvrağ geyinmiş, yarağlı-äsbablı oturub daş üstä Heydär bây ğabağında habelä yarağlı-äsbablı, ğıvrağ geyinmiş mälal ilä danışır.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Yarağsız-äsbabsız: Silahsız

“Görürsän ki, bäzi vaht ya palanlı at, ya eşşäk minib, bäzi vaht piyada yarağsız-äsbabsız ğabağına rast ğälirlär, nä biläsän, deyirsän fägir yoldan ötändir.”(Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 136).

Yasavul-ğaravul: Yasavul bekçi

“Yasavul-ğaravul libasında ki, adamın gözünä görükmürlär.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 136).

Yerli-dibli: Tamamen

“Allah vara yerli-dibli çit geymäyi halğa gadağan edä!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125.)

2.4.3. Zıt Anamlı Tekrarlar

Ağı-ğarası: Tek

“Anamın gözünün ağı-ğarası bir mänäm.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

Arvad-uşag: Karı çocuk

“Sän ölsän, heç olmazsa arvad-uşag doyunca çöräk yeyär.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Al-yaşıl: Kırmızı yeşil

“Amma buranın halğı bela firäng çitinä härisedir ki, onu görän al-yaşılın üzünä bahmırlar.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 125).

Alıb-veräcäk: Alıp verecek

“Firängdä onun nä alıb-veräcä yi var?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

Alış-veriş: Alış veriş

“Belä zibil ilä alış-veriş edan sövdäglärlärdä dünya da varmış.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Analı-ğızlı: Analı- kızlı

“Ha-Ha-Ha analı-ğızlı iki pulluğ ağılınız yoğdur.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Ata - ana: Anne baba

“İndi määttäl ğalmışam: äğär ğızı ğedib, ğötürsäk, ğorğuram ata-anası Őikayät edä: Ğäräk täzädän ğaçaq olam.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Bu ğün-sabah: Bugün- yarın

“Bü ğün-sabahdır, atası MäŐädi Ğurban kabinin kädirib ona veräcäk.” (Hikâyet-i Hırsı Guldurbasan 72).

Burun-ğulağ: Burun kulak

“Doğru deyirsän, balam, burun-ğulağ başa sädäğä.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüğer-i Meşhur 64).

Duz-çöräk: Tuz ekmek

“Tarverdi ilä duz-çöräk dadmıyıbmısınız?” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Äli-ğolu: Eli kolu

“Äli-ğolumu özgälärdän kiçikdir.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Gecä-ğündüz: Gece ğündüz

“Ağa Vâli äliğulu oğlunun bädäninä müntäğil edib Sälyan ğalğının canına müsällät etmiŐäm ki, gecä-ğündüz onun ğorğusundan evlärindä rahat yata bilmäzlär.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüğer-i Meşhur 59).

GediŐ-ğaliŐ: GediŐ ğeliŐ

“Hätta Őahzadä huzuruna da hämiŐä bir para iŐlär üçün gediŐ-ğaliŐi var.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 170).

Ğız-ğälin: Kız gelin

“Parij yığılsın, ğız-ğälini dä ğırılınsın!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüğer-i Meşhur 60).

Oğul-ğız: Oğul kız

“Çohlu oğul-ğız gör göräsän!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Onun-bunun: Onun bunun

“Äğlim kaşmir ki, Şölä hanım bu işin sahibi ola, amma çoh ehtimalı ki, Teymur ağanın gücü ona hoş gälib, cahilğız uşağıdır, saymazyana tarifini onun-bunun yanında dilinä gätiribdir.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Var-yoh: Var yok

“Vallah mänim var-yohum budur al, mändan äl çäk!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Yaşşı-yaman: İyi kötü

“Män Ğarabağın yaşşı-yaman adamlarını tanıyırım.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 153).

Yerin-göyün: Yerin göğün

“Çünkü, Ağa Märdan yerin-göyün haramzadasıdır.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 166).

Yeyib-içmək: Yeyip içmek

“Ondan ötrü murdarsan ki, öz malını nä özün yeyib-içirsän, nä äyalına masraf edirsän.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

Yıhılıb-yatmağ: Yatmak

“Älbättä, män indi bu saatda çıharam, Hatämhan ağanı da, Şahbaz bayi dä ilhya bahmağa göndärräm vä tapşırım ki, gäländän sonra Şäräfnisänin evindä yıhılınlar-yatsınlar ki, gecä bu damda su göyub Şäräfnisänin başın yuyub çimdiräcäyim.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 56).

Zurna-ğaval: Zurna kaval

“Çöldä zurna-ğaval çalırılar.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

2.4.4. Biri Anamlı, Biri Anlamsız Tekrarlar

Colma-çocuğ: çoluk çocuk

“O basdığı uşağlar tamam colma-çocuğ idilər.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Çığırda-çıbırda: Bağırta bağırta

“Biçarä Ağa Rzadan çığırda-çıbırda o gädär pul aldılar, o arvada verdilər.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 162).

Çır-çır: bağırmaq

“Müsyö Jordanın yanında ämimin üstünä çır-çır çığırda, mäni dä hädälädi.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 56).

Dana-doluğ: Dana doluk

“Dana -doluğ oğurlamağda bizä cätin olubdur.” (Sär. Märd-i Hasis 122).

Älläm-ğälläm: Ellem kallem

“Bavücudi ki, älläm-ğällämlär özläri gecä-gündüz gacağ mala gedän täzkiräsiz adamları o yana, bu yana bäläd olub keçirirdilər.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).

Gah-gah: Gürültü

“Araz gijhağız aşır, dumanlı gecädir, gah-gah ıldırım şahır.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Ğan-ğan: Savaş

“Ğan-ğan olmadı ki?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 46).

Sir-sifät: Yüz-göz

“Özün bilmirsän, sir-sifäti çandan mäğbul deyil.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 171).

Şil-küt: Sakat

“Ta mä n sizin ikinizi dä şil-küt etmäsäm, ölkä sizin älinizdän dincälmöz, gälib-gedänlär sizin älinizdän ğ urtarmaz.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Tahta-para: Tahta parçaları

“Därviş Mästäli şah cäld tahta-paraları döşürüb tökür hürçunu, atır çiyinä, girir yükün ğabağında asılan pördänin dalısında gizlädir.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 65).

Tay-tuş: Yaşıt

“Mänim tay-tuşlarım tamam märifät sahibi olub, ğulluğ edib, hörmät-izzät tapıb, hoşbäht olublar.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

Tarağ-tarağ: Tarak-Tarak

“Bu halda birdän damın bağlanmış ğapısı tarağ-tarağ döyülür.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 65).

Tir-tir: Tir tir

“Ġızı Şäräfnisä hanım tir-tir titräyir.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 65).

Uf-tuf: Uf-tuf

“Ävväldän bir az uf-tuf eler, sonra çaräsi käsilir, tän ğözaya verer, ancağ män ah-zar ilä därdä giriftar ğallam.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

2.5. Kalıp Sözcükler

Sözvarlığı içinde yer alan bu ögeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkileri sırasında kullanılması alışkanlık haline gelen birtakım sözcüklere dir. Bu ifadeler toplumun inançlarını, gelenek ve göreneklerini yansıtmaktadır. İnsan ilişkilerinin farklı durumlarında, ilişkideki ayrıntıları ifade etmek için kalıp sözcükler kullanılır. Doğan Aksan kalıp sözcüklerini, “sözvarlığı içinde yer alan bu ögeler bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan sözcüklere dir” şeklinde tanımlamaktadır (Aksan, 2006: 34).

“Allahın emri ilâ onu almağa talib idim.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

“Amma çibin şirinâ haris olan kimi, Tarverdi Pärzada härisedir.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

“Aşağı getdim olmadı, yuğarı getdim olmadı.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

“Biz hara belâ iş hara? Biz bir çoban adamığ bizâ güldurluğ nâ yaraşır.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

“Elâmäsän, sändän äskik adam yoğdur.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 164).

“Ädâbli adam dünyada hämişä äziz olar.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 178).

“Get bildiyini elâ!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 164).

“Guya Hacı Ğafur ilâ bir almadır ikiyâ bölünüb.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 183).

“İgidlik ondur, doğğuzu kaçmağdır, birisi heç gözä görünmämäk.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

“Ġiř tapsan yaz tapmazsan, yaz tapsan ġiř tapmazsan.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

“Män başıma nä kül töküm.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 133).

“Män o ġuřlardan deyiläm ki, ätim yeyilä.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

“Onun aġzı deyil, mänim mirzämi ġovdura.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

“Onun sözü sınınca, düşmänin boynu sınısın.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

“Sän hara belä iş hara?” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

“Sänsiz mänim bir günüm olmasın.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

“Sändä öz bildiyindän, mändä öz bildiyimdän.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 54).

“Sändän ġorhan sändän äksikdir.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 164).

2.5.1. Selamlaşma Kalıp Sözlere

“Salam-eleyküm!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36), (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 58-61), (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77) (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 160-163-165), (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

“Ämidostu nä var, hayır ola?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

“Äleykum-selam!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36), (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58), (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

“Äleykümessalam!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38), (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58-61) (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 160-163-165) (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

2.5.2. Hatır Sorma Kalıp Sözleri

“A ğadan alım, niyä ağlayırsan?” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93).

“Ağabacı sän allah, niyä ağlayırsan?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

“Ähvalınız yahşıdır mı?” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

“Damağınız çağdır mı?” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

“Nä ğayırsan, ähvalın yahşıdır mı?” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 160).

Tanışma kalıp sözleri:

“Çok müştâğvar idik sizi görmäyä.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

2.5.3. Rica Etme Kalıp Sözleri

“A başına dönüm, göy bir doyunca sänı görüm.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93-97).

“A ğadan alım, bir cüzvi mätläbdir.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

“Ağa bizi başına çevir!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

“Ağa, sânin başına dönüm, bu sâfâr mâni bağışla.....” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 104).

“Ağa, hanın başına çevir mâni!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

“Ağa gurbanın olum, gâlât elâmişâm, atan goruna bağışla mâni!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

“Allah’ı sâvârsân, özünü gana çalhamâ.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

“Allahı sevirsân, âtimizi tökmâ, az danış!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

“Allahı sevârsân, öz yanından zad gurtlama.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

“Allahı sevirsân, çığırma.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

“Allahı sevirsân, sözüme gûlağ as!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 127).

“Allahı sevirsân, mâni göy obaya gayıdım!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

“Amandır, han başına çevir, anasının bircâsidir.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

“Amandır, Teymur ağa, tâämmül et, âl sahla!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

“Amandır, mâni öldürmâ, yazığam!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

“Allahı sevirsân, mâni göy obaya gayıdım!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

“Ay başına dönüm, bizâ râhm elâ, yazığın gâlsin!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

“Ay gurbanın olum bir tâğsirimi buyur.....” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

“Ay ana, Allahı sevirsän, olmazmı bu iş özgä vahta ğala?” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

“Ay Allahı sevirsän, dayan, bu saatda ğaçım.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

“Ay Allah sevän, kömək elä, mäni ğurtar!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

“Ay Bayram, allahı sevirsän, mänim üräyimi ğana döndärmä.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

“Babanın goru, hatiri üçün gizlän pördänin dalısında!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

“Başına dönüm!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103-111), (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157-147).

“Bäli, başına dönüm, belädir!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

“Dadıma yetiş, başına dönüm.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

“Ey vay, ayı! Ay Namaz! Ay Zalha! Ay Pärzad! Evim yıhıldı! Ay haray, ay aman! Kömək edin, ay Allahı sevän, dadıma yetişin! Vay aman, ğälät eläräm, ğuldurluğa dâhi çıhmanam, heç kimi soymanam! Tövbä olsun, tövbä, tövbä! Of, Allah, sän dada yetiş!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

“Sän ahirät dünya mänim ğardaşım ol.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 164).

“Sän Allah, mänä yoldaş tap.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

“Han ğurbanım olağ, çavandı, bu säfär bağışlayın bunun täğsirini!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

“Ġurban olum, malım yetişmäsä ölläm!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

“Qurban olum, bäsdir dâhi mänim väzarät etmäyim.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103-113-114).

“Mäni bağışla!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

2.5.4. Teşekkür Etme Kalıp Sözleri

“Allaha şükür!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

“Allah dârdini äsirgä!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).

“Allah sänä şükür!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 104).

“Allah sizdän razı olsun, män sizdän razı oldum. Buyurun gedäk!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

“Älhämdüllah ki, mänim bu hüsüsda güsürüm yovdur.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 169).

“Çoh, çoh razıyam! Çoh razıyam.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 166-178).

“Oh Allah kâräminä şükür!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93).

“Sağ ol çoh razıyam!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

“Teymur ağa sağ olsun!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

“Uh, Allah kâräminä şükür, bir az üräyim dincäldi.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

“Zähmät çäkibsiniz.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

2.5.5. Onaylama-Kabul Etme Kalıp Sözleri

“A ğadan alım, çoh asan zaddır!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

“Allaha and olsun!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81-92).

“Allah elämäsin, söz gälişi män bela deyiräm.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

“Allaha şükür anan sağ, atan sağ.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

“Allah, sänä şükür, yäni, Allah dârdini äsirgä.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

“Baş üstä, başımız üstä!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84-88-89-90-97), (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100-111-114-119), (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43), (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 174-186).

“Baş ilä, can ilä, ağa! Övladım kimi mütävâceh olaram!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 183).

“Bäräkallah sänin kişiliyinä!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

“Bu saatda, ğadanız mänä ğälsin! Ğadanızı alım.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

“Buyur ağa, ikisini soru!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 178).

“Häzarat, sözüümüz sözdür.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

“Gedirsiniz, bismillah yola düşäk.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

“Şäräfnisä, ğadan alım, bilirsän ki, ämidostum bu gün nä tufan elädi?” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

2.5.6. Reddetme Kalıp Sözleri

“Di bäs itilin gözüümün önündän!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

“Bu kimdir? Vay aman! Allah sän saħla!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

“Käs säsin!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

“Käs säsin, it oğlu it!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

“İtil cähännämä, mälun!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 110).

“İtil cähännämä!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

“Mänim atamın yahşılığları sänä haram olsun!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

“Säsini käs, eşşäk tohumu eşşäk!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

“Vay sänin halına! Vay sänin halına ki, gäflät gözünü örtübdür!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 108).

2.5.7. Karşılama Kalıp Sözleri

“Buyurun, çadıra äyläşin rahat olun!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

“Hacı ğadanızı alsın, buyurun äyläşin.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

“Hoş gälibsınız, säfa gätiribsiniz.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36-38).

“Hoş gäldin!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

“Hoş gäldin! Säfa gätirdin! Buyur äyläş!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 161-167-171-178).

“Hoş gäldiniz, ağrınızı alım, säfa gätirdiniz!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

“Sizä zähmät verdim, bağışlayasınız!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 178).

“Üç gün mänim äziz ğonağımsınız.” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

“Zähmät niyä olur, äzizim.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 178).

2.5.8. Uğurlama Kalıp Sözleri

“Ärz elä ki, baş üstünä!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 174).

“Gedin, gedin uğurunuz heyir olsun!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

“Get hoş gäldin!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

“Hoş gäldiniz! Aħşam vaħtlı ğayıdın.” (Sergüzešt-i Merd-i Hasis 133).

“Hudahafiz, yola düşün, gedin!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

“Hudahafiz, hanım!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 167.) (Sergüzešt-i Merd-i Hasis 157).

“Saĝlıĝ ilä ğal, muradına yetiş!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

“Saĝlıĝ ilä ğal, şahbazım!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

“Salamat ol, gedirik!” (Sergüzešt-i Merd-i Hasis 123).

2.5.9. İyi Dilek Kalıp Sözleri (Alkışlar)

“A kişi, oĝul sänin kimi olmaĝ ğäräk!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

“Aĝa Allah sänin ömür vä dövlätini ziyad eläsin, yüz il hanlıĝ edäsän!” (Sergüzešt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

“Aĝrımızı alım, aĝrın alım, aĝrınız mänä ğälsin!” (Sergüzešt-i Merd-i Hasis 130-131-132-135).

“Allah dövlätinizi artırsın!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

“Allah ömrünüzü artırsın!” (Sergüzešt-i Merd-i Hasis 157).

“Allah mübaräk eyläsin!” (Sergüzešt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

“Allaha şükür, sänin dövlätindän kefim hämiřä yaħşıdır, sänin kefin yaħşı olsun.” (Sergüzešt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

“Allah sänin ömür vä dövlätini artırsın, ağa!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

“Allah Şölä hanımın arzusun bitirsin!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

“Allah göysa ölmäsäm, tezliklä säni bähätvär edäräm.” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93).

“Älidolu gayıdasınız!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

“Başın sağ olsun!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

“Başına dönüm, bizi padşahın başına çevir!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131-157).

“Başına dönüm.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103-104).

“Çoh razıyam oğullarım, Allah sizdän razı olsun.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 178-181).

“Çohlu oğul-ğız göräsän!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

“Gözü aydın olsun!” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100), (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 65).

“Gözünüzä dönüm!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 147).

“Ġurban olum, ğurbanın olum!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138-147-148-150-154-156-157/157).

“Ġurban olum.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103-113-114).

“Oğlanlarında sänin kimi goçağ olsun!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

“Tarverdi, Pärzad ilä goşa ğarıyasan!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

2.5.10. Kötü Dilek Kalıp Sözlere (Kargışlar)

“Allah divan elä!” (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

“Allah säbâbkara bala versin!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

“Allah kässin belä bazarı!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

“Bıy Allah, torpağ başıma!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

“Bıy zamanınız çevrilsin ay gızlar!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 162.)

Cähännäm olsun! (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126.)

“Cähännämä düşmân olsunlar.” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 161), (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

“Çadra verän, säni görüm heç uğruna heyir gälmasin!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

“Cähännämä satsın, gora satsın!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

“Evin dağılsın, çit satan!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

“Evi yıhılsın Mirzä Häbib Vâzirin ki, bizim ahırımız bu günä çıhıratdı.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

“Evin yıhılsın, mänim evimi yıhan.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138-139-148).

“Evinizi Allah yıhılsın!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

“İmansız öläsän mäni bälaya salan.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

“Kaş öläydım bu günü görmäyäydım.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 133).

“Ġan ğusasan mäni ğana çalhalayan.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

“Ġapın çırpılsın, mäni dükanımndan avara ğoyan.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 139).

“Ġapın çırpılsın, şilä verän!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

“Ġapımız çırpılsın!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Mänim atamın yaşıllıqları sänä haram olsun! (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Länätä gäläsiniz, hämdunälär. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Länätä gäläsiniz, maymunlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Sağ-salamat satdığın malın gâzancını yemiyäsän! (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

“Sänin gâdan däysin Tarverdinin böyräyinä.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 49).

“Säni länätä gäläsän arvad!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

“Sänin çöräyin mänä gänim olsun ägär hilaf ärz ediräm.” (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

“Tohumunuz yer üzündän götürülsün.” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 134).

“Torpağ başıma.” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 49).

“Uf, länätä gäläsiniz!” (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

“Uşağı yerä girsin!” (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 46).

“Yalançının evi yıhılsın!” (Murâfaa Vekillerinin Hekâyetin 183).

“Vay evinizi Allah yıhsın!” (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

2.6. Yabancı Kelimeler

Bir dilin veya bir yazarın söz varlığı denilince o dile, yazara ait tüm yerli ve yabancı kelimeler akla gelir. Toplumlar tarih boyunca her zaman ilişki içerisinde

olmuştur. Bunun sonucunda da diller birbiri ile kelime alışverişinde bulunmuşlar. Tüm dillerde başka dillerden alınma ögeler bulunmaktadır.

Doğan Aksan yabancı dilden alınan ögeleri iki bölümde incelemiştir.

- 1) Yerleşmiş yabancı sözcükler, yabancılığı artık belli olmayan ögeler.
Sandık (<Ar.sanduk), duvar (<divar)
- 2) Yerleşmemiş yabancı sözcükler, dilin ses ve kurallarına uymayan, yabancılığını hemen belli eden kelimeler. Oksijen.

Toplumların birbiriyle olan ilişkileri sonucunda sözcük alışverişinde bulunmaları doğaldır. Belirli alanlarda gelişen toplumlar diğer toplumları etkilemesi sonucu yetersiz oldukları konularda yabancı sözler alma ihtiyacı duymuşlar.

Alınan kelimeler girdiği dilin sözvarlığına uyum sağlamaktadır. Azerbaycan Türkçesinin sözvarlığına tarihin farklı dönemlerinde Arapça, Farsça, Rusça, İngilizce, Moğolca sözler dâhil edilmiştir. Bu kelimelerin çoğu dilin yapısına uyum sağlamıştır.

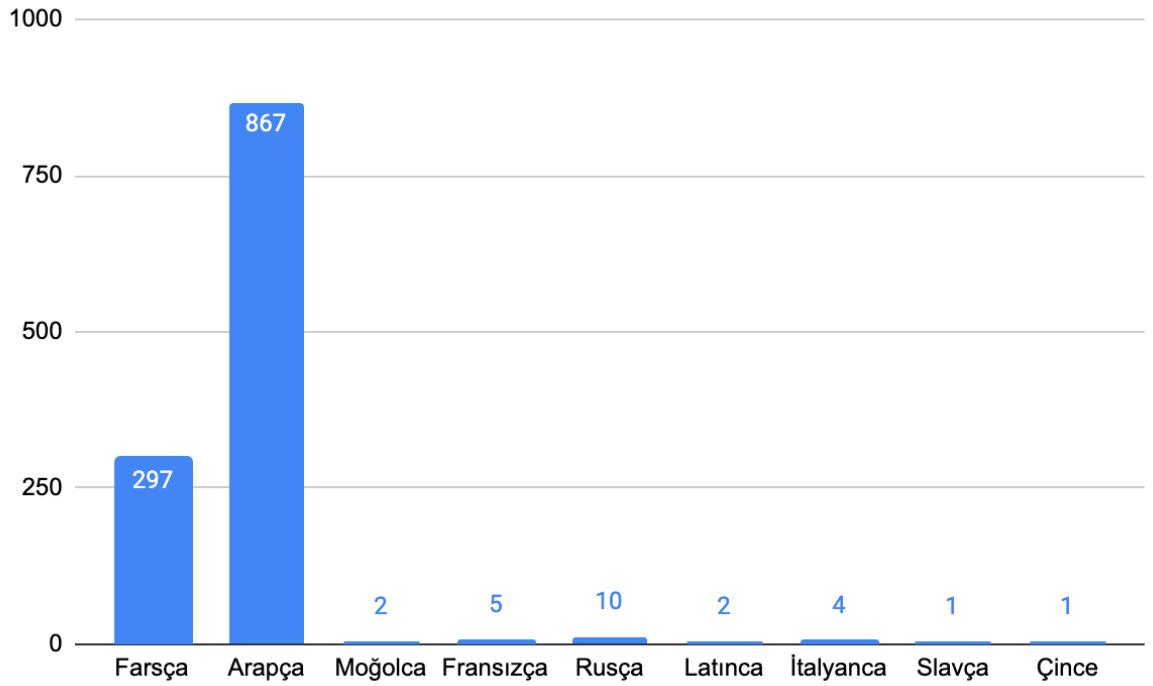
19. Yüzyılın başlarına kadar Azerbaycan Türkçesinin söz varlığını yüksek oranda Arapça ve Farsça kelimeleri oluşturmakta idi. Sonraki dönemlerde ise daha çok üç dilden (Arapça, Farsça, Rusça) Azerbaycan Türkçesine kelimeler geçmeğe başlamıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Arapça ve Farsça kelimelerin dile geçişi oldukça azalmış, onun yerini Rus ve Avrupa dillerinden kelimeler almıştır.

Ahundzade'nin komedilerinde ise en sık kullandığı yabancı kelimeler Arapça olanlardır. Daha sonra sıklığı yüksek olan sözler Farsça kelimelerdir. Kullandığı Farsça kelimelerin oranının yüksek olmasının farklı sebepleri vardır. Ahundzade'nin yaşadığı muhit, babasının Hamne kasabasından olması ve aldığı eğitimler buna etki etmiştir. Özellikle İran'la sık irtibat halinde olması yaratmış olduğu karakterlerin dilinde kendini göstermiştir. Bundan başka İslamiyet'in kabulünden sonra da Arapça kelimeler Azerbaycan Türkçesinde kullanılarak dilde kendi yerini bulmuştur.

Ahundzade'nin komedilerinde “hleb-sol, nomer, milyon, torta, poşt...” gibi Rus ve Avrupa kökenli kelimeler de kullanılmıştır. O, yabancı kelimelerin halk dilinde anlaşılması için çalışmıştır. Ahundzade, az anlaşılan kelimeleri, halkın anlayabileceği

şekilde sunmuştur. Onun Eserlerinde geçen ve döneminin aydınları tarafından anlaşılan Arapça ve Farsça kelimeler, zamanla dilde kendine yer bulmuş, Azerbaycan Türkçesinin ses ve şekil özelliklerine uymuş ve Türkçe kelimeler içerisinde kaynayıp karışmıştır. Färman, millät, täbabät, särmayä vb. gibi kelimeler buna örnek olarak verilebilir. Ahundzade eserlerinde Arapca ve Farsca kelimeleri daha çok pedagoji (mäktäb, kitab, däftär...), maliye (mäsräf, rüsum, iflas...) din (imam, ahund, molla, ibadät, ehsan, minbär ...), yönetim (ämlak, sänäd, ärizä, şikayät ...), edebiyat (dastan, divan, ädib, hekayä, facia, näsr ...), tarih (bäy, şah, väzir, divan, särbaz ...) siyasi (konsül, mäşrutä, parlament, дума ...) alanlarında kullanmıştır.

Ahundzade'nin komedilerinde kullandığı yabancı kelime oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

2.7. Ahundzade Komedilerinde Söz Varlığı

Abad: (Far.) Neşe, şen. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Abadlıg: (Far.) Bir yerlerde ahalinin yaşayışı için lazım olan şerait. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Abbası: (Ar.) Gümüş para birimi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Abır: (Far.) Şerefli, haysiyetli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Ac: Aç. Yemek yemesi gereken, karşıtı tok. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 178).

Äcäb: (Ar.) Garip, iyi, tuhaf. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Äcäl: (Ar.) Ölüml, ömrün son demi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

Äcäll: (Ar.) Daha yüksek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).

Acı: Tadı ağızda yakıcı etki bırakan, herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Acıg: Hırs. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

Äcibä: (Ar.) Garip, yabancı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Äcinnä: (Ar.) Gözle görülmeyen varlıklar, cinler. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurban 87).

Aciz: (Ar.) Gücsüz, zayıf, kudretsiz, elinden iş gelmez. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Äcnäbi: (Ar.) Yabancı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Acr: (Ar.) Bir iş karşılığında verilen şey. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Äcri-hayır: (Ar.) Mükâfat. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 184).

Äcza:(Ar.) Kimya yolu ile elde edilen, ilaç yapımında veya sanayide çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Açar: Anahtar. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 134).

Ad: Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Ädâb: (Ar.) İnsanın hataya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, her hususta haddini bilip sınır aşmama, terbiye, nezaket. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Adahlı: Nişanlanmış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Ädalât: (Ar.) Her kesin hakkını gözetme, hakkaniyet, doğruluktan ayrılmama. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Adam: (Ar.) Erkek, kişi, birinin yanında bulunan işini yapan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Adât: (Ar.) Gelenek, alışkanlık, toplum içinde eskiden uyulan töre, kural. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Adsız: Adı sanı olmayan, meçhul. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Äfâl: (Ar.) Beceriksiz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ağantus: Ayı pençesi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ägdâm: (Ar.) Daha evvel. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Äğl: (Ar.) Akıl. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Äğraba: (Ar.) Akrabalar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 104).

Äġsam: (Ar.) Çeşitler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Aġ: Kar, süt vb.nin rengi, beyaz. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Aġa: (Moġ.) Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse; halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Aġaç: Aġaçtan yapılan tahta, direk, deġnek. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Aġaç: Baston. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106).

Aġaç: Kökü topraġın altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelererek dallara ayrılan odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Aġcabädili: Aġcabedi de yaşayan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Aġıl: (Ar.) Düşünme, anlama, fikir, us. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Aġılsız: Gereġi göremeyen ve akli yetersiz olan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Aġız: Girilip çıkılan yerlerin giriş çıkış yeri, başlangıç. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Aġız: Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandıġı organ; bu boşluğun dudakları çevreleyen bölümü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Aġrı: Vücudun her hangi bir yerinde duyulan şiddetli acı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ahâstâ: (Far.) Yavaş, sakin. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ahır: Nihayet. (Hikyeti-molla İbrahimhalil Kimyager 42).

Ahırda: (Ar.) Sonunda, nihayet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ahıradäk: Sonuna kadar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ahıret: (Ar.) Vefattan sonra insanların dirilmesi ile başlayan ve sonsuza kadar devam eden yaşayışın adıdır. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 163).

Ähl: (Ar.) Sahip. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Ähli-äyal: (Ar.) Aile bireyleri. Aile. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Ähli-mäclis: Meclis insanları, toplantıdakiler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Ähli-savad: Bilgili, savatlı, okumuş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Ähli-tamaşa: Gözlemci, gözetleyen. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Ähli-zälämä: (Ar.) Polis, memur. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Ahmağ: (Ar.) Akı kıt, beyinsiz, kalın kafalı kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ahmağ: (Ar.) Akı kıt, beyinsiz, kalın kafalı kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ahşam: Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşamleyin. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Ahşamdän sabahadäk: Yarına kadar, gece boyu. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Ähval: (Ar.) Hal, keyif. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ähvalat: (Ar.) Olup geçen işler, olaylar, hadiseler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32)

Ähzär: (Ar.) Yeşil. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Äjdaha: (Far.) Milletlerin hayal gücüne göre değişik şekillerde tasarlanan, korkunç masal canavarı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 133).

Äkin: Tahıl, bostan mahsullerinin ekildiği yer. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Äkinçi: Ekin ekip biçmekle uğraşan çiftçi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Äkinçilik: Çiftçinin işi, tahıl ekip biçme işi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Äks: (Ar.) Sesin bir yere deyip geri dönmesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Äksik: Başkasından az, küçük. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Äl: Kolun bilek kısmından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Äla: (Ar.) Çok güzel. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Älac: (Ar.) Çare. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Älaçığ: Çardak, çadır. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Äläf: (Ar.) Kuru ot, saman. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Älahäzrät: (Ar.) Padişahlar için resmi söylem. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Äläkçi: Elek yapıp satan kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 167).

Äläm: (Ar.) Dünya. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Älämi- tabiat: (Ar.) Tabiat âlemi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Älin: Yüzün kaşların üstünden saçlara kadar olan ve sakallar arasında kalan kısmı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Äliboş: Elinde hiçbir şey olmama. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Älidolu: Bir şeyler kazanılmış durumda olma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Allah: (Ar.) Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Älläm-gälläm: (Ar.) Fırıldakçı, itibar oluna bilmeyen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Älli bir: Elli sayısından sonra gelen sayı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 170).

Älli-altmış: İki sayıdan biri. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Älli: Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

Älma: Parlak kabuklu, ufak çekirdekli, ekşi, mayhoş, tatlı, vücuda yararlı meyve. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Ält: Bir nesnenin yere temas eden kısmı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Älti-yeddi: Altı veya yedi saylarından her biri. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 168).

Ältüncü: Altı sayının sıra sıfatı, sırada beşten sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Ältmiş min: Altmış bin. Bir sayı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 162).

Ältmiş: Altmış. Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Älyetmäz: Ulaşılması mümkün olmayan, çok zor bir şey hakkında. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Amac: (Far.) Hedef. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Amadä: (Far.) Hazır. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 181).

Ämâk: Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Ämäl: (Ar.) Gönülde yaşatılan ve gelecekte gerçekleşmesi istenen şey, arzu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59.)

Ämi: Babanın erkek kardeşi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ämidostu: Amcanın eşi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Ämiğızı: Amca kızı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Ämioğlu: Amca oğlu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Ämmamä: (Ar.) Sarılmış uzun ak parça, baş giyimi, sargı, çalma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Ämr: (Ar) Gösteriş, buyruk. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 39).

Ana: Anne, çocuğu olan kadın. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Änam: (Ar.) Bahşış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Änbar: (Ar.) Demirci maşası. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Änbar: (Far.) Ambar kelimesinin eski metinlerde geçtiği şekli. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 127).

Äncam: (Far.) Yol. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 172).

Änva: (Ar.) Çeşitler, neviler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Äppäk: Ekmek, unun su ile yoğrulmasından elde edilen hamurun pişirilmesi ile yapılan yiyecek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Aprtıg: Kullanılandan geriye kalan, fazla. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Är: Koca. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ara: İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık mesafe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ärâb: (Ar.) Arap kavminden olan kimse, arap.(Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Araba: Tekerlekli kara taşıtı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Ärâg: (Ar.) damıtılarak üretilen anasonlu içecek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Aralık: İki şey arasındaki mesafe, açıklık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Arami-gälb: (Far.) kalp rahatlığı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Aran: Sıcak olan yer. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 79).

Ärbabı-zövğ: (Ar.) Zevkliler. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 34).

Ärfä: (Ar.) Çok yüksek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Arh: Tarla, bostan sulamak için açılan yol, kanal. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Arha: Bel, kürek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Arhayın: Üzüntüsüz, tasasız, endişesiz olan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

Arif: (Ar.) Çok anlayışlı, hakkı ile bilen, gördüğünü uzun düşünmeye gerek kalmadan hemen kavrayacak yetenekte olan kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Ärizä: (Ar.) Bir ricada bulunmak için yazılan başvurma şekli. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Ärizäci: (Ar.) Şikayetçi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Ärkân-i-meşvârät: (Ar.) Bir topluluğun başlıca kimselerinin müşaveresi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Ärkani- mäşvârät: (Ar.) Maslahat yerinde sözü geçen adam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Arpa: Buğdaygillerden bir bitki, arpa. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 71).

Arşın: Metrenin resmen kabulünden önce kullanılan eski uzunluk ölçüsü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Arşınölçän: Arşın malı satan tacir. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 136).

Ärşi-fäläk: (Ar.) Felek, sema, gökyüzü. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 169).

Artcağ: Biraz çok, daha çok, artık. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Artık: Bundan böyle, bundan sonra. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Artık: Çok, gereksiz, lazım olduğundan çok. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Arvad: Kadın. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 49).

Ärvah: (Ar.) Ruh. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Ärz: (Ar.) Sunma, anlatma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51.)

Ärz: (Ar.) Coğrafya da en dairesi, bir olayın baş verdiği zaman içerisinde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Arzu: (Far.) İstek, dilek; heves. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Äsa: (Ar.) Yürürken dayanmak üzere kullanılan değnek, baston. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Asan: (Far.) Kolay. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Äsär: (Ar.) Bir olayın, bir fikrin doğurduğu sonuç, tesir, geride bıraktığı iz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Äsbab: (Ar.) Şeyler, vasıtalar. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Äski: Eski giysilerin parçaları. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Äskik: Kötü, şerefsiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 127).

Äsla: (Ar.) Hiçbir vakit, hiçbir şekilde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Äsla: (Ar.) Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Aslan: Çok kuvvetli, yırtıcı memeli hayvan, aslan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Äsnaf: (Ar.) Küçük sermaye ve zanaat sahibi; başlıca düşüncesi, mesleğinin bütün inceliklerinden yararlanıp bunları karşısındakinin zararına kullanarak ve meslekte kötü örnek oluşturarak çok para kazanmak olan kimse. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Äsr: (Ar.) Yüz yıllık dönem. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121.)

Äsrar: (Ar.) Sırlar, gizemli şeyler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Aşağı: Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Äşar: (Ar.) Şiirler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Aşhas: (Ar.) Adamlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Aşğ: Ayak bileğinin iki yanında olan ufak kemikler. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Aşğ: (Ar.) Birine veya bir şeye karşı aşırı sevgi duyan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Äşkal: (Ar.) Şekiller. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 61).

Aşkar: (Ar.) Açık, göz önünde olan, aşikar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Aşna: (Far.) Tanış, dost, bildik kimse, aşına. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

At: Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Ät: İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen kemikle deri arasında kalan kısım. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Ata: Baba, dedenin oğlu. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ätibba: (Ar.) Doktorlar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ätraf: (Ar.) Bir yer veya bir şeyi kuşatan, çevreleyen yerler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Ätraf: (Ar.) Yanlar, taraflar; çevre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Avar: Dağıstan'da yaşayan Kafkas halklarından birinin adı. (Hikâyeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Avara: (Far.) İşi olmayan, işe yaramayan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Avaz: (Ar.) Ses. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Äväz: (Far.) Ses, seda. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ävväl: (Ar.) Önce; ilk önce, geçmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Ävvlän: (Ar.) Önce, ilk önce, ilkin. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ay: Bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen veya yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Ayağ: Ateşli silahların çakmağı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Ayağ: Vücudun yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Ayağyalın: Ayakkabısı olmayan. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Äyal: (Ar.) Aile. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Äyavil: (Ar) İlk zamanlar, başlangıçta. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Aydınlıq: Aydın olma durumu. Karşıtı: karanlık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Ayı: Uzun tüylü, kaba, vahşi hayvan, ayı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Ayıb: (Ar.) Utanç verici, uygunsuz, terbiye dışı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 133).

Äylämäk: (Far.) Durdurma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Ayna: (Far.) Karşısındaki şeylerin görüntüsünü aks ettiren, özellikle insanların kendilerini görmek için kullandıkları, arkası sıralanmış cam veya madenden levha, gözgülü. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 170).

Ayrılg: Uzakta gecen hayat. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Äyri: Sözünde, işinde düz olmayan, fırıldakçı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 180).

Äyyarlıq: (Ar.) Dolandırıcılık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Az: Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Äzab: (Ar.) Pişmanlık, çaresizlik, korku durumlarının verdiği sıkıntı, keder, Ceza. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Azacıg: Çok az. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Azad: (Far.) Boş, serbestlik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Azar: (Far.) Hastalık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53)

Azarlı: Hastalıklı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Azca: Çok az. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Äziz: (Ar.) Sevimli, istekli. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 36).

Äzrayil: (Ar.) Allah tarafından insanların canını almak için görevlendirilmiş ölüm meleği. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Bä- mücärrädi- mäcz: (Ar.) Temiz karışım. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Bab: (Far.) Beraber, aynı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Baba: Dede, torunun babası. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Babal: (Ar.) Günah, vebal. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Baca: (Far.) Ocağın üstünden yukarıya doğru uzanan kısım. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 127).

Bacağlı: Altın parasına halk arasında verilen addır. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 64).

Bacı: Kız kardeş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Bad: (Far.) Fena. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Bäd: (Far.) Kötü, fena, çirkin. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Bädän: (Ar.) Gövde, vücut. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Bädbäht: (Far.) Talihi kötü olan, bahtsız. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Badii- nâzär: (Ar.) Esas fikir, sebep olan düşünce. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Bädnam: (Far.) Adı kötüye çıkmış kişi, kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

Bädniyyät: (Far.) Kötü düşünce. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Badya: (Far.) Ağzı geniş, büyük su kabı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Bägädri-lüzum: (Ar.) Lazım oldukça. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 181).

Bağ: (Far.) Bahçe, yeşillik, ağaçlık yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Bağ: Bağlamak için her şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 60).

Bağır: Yürek, kalp. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Bağırsağ: Sindirim borusunun midenin anuse kadar olan uzun dar kıvrımlı kısmı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Baha: (Far.) Değer, fiyat. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125).

Bahalğ: (Far.) Bir şeyin fiyatının yüksek olma durumu. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Bâhanâ: (Far.) Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 54).

Bâhâr-hal: Mutlaka. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Bahar: (Far.) İlkbahar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Bâhâr: (Far.) Mahsul. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 104).

Bâhhac: (Ar.) Çok sevinen, şad. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Bâhrâyab: (Far.) Gelir, fayda getiren. Kısmetli kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Bâhri- pürânavc: Yüzü ışıklı, nurlu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Bâhşeyiş: (Far.) Bağışlama, verme, ihsan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Bâht: (Far.) Yazı, kader. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Bais: (Ar.) Sebep. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Bâla: (Ar.) Keder, gam, içinden çıkılması güç durum. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Bala: Küçük çocuk, yavru. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Balaca: Küçük. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Bäläd: Bir şeyi, bir işi çok iyi bilen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Bâlağät: Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme sanatı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Baldız: Bir kadına göre kocasının kız kardeşi, görünce. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Balığ: Su içinde yaşayan, yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanlara verilen ortak ad, balık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 173).

Bän-i-âdäm: (Ar.) İnsanlar, Ademoğulları. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Bändä: (Far.) Kul, köle. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Barä: (Far.) Hakkında. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Bärabär: (Far.) Birlikte, bir arada. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Bärabäri: Bir şeye benzer olan, ona denk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Bäräkät: (Ar.) Bolluk, gürlük, ongunluk. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis143).

Bäräkät: (Ar.) Bolluk. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Bärbad: (Far.) Uçmuş, dağılmış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 68).

Bärg: (Ar.) Şimşek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Barı: (Far.) Hiç olmazsa. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Barıt: (Far.) Kayaların parçalanması, bina, köprü gibi yerlerin tahribi, ateşli silahlarda, merminin veya güllenin fırlatılması gibi işlerde kullanılan, kükürt ve kömür tozundan ibaret patlayıcı madde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Bäri: Bir işin başlangıç yerini ve zamanını gösterir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Bäri: İki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın, daha yakın yer. Karşıtı öte. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125).

Bärk: Sağlam kuvvetli. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Bärki-dirähtani-säbz: (Far.) Yeşil ağaçların yaprakları. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Barmağ uzunluğunda: Ölçü, boy olarak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Baş barmak: El ve ayakta bulunan en kalın parmak, badem parmak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Baş: Bir şeyin başladığı zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Baş: İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser, bir topluluğu yöneten kimse; başlangıç. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Başburt: İzin. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).

Başğa: Gayri, diğer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Başmağ: Pabuç, çarık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Batman: 7,692 kilogram olan ağırlık ölçü birimi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Bây: Bir devletin başında duran veya nüfuzlu kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Bayağ: Biraz önce. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55)

Bâyan: (Ar.) Açıklama, anlatma, söyleme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Bâylik: Bir bey yönetiminde bulunan ülke. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Bayram: Milletçe sevinç içinde kutlanan dini veya milli anlam taşıyan kutsal gün. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Bazar: (Far.) Birçok satıcının bir arada bulunduğu alış veriş yeri. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Bazhasti-şâdid: (Bazhasti Far., Şâdid Ar.) Ağır istintak, sorguya çekme. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Bazı: Oyun, hile. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Beşit: (Far.) Cennet. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Bel: İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalça arasında kalan bölüm. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Belâ: Bu şekilde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Beş min: Beş bin. Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 40).

Beş- on: Beş on. Bir sayı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131).

Beşik: Bebeklerin uyuması için sallanan, küçük yatak. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

Beşinci: Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördten sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Beyin: Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, dimağ. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Bez: Herhangi cins pamuklu dokuma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Bığ: Üst dudak üzerinde çıkan kıllar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Bibi: Babanın kız kardeşi, hala. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Bica: (Far.) Yersiz, manasız. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Biçarâ:(Far.) Çaresiz, hiçbir şeyin usulünü bilmeyen. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Biçinçi: Biçme işi ile uğraşan, ot veya tahıl biçen kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Biçizlik: Fakirlik, yoksulluk. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Bietibar: (Ar.) Bir şahsın sadakatsizliği. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Bigünah: (Bi Far., günah Ar.) Günahsız. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Bihâbâr: (Ar.) Olup bitenlerden haberi olmayan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Bihâsir: (Ar) Gerçek dışı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Bihäya: Edepsiz, utanmaz. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 158).

Bihiss: (Ar.) Hissiz olma durumu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Biihtiyar: (Ar.) İradesiz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Bikef: (Bi Far., Kef Ar.) Keyifsiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Biläk: Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Bildir: Gecen yıl. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Bilitsiz: (Fr.) Biletsiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).

Bilkülliyä: (Ar.) Tamamen, büsbütün. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Bimövge (Ar.) Uygun olmayan zaman. (Hikâyeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

Bimövge: Mevkisiz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Bir ağaç: Tahminen 6-7 kilometre uzunluğundaki uzunluk ölçüsü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Bir az: Azıcık, azca. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Bir cüt: Bir yerde işlenen ve bir bütünü oluşturan iki aynı şey, bir çift. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Bir çimdik: İki veya üç parmakla alınabilen miktar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Bir dästä: Bir araya getirilmiş şeylerden meydana gelen bağ, bağlam. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Bir märtäbä: (Ar.) Aşama, derece, rütbe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Bir midğar: Çok olmayan, az sayıda. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Bir para: Bazı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Bir parça: (Far.) Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Bir tük gädäri: Miktarın az olduğunu göstermek için kullanılır. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Bir-iki yüz: Bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 64).

Bir: Sayıların ilki; herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı). (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Birä: İnsan veya hayvan vücudunda yaşayan ufak böcek, pire. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

Biräbir: Aynısı, bahsedilen şeyin aynısı, birebir. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Birähmlik: Merhametsiz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Bircä: Tek, biricik. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Birçäk: Saç. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Birdän: Ansızın. (Hikâyeti-molla İbrahimhalil Kimyager 34).

Birdän: Bir defada, birlikte. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Bivahimä: (Bi Far., Vahime Ar.) Korkusuz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Biyar: (Far.) İşleyip, ödeme kirası. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Biyar: (Far.) Köylülerin müfte gördükleri iş. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Boğaz: Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Bol: Miktar bakımından çok. Karşıtı: Kıt. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Bomboş: Tamamen boş. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Borc: Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi kabul ve taahhdüt edilen para veya benzeri şey. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Boş: İçinde veya üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan. Krşıtı: Dolu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Boşgab: İçine yiyecek konan yayvan kap. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 179).

Boyun: Vücudun omuzla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Bozartma: Yağlı etten yapılmış yemek, kavurma. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 49).

Böhtan: (Ar.) Bir kimseye aslı olmayan günah yükleme, iftira. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 89).

Böhtançı: (Ar.) İftiracı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 182).

Böyräk: Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesaneye göderen, son kaburgalar hizasında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Böyük: Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan; yetişkin, belli bir yaşa gelmiş; çok ortalamayı aşan; önemli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Böyük: Yaşı, taşıdığı vasıflar ve bulunduğu mevki itibarı ile saygı duyulan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Böyür: Yan, herhangi bir taraf. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Bu gün-sabah: Kısa zamanda. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Bu gün: İçinde bulunulan gün. (Hikâyeti-molla İbrahimhalil Kimyager 35).

Bu saat: Şimdi, şu an. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Bu yahında: Az zaman evvel. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

Bucağ: Köşe, kenar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Budağ: Dal, filiz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Budağ: Dal. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).

Buğda: Tanelerinden un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki, buğday. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Bundan sonra: Şu andan itibaren. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Bunt: (Alm.) İsyân, kanun ve nizama karşı ayaklanma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Burun: Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Busğu: Bir yerlerde durup gözetleme. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Buyruğ: Emir, hüküm, buyurulan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Buzov: Sütten kesilmemiş inek yavrusu, buzağı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 72).

Buzovçu: Buzağı otlatan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Bükülmüş: Kıvrılmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Bürc: (Ar.) 12 takım yıldızdan her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Bürüz: (Ar.) Meydana çıkma, belirme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Bürünç: Dövme, haddeleme ve döküm yolu ile kolayca işlenip levha, tel, çeşitli şekiller verilebilen, madenlerle karıştırılıp tunç, pirinç haline getirilerek kap kaçak yapımında ve elektriği çok iyi ilettiğinden elektrik sanayide kullanılan, tabiatta serbest ve birleşim halinde bulunan, kırmızıya çalar renkte, sembolü Cu olan metal element. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Bütâ: (Far.) Kuyumcuların altın veya gümüş erittikleri kap. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 3).

Büzürgan: (Far.) Büyük nüfuzlu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Cadu: (Ar.) Büyü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Cadükün: (Far.) Büyü yapan kimse, büyücü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Cäfa: (Ar.) Zulüm, Eziyet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Cäfängiyyat: (Ar.) Boş, manasız. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Cağgal: (Far.) Uluyarak gezen, kuyruğu tilkiye, rengi kurta benzeyen, vahşi hayvan, çakal. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Cähännäm: (Ar.) Günahkarların öldükten sonra ahirette azap görecekleri, cezalarını çekecekleri yer.

Cahil:(Ar.) Okuyarak bilgisini artırmamış, bilgisiz kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Caiz: (Ar.) Din veya törece işlenmesi, yapılması yasak olmayan, izin verilmiş sayılan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Cäkinän: Korkan, her şeyden ürken. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Cäld: Çevik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Cämdäk: İnsan bedeni. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Camış: (Far.) Camız. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 142).

Cammat namazı: Cemaat ile birlikte kılınan namaz. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Can: (Far.) İnsanın kendi varlığı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Cänab: (Ar.) Ağa. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Canavar: (Far.) Yırtıcı, gri sarı renkli, etçil hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Cärgä: Sıra. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Cavab: (Ar.) Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Cavadlı: Köy ismi ve köyde yaşayan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Cavahir: (Ar.) Elmas, zümrüt, altın gibi değerli taşlar. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Cavan: (Far.) Delikanlı, genç. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Cavanmerd: (Far.) Mert, cömert. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Cavanşirlär: Azerbaycan'ın en büyük Türk kabilelerinden biri. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Cavarhir: Değerli taşlar. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 161).

Cäza: (Ar.) Suç işleyen bir kimse suçunun derecesine göre verilen acı, uygulanan yaptırım. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Cäza: (Ar.) Suç işleyen bir kimsenin suçunun derecesine göre verilen acı karşılık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 64).

Cehiz: Gelin olacak kız için hazırlanan her türlü eşya, çeyiz. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Ceyran: Süratle kaçan, iri gözlü hayvan, ceylan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Cızığ: Çizgi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 62).

Cib: (Ar.) Genellikle bir şey koymaya yarayan, giysinin belli bir yeri açılarak içine yerleştirilen astardan yapılmış parça, cep. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Cilov: Hayvanın ağızlığına ilave edilmiş uzun hisse, atı idare etmeye yardım eden kısım. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Cin: (Ar.) Gizli yaratıklara verilen isim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 58).

Cins: (Ar.) Nitelikleri bakımından soylu ev hayvanları veya başka hayvan grubu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 73).

Cismi-maye: (Ar.) Maddelerin terkibi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Ciyärguşä: (Far.) Sevimli evlat, çok zaman tek çocuk anlamında. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Corab: (Ar.) Çıplak ayağa giyinen, çeşitli ipliklerden örülmüş giyecek, çorap. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Cövhär: (Ar. Cevher> Far. Gevher) Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyası, mücevher, cevher. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Cövr: (Ar.) Zulüm. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Cuhud: (Far.) Yahudi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Cübbä: (Ar.) Elbise üstüne giyilen, bedeni uzun ve bol, yanları geniş, düğmesiz giyecek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Cümä: (Ar.) Perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Cürät: (Ar.) Cesaret, yiğitlik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Cürm: (Ar.) Günah, taksir, suç. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Cüsvi: (Ar.) Pek az, bir parça ile ilgili. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 34).

Cüt: Kotan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Cüvälläğı: Fırıldakçı, düzenbaz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Cüzviyyat: Jeoloji. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Çadır: Barınmak maksadı ile yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek sureti ile açık hava da kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir, barınak. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Çadırşâbi¹: Çarşaf sözünün aslı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Çadra: Kadınların baştan ayağa kadar örtündükleri çarşaf. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Çağ: Sağlam. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Çağ: Zaman dilimi, vakit. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Çaharşânbâ: (Ar.) Haftanın salı ile perşembe arasındaki günün adı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Çahmağ: Ağızdan dolma tüfekler de barutu patlatan alet. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Çâki: Ağırlık ölçüsü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Çâkmâ: Çekilerek ayağa giyinilen, çizme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 41).

Çâmân: Yeşillik yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Çânâ: (Far.) Üzerinde dişler sıralanmış olan ve ağzın içinde altı üstü yer alan iki kemik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Çanağ: Yayvan kap, içi ovulmakla ağaçtan yapılan kap türü. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 163).

Çândan: (Far.) O derecede, o kadarda. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Çängä: (Far.) Bir avuç, elin içi kadar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Çängi: Şarkı söyleyip, oynayan kızlar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

¹ Prof B.Ehmedov, "Etimoloji Lüğeti"nde "çarşaf" sözünün "çadır" ve "şeb" sözlerinden yarandığını ve "gece çadırı", "sıyah çadır" anlamı verdiğini yazır.

Çapar: Atlı haberci, postacı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Çapğın: Soygun. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Çarâ: (Far.) İstenilen noktaya varmak için gidilen yol, tedbir. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Çärçilik: Köylerde dolaşarak satış yapma işi, çerçi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Çardak: (Far.) Üzerine ağaç, çiçek, yeşillik sarılmak üzere direklerden yapılmış yapı. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Çardak: (Far.+Ar.) tarla, bahçe vb. yerlerde ağaç dallarından örölmüş barınak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Çaşt: (Far.) Öğle yemeği. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

Çätin: (Kökü belli değildir) Aşılması zor olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Çay: (Çin.) Kokulu, beyaz, sarımsı çiçekler açan sert, dişli ve kısa saplı yaprakları olan ağaççık ve onun yapraklarından yapılmış içecek. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Çay: (Far.) İrmaktan küçük, dereden büyük akar su. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Çäyirtkä: Ön bacaklarından daha uzun olan arka bacaklarına dayanıp uzağa sıçrayan düz kanatlı böceklerin ortak adı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Çevrä: Yakın olan yerler, etraf. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Çığırtı: Bağırma sesleri. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Çılpağ: Geçinmekte güçlük çeken, fakir. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Çırağ: (Far.) Mum, meşale, ışık veren şey, çıra. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Çibin: Sinek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Çiçäk: Tohumlu bitkilerin üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Çifayda: (Far.) Ne olsun ki, ne hayrı var, ne fayda. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131).

Çilov: Fasulye, pirinç, merci ve erişteden yapılan pilav. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

Çilovpâz: Aşçı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Çimdik: İki parmağın ucu ile birinin etini tutarak sıkma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Çiskin: Toz gibi yağın yağmur, çise. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Çit: Pamuk parça. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Çiyin: (Kökü belli değildir) Bedenin boyundan kollara kadar olan kısmı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Çoban: (Far.) Hayvan sürüsü otlatan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Çoñ: Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Çoñdan: Uzun zaman evvel. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Çolağ: Bir kolu veya ayağı sakat olan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Çomağ: Değnek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Çöl: Dışarı, dışta kalan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Çöp: Tahta, ağaç vs. parçası. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 133).

Çöräk: Gelir. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Çöräk: Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış, yiyecek. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Çubuğ: İçi boş, ince ağaç parçasından ibaret, sigara içmek için kullanılan cihaz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Çubuğ: Sopa biçiminde dar, uzun, ince parça. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

Çuğulluk: Habercilik, şeytanlık yapma. (Hikyeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Çuha: Beli büzmeli, uzun, kişi milli giyimi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Çuval: (Far.) Erzak veya öteberi koymaya yarayan pamuk ve diğer bitkilerin elyafından veya naylon iplikten yapılmış büyük bir torba. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Çuxur: Vücutta pek derin olmayan girintili yer. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Çürüçülük: Bir şeyi çok çok tekrar etmekle bıktırma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Çürük: Bozulma, kötüleşmiş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Daban: İnsan veya hayvan ayağının arka kısmı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Dad: (Far.) Yardım. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Dädä: Bir kimsenin annesinin veya babasının babası, büyük baba. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Däftär: (Ar.) Yapıştırılarak veya dikilerek kitap hâline getirilmiş kağıt destesi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Däftärhana: (Far.) Araziye dair bütün kayıtların yapıldığı yer. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Dağ: Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek eğimli kısmı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Dağarcıg: Torba, çanta. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Dağmıg: Düzensiz, tertipsiz kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Dâhliz: (Far.) Üstü kapalı, dar ve uzun geçit, bina içindeki uzun koridor. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Daimi:(Ar.) Sürekli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

Dairä: (Ar.) Bir şeyin faaliyet sahası, muhit, saha. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 62).

Dakika: (Ar.) Bir saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Dal: Bir şeyin veya birisinin arkası, görünmeyen tarafı, geri, arka. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Dalan: İçeri girildiğinde görülen bir boşluk. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 177).

Dalınca: Peşinden. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Däli: Aklını kaçırmış kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Dälil: (Ar) Kanıt, iz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dälläk: (Ar.) Berber. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dälläklik: Berberlik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dällalbaş: (Ar.) Alıcı ile satıcı arasında aracılık yapan kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Dam: Üstü örtülü, dikili, ev, bina. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Damağ: Keyif, ahval. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Damän: (Far.) Dağın eteği. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Damar: Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurban 77).

Dämir: Demirden yapılmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Dan: Güneşin doğmasına az kalmış havanın ışıklanması. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 14).

Dänä: (Far.) Başlı başına bir varlık teşkil eden şeylerin her biri için kullanılan say birimi, adet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36.)

Danmak: Baş vermiş bir şeyi üzerinden atma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Dar: (Far.) İdama mahkum olanların asıldığı darağacı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurban 86).

Dar: Geniş, bol olmayan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98.)

Dar: Zor. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Därä: Genellikle yazın kuruyan küçük akarsu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Däräcä: (Ar.) Mertebe, ölçü, seviye. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Däracä: (Ar.) Mevki veya safha, meretebe. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Därbädär: (Far.) Yurdundan yuvasından ayrı düşmüş, avare, yurtsuz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Därd: (Far.) Üzüntü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 66).

Därdäcär: Hasta, zayıf. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 134).

Därdi-eşg: (Ar.) Aşkın belası. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Därgahi-ilahi: (Ar.) Allah'ın yüce katı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 178).

Darı: Hayvan yemi olarak ve bazı yerlerde ekmeği yapılan bitki. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Darılmış: Bunalmış, sıkılmış olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 42).

Däri: Hayvan derisinden yapılmış. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Däri: İnsan vücudunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Därin: Ağzından dibine kadar fazla mesafesi olan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118.)

Daruğä: Pazar bekçilerinin reisi veya şehir, kaza bir bölgenin hâkimi. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 182).

Darüelm: (Ar.) Elm merkezi, elm yurdu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Darvaza: Büyük araba vs. geçmesi için kapı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

Därviş: (Far.) Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Därya: (Far.) Çokluk anlamında, derece. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131).

Därya: (Far.) Deniz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Däsmal: (Far.) El yüz silmek vs. için kullanılan parça. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Däst-paçä: (Far.) Telaşlanma, Çabalama. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 66).

Dästä: (Far.) Bir şeylerin elle tutula bilecek toplusu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50.)

Dästä: (Far.) Hususi harbi hisse. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 168).

Dastan: (Far.) Milletlerin eski çağlarındaki din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarını, başlarından geçenleri dile getiren büyük manzum hikaye. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Dästirazlğ: (Far.) İzinsiz. her şeye karışan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Daş: Değişik renkte ve değişik birleşimlerden sert cisim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).

Dävä: Sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenilip, sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun binek ve yük hayvanı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Dava: (Ar.) Duruşma. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Däva: (Ar.) İlaç. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dävät: (Ar.) Yemekli toplantı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Dayä: (Far.) Dadı, çocuğa bakan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 55).

Däyänäk: El ağacı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Dayı: Bir kimsenin annesinin erkek kardeşi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Deyikli: Çocukluktan nişanlanmış kız. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Dırnağ: İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Dışğarı: bir kimsenin evinin veya içinde yatıp kalktığı yerin dışında kalan yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Dib: Bir yerin en uzak, en derin, en arka tarafı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Diba: (Far.) Genel olarak desenli, ağır dokuma ipekli kumaş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Difan: (Ar.) Düşmandan kendini koruma, savunma. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 168).

Diğgät: (Ar.) Bir nokta üzerinde düşüneyi toplama durumu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Dil: Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dilänçi: Başkalarına el açarak, dilenerek geçinen kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Dilaram: (Far.) Yürek açan, sevgili. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 172).

Dilmanc: Tercüman. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Dinc: Sakin, sessiz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Dinç: Gücü, kuvveti yerinde. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Dindar: Mümin. (Din: (Ar), Dar: (Far.) (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 183).

Diri: Canlı, yaşamakta olan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Diş: Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan parçalardan her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Div: (Ar.) İblis, şeytan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59.)

Divan: (Far.) Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer, mahkeme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Divanbâyi: (Far.) Yerel idareci, reis. (Hekayeti-Müsü Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Diyâ: (Ar.) Eskiden öldürülmüş hayvan veya insan yerine verilen mal veya pul. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Diyâ: (Ar.) Öldürülen insan veya hayvan karşılığında verilen mal veya para, kan pahası. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Diz: Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Dodağ: Ağzın yüze göre daha kırmızı rengteki dolgun ve etlice alt ve üst kenarından her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Doğguz: Bir sayı. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Doğru: Gerçek, yalan olmayan; akla mantığa, gerçeğe veya kurala uygun. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Doğruluğ: Doğru olma durumu, düzlük. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 181).

Dolu: Bir yerde bahsedilen şeyin çok bulunduğunu, çok olduğunu anlatır, çok pek çok. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Don: Görünüş, kılık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Dost:(Far.) Sevilen, güvenilen yakın arkadaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Dovşan: Çok hızlı koşan, dudakları çok kalın ve hareketli, kuyruğu kısa kemirgen memeli hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Doyunca: Açlık duygusu gidene kadar. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Döl: Canlıların üremesi sonunda ortaya çıkan canlı, canlıların bütünü, nesil, soy. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Dörd: Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Dördünçü: Dört sayının sıra sıfatı, sırada üçten sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Döşäk: Yatak. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 167).

Dövlät: (Ar.) Servet, mal, mülk. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Dövlät: (Ar.) Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık; bu tüzel varlığın yönetim organları. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Dövlätli: (Ar.) Nimet ve mutluluğa ermiş. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Dövr: (Ar.) Kendine özgü özellik taşıyan zaman parçası. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Dövrä: (Ar.) Sabit bir noktaya aynı uzaklıkta olan noktaların meydana getirdiği kapalı eğri, daire.

Dövräyi-teäbiyät (Far.) Yetiştirme illerinde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Döyüş: Savaş, mücadele. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Dua: (Ar.) Bir şeyin olması veya olmaması için yalvarma, isteme. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112.)

Duman: Bir maddenin yanması ile çıkan ve içinde katı zerrelere buğu bulunan değişik renklerde gaz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Dustağ: (Far.) Hapsedilmiş kimse, mahbus. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 54).

Duz: Suda eriyen, kokusuz dili yakan bir tada sahip madde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Dübarä: (Far.) Yeniden. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Dükkan: (Ar.) Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Dümärdi: (Far.) İki kişilik, iki porsiyon. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

Dünän: İçinde bulunan günden bir önceki gün. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Dünya: (Ar.) Güneş sistemine bağlı gezegenlerden biri, içinde yaşamakta olduğumuz yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 70).

Dünya: (Ar.) İçinde yaşamakta olduğumuz yer, cihan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Dürüst: (Far.) Doğruluktan ayrılmayan özü sözü bir. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 31).

Düşmân: (Far.) Birine karşı iyi duygular beslemeyen, kötülük yapmak için fırsat kovalayan kimse. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Düymä: Kemik, sedef, maden, tahta gibi sert şeylerden yapılmış, giysilerde bağlayıcı vazifesini gören, genelliklere yuvarlak ve ufak nesne. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Düz: Doğrucu, namuslu, hilesiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

Düzbädüz: Bir başa, düz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106).

Düzbädüz: Doğrudan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106).

Düzülmüş: Sıralanmış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ehtiram: (Ar.) Saygı, hürmet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Ehtiyac: (Ar.) Gereği duyulan şey. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ehtiyatlı: Meydana çıkabilecek her bir şeye karşı tedbir alan. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

El: Halk, ahali. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125).

Elat: Bir yurda ait olan halk, kışın köylerde yazın yaylalarda yaşayan topluluk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Elçi: Bir sorunun çözümü, bir uzlaşmanın sağlanması için birinin başka birine gönderdiği aracı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 160).

Elmi-kimya: (Ar.) Kimya ilmi ile ilgili araştırmalar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Ermâni: (Far.) Ermenistan'da ve dünyanın çeşitli yörelerinde yaşayan halk veya bu halktan olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Eşik ağası: Ev hizmetçilerini idare eden şahıs. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Eşşäk: Yük ve binek hayvanı, uzun kulaklı, attan küçük hayvan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Etibar: (Ar.) Saygı görme, önem verme, güven kazanmış olma. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Etidadı-mâzac: (Ar.) Sağlık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Etimad: (Ar.) Güven. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Ev sahibi: Evi veya konutu yasalara göre tasarrufu altında bulunduran, evin sahibi olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Ev: Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı; bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane; aile. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Eyni:(Ar.) Benzer; aralarında ayırım olmayan; eski durumda kalmış, değişmemiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Fâğir: (Ar.) Güçsüz, küdretsiz, zayıf, aciz. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Fâhm: (Ar.) Zekâ. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Fâhr: (Ar.) Övünülecek şey. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 178).

Fälâggâ: (Ar.) Ceza vermek için kullanılan alet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Falçı: (Ar.) Fala bakmayı meslek edinmiş kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Fännü fel: (AR.) Fitne fesat. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Färağat vaht: (Ar.) Sakit, sesiz bir vakit. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Farağat: (Ar.) Sakin, sessiz. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Fârasât: (Ar.) Anlayış, sezîş, derhal anlama. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Fârdi: (Ar.) Tek başına. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Fârman: (Far.) Emir, buyruk. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Fârtaş: (Ar.) Döşemeleri, yerleri silmekle görevli olan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Fârtaşbaşı: (Ar.) Baş ferraş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Fârş: (Ar.) Kilim, halı, seccade vb. yere döşenen şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Fâryat: (Ar.) Haykırış, çığlık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Fârz: (Ar.) Bir şeyi var veya yok saymak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Fâsahât: (Ar.) Dilin açık ve duru kullanılması. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Fâsat: (Ar.) Fitne. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Fävaid: (Ar.) Yarar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Dervîş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Fayda: (Ar.) Yarar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Feysâl: (Ar.) Adalet. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Fındıg: (Far.) Sert bir kabuk içindeki yağlı, nişastalı, yuvarlak kuruyemiş. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Fıstıĝ: (Far.) Fıstık yemişlerini veren aĝaçların ortak adı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Fikir: (Ar.) Düşünce. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Fikirli: (Ar.) Zihinde tasarlanan şey, düşünceli. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Filankäs: (Filan: Ar., Kes: Far.) Adı söylenmek istenmeyen kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Filhâĝigä: (Ar.) Doğrudan, hakikat. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 34).

Filiz: (Ar.) Ocaktan eritilip çıkarılan işlenmemiş, ham maden, külçe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Filizatı-käsifä: (Ar.) Gereksiz demir. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Filosof: (Yun.) Hayata olaylara akılla, düşünce ile yanaşan, filiozof. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Fincan: (Ar.) Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan kulplu ufak kap. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 110).

Firânglär: (Fr.) Firenk, Avrupalı Fransız. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Fisĝ: (Ar.) Ahlaka zıt işler, pis işler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Fisĝ: (Ar.) Hak yolundan çıkıp her türlü günah işlemeyi huy haline getirmek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Fitä: (Ar.) Banyo yaparken veya bir iş yapıldığı zaman bele bağlanılan kumaş parçası. Kırmızı renkte olur. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Fitnâ: (Ar.) Kurgu, hile. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Fövt: (Ar.) Şansı elden kaçırma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 79).

Fövtâ: Boşa (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 79).

Fügära: (Ar.) Fakir, yoksul. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Fülus: (Ar.) Bakır paralar. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 172).

Fürsât:(Ar.) Bir şeyin yapılması için elden kaçırılmayacak durum, zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Ġab: İçerisine sıvı veya katı herhangi madde konan şey veya içine yiyecek konulan mutfak eşyası. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

ĠabaĠ: Bir şeyin ireli tarafı, ön tarafı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Ġäbiristan: (Ar.) Mezarların bulunduğu yer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġäbul: (Ar.) Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, razı olma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġaçaç: Uyulması gereken yasal hükümlerden kaçmış olan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġaçaç: Yasanın gerektirdiği hususlara uyulmadan alınan satılan şeyler. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 59).

Ġädä: (Far.) OĠlan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

ĠadaĠa: Yasak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Ġädäk: (Ar.) İçki içmekte kullanılan bardak, kadeh. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Ġädäm: (Ar.) Addım. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġädär: (Ar.) Bir şeyin kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Ġadir: (Ar.) Bir şeyi yapmaya gücü olmak, kuvvet sahibi olmak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġafil: (Ar.) Dikkatsiz, ihtiyatsız. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Ġäflätän: (Ar.) Birden, ansızın, bir anda. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Ġähvä: (Ar.) Sıcak suda bişirilen içecek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Ġaimi-mäğam: (Ar.) Kaymakam. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Ġala: (Ar.) Şehir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).

Ġäläm: (Ar.) Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġälämđan: (Ġäläm: Ar. -dan: Far.) Kalem koymak için kutu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Ġälät: (Ar.) Yanlış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġälin: Evlenmek üzere süslenip hazırlanmış genç kız veya yeni evlenmiş kadın, gelin. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

Ġalmağal: Ses, dava. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 66).

Ġälyan: Sigara içmek için kullanılan cihaz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Ġäm: (Ar.) Keder, küsse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Ġamät: Boy. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 37).

Ġamätli: (Ar.) Boylu, gösterişli, endamlı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ġämgin: (Ġäm Ar., gin Far.) Kederli. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġamışlg: Kamışları bol olan yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

Ġämiçi: Gemiyi idare eden, gemide çalışan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Ġamlina afriġana: Tedavi edici özeliġi olan bitki adı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).

Ġan: Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrede özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Ġanad: Hayvanlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 54).

Ġändabı: (Ġänd: Ar. Abı: Far.) Şerbetli, şeker katılmış pilav. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

Ġänimät: (Ar.) Yaġma. Bir daha ele düşmesi mümkün olmayan şey. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Ġanun: (Ar.) Devletçe konan ve her vatandaşın uyması gereken yazılı hukuk kuralı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 59).

Ġap: Sohbet, konuşma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 71).

Ġapaġ: Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan şey. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Ġapı: Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen tahta yahut demirden yapılmış açılır kapanır düzenek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Ġar: Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billur biçiminde donarak düşen su buharı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġara: Siyah. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 70).

Ġarabaġlı: Karabaġ'da yaşayan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 132).

Ġarabât: (Ar.) Yakınlık. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Ġäräk: Herhangi bir şeyin yapılabilmesi için gerekli olan şey, lazım. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Ġaraltı: Kim veya ne olduğu seçilemeyen koyu renkli şekil. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

Ġaranlıġ: Işıksız olma durumu, ışıksız. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Ġärar: (Ar.) Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 176).

Ġärärdad: (Gärar: Ar, dad: Far.) Hüküm, emir, yazılı belge. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 165).

Ġarasınca: Arkasınca. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 71).

Ġarät: (Ar.) Soymak, talan etmek. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Ġaravaş: Hizmetçi kız, kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Ġaravul: Güvenliği sağlamak, nöbet tutmak, düşmanın ani baskılarına karşı uyanık olmak gibiyamaçlarla dolaştırılan piyade, süvari askeri, nöbetçi, gözcü. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 54).

Ġarâz: (Ar.) Niyet, maksat. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Ġardâk: Perde. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ġardaş: Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri, babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Ġardaşı gızı: Abinin kızı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Ġardaşım arvadı: Bir kimsenin kardeşinin eşi. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 158).

Ġardaşoęlu: Abinin oğlu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Ġaręa: Kanatları geniş, tüyleri kara, gagası dişli, tarlalara zararlı ötücü kuş, karga. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Ġarın: Karın. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ġarib: (Ar.) Bulunduğu yere yabancı olan kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Ġaribâ: (Ar.) Görülmemiş iş, şaşırılmış durum. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Ġarip: (Ar.) Kimsesiz, gurbet ellerde kalmış, tuhaf. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Ġarpuz: Karpuz. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Ġarşı: Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi; yol, deniz, ırmak vb.nin öbür kıyısı veya yanı (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 162).

Ġarun: Zenginliği ile ün kazanmış bir şahıs, edebiyatta servet, zenginlik simgesi gibi işlenmiştir. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġäsd: (Ar.) Niyet. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ġäsdän: (Ar.) Bilerek, maksatlı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Ġasid: (Ar.) Haber götüren, postacı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 139).

Ġaş: Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Ġäşäng: (Far.) Güzel. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Ġaşgabağ: Sınır. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Ġaşgabağlı: Hırslı, acıklı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġaşığ: Sulu ve taneli şeyleri yemeye yararlı olan, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca olan, saplı yemek yeme aleti. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Ġat: Defa, kere, derece. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Ġätärat: (Ar): Damlalar, hisseler, parçalar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġatırcılık: Katırcının yaptığı iş, katırla yük taşıma, katır kira verme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġävaidi- mäntiğiyyädä: (Ar.) Büyük mantık bilen, mantıklı adam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ġaval: Parmak vurmak ile çalınan, bir tarafına ince bir deri gerilmiş ve etrafına birkaç çift zil konmuş, yuvarlak bir kasnaktan ibaret musiki aleti. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

Ġavara: Boy, kamet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Ġaya: Büyük ve sert taş kütlesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġayât: (Ar.) Son derece, çok. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Ġayda: (Ar.) Kural, usul. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Ġaymağ: Süt ve yoğurtun üzerinde biriken ince koyucu tabaka. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 49).

Ġaynana: Kadına göre kocasının, erkeğe göre karısının annesi. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Ġäza: (Ar.) Felaket. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 72).

Ġäza: (Ar.) Kısmet. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).

Ġäzâb: (Ar.) Öfke. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Ġäzadan: Beklenmedik, tesadüfen. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Ġazanç: Bir emeğin karşılığında elde edilen kâr. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Ġäziyyä: (Ar.) Hadise, macera. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Gec: Belirli zamandan sonra olan; karşılaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Gecä-gündüz: Ara vermeksizin, aralıksız, sürekli, her zaman. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Gecä-sabahadäk: Gün ağarınca kadar süren karanlık zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Gecä: Genellikle saat 22.00'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Gen: Geniş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Genä: Yine. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Geri: Arkada bulunan taraf. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Ġeyrätsiz: (Ar.) Namusuz. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Ġeyrı: (Ar.) Başka, diğer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġeyz: (Ar.) Öfke, kızgınlık, acık. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Ġeyzlänmiş: (Ar.) Öfkelenmiş, kızmış olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 42).

Ġıç: İnsanın kalça ile taban arasındaki organ. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Ġıĝ: Deve, koyun, keçi pisliği. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 141).

Ġıĝılcım: Yanan bir cisimden, sert iki cismin birbirine çarpışmasından çıkan ışık zerresi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Ġıjhaĝıj: Çok hızlı, gür gür. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Ġılnc: Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, uzun çekiçi silah. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 63).

Ġın: Keser aletleri koymak için kap. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95)

Ġıraĝ: Bir şeyin yanı, yan tarafı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Ġırma saĝĝal: Tüyleri makasla alınmış, üzerinde çizgi koyulmuş sakal. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ġırmızı: (Ar.) Al, kızıl renk. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 37).

Ġısganan: Başkasının sahip olduğu üstünlükten huzursuz olan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Ġış: Kuzey yarım kürede 22 Aralık-21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Ġıvrağ: Canlı, hareketli. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Ġıyğaç: Eğri, çarpık. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Ġız: Diş cinsten olan evlat. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Ġızdırma: Normalden yüksek vücut ısısı, ateş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġızıl: Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlene, yüksek değerli, paslanmaz element, zer, altın. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġızılbaş: Bir Türkmen boyu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Ġızlığ: Evlenmeden önceki dönem. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Ġibi: Benzer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Ġic: Ahmak, sarsak. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Ġilihikmât: (Far.) Bilgelik (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Ġiriftar: (Far.) Tutulmuş, yakalanmış, tutkun. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 72).

Ġirov: (Far.) Borç alınan para karşılığında teminat için verilen şey. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Girvängä: Ağırlık ölçüsü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġisas: (Ar.) Yapılan kötülüğe karşılık verme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Ġisim: (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ġişlağ: Kışın barınılan yer, kışlık yer, göçebelerin kışı geçirmek üzere hayvanları ile birlikte kondukları yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Giyah: (Far.) Ot, göy. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġiyamât: (Ar.) Her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölümlerin dirilmesi, ahiret hayatının başlaması olayı ve olayın meydana geldiği zaman. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Ġiyas: (Ar.) Tahmin. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Ġiymât: (Ar.) Bir şey hakkında biçilen kıymet, değer. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġiymât: (Ar.) Değer. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Gizli: Başkalarından saklanan, duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur, nihan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Ġoca: Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Ġocalıg: İhtiyarlık. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 71).

Ġoçağ: Korkmaz, mert, yiğit. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Ġoçağlıg: Cesur, yiğit. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġoğu: Cisimlerden yayılan zerrelere burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiği duyu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Ġohum: Akraba. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Ġol: İnsanın omuzlarından parmak uçlarına kadar olan kısmı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Ġoltuġfuruşluġ: Koltuk yapıp satma işi. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Ġoltuk: Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer; Kol dayayacak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ġombretum: Tedavi edici özeliği olan bitki adı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Ġonak: (Eski Türkçe ve halk ağzı.) Misafir, konuk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ġor: (Far.) Kabir, mezar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Ġorhaġ: Olmayacak şeylerden korkan, cesur olmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Ġorhulu: Korku veren, tehlikeli. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 151).

Ġoşa: Birlikte, beraber. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Ġoşun: Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü. (Hekayeti-Müsü Jordan Hekimi-Nebatat 63).

Ġoyun: Etinden, sütünden faydalanılan evcil hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 74).

Ġoyun: Göğüsle elbise arasında kalan yer, kollar arası, kucak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Ġoz: Sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici meyve. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Ġödek: Boyu, uzunluğu az olan, uzun karşıtı; az süren, uzun olmayan; ayrıntısı çok olmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Göftgu: (Far.) Sohbet, söyleyiş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Göl: Çeşitli büyüklükte durgun, kalıcı su. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Gömrük: (Yun.) Bir ülkeye başka ülkelerden giren veya bir ülkeden başka ülkelere çıkan ve yasaların tanıdığı ayrılacıklar dışında kalan her türlü eşyadan alınan vergi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 153).

Gömrükhana: Bir ülkeye başka ülkelerden giren veya başka ülkelerden başka ülkelere çıkan her türlü eşyadan vergi alan devlet idaresi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġövl: (Ar.) Konuşma. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 178).

Göy: Gök sema, feza. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Göy: Sema rengi, mavi. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 43).

Göyärçin: Dünyanın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın, tane ve meyve ile beslenen tünek kuşu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Göyçäk: Taşdığı üstün nitelikler veya isteğe uygun olması sebebiyle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Göz: Görme organı, basar; bölüm, hane. (Hikâyet-i-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Gözäl: Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı. (Hikâyet-i-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Ġubernator: (Lat.) Vilayet reisi, vali. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Ġucağ: Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, aguş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Ġudurmuş: Haddini aşan birisi hakkında kullanılır. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Ġul: Bir mal gibi alınıp satılan adam, köle. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 156).

Ġulak: Başın her iki yanında bulunan işitme organı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Ġulbeçä: (ġul: Ar, beçä: Far.) Tevazu için kendine veya çocukları için kullanılan kelime. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Ġuldur: Yolsuz, soyguncu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 48).

Ġuldurluġ: Silahla yol kesmek, haksız kazanç kazanmak, yolsuzluk, yolsuzluk yapanın işi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 48).

Ġulluġ: Bir maksatla yapılan çalışma, emel, iş, vazife, görev. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

Ġumarbaz: (ġumar: Ar baz: far.) Devamlı kumar oynayan kimse, kumara düşkün olan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Ġumaş: (Ar.) Kumaş. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

Ġundag: Yeni doğmuş çocuġun soġuktan korunmasını, kemiklerinin düz durmasını sağlamak amacıyla içine sarılıp sarmalandığı büyük bez. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 177).

Ġuran: (Ar.) İslam dinin temel kitabı, Kuran-i Kerim.. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 67).

Ġurban: (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 56).

Ġurd: İpek böceği. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Ġurd: Yırtıcı, etçil hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 74).

Ġurğuşun: Eli ağır olan birisi hakkında. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Ġuru: Suyu, nemi olmaya, yaş, nemli karşıtı; etkisi ve sonucu olmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Ġurumsağ: Ahlaki kurallara aykırı hareket eden kimse. Köylü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Ġurumuş: (Far.) Donmak, son şaşırılmış duruma gelmek, cevap veremeyecek duruma düşme. Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Ġuruş: (Alm.) 1 liranın yüzde biri değerindeki Türk para birimi, kuruş. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Ġuş: Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

Ġuşâ: (Far.) Köşe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Ġuyruğ: Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Ġuyu: (T.) Belli bir maksatla kazılmış çukur. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93).

Ġuyu: Ambar, tahıl mahsulünün saklandığı yapı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Ġuzu: Koyunun yavrusu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 69).

Güç: Zor. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Gül: (Far.) Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok magbul çiçeği. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Gülgülâ: (Far.) Gurultu, ses. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Güllâ: (Far.) Top mermisi. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Gülzlü: Güzel kızları benzetme şekli, gülçehre. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Güman: (Far.) İhtimal. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Gümani-bâd: (Far.) Kötü düşünce. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Gümüş: Atom numarası 47, atom ağırlığı 107,88, yoğunluğu 10,5 olan, 960 °C'ye doğru sıvı duruma geçen, parlak beyaz renkte, kolay islenir ve tel durumuna gelebilen element (simgesi Ag.). (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Gün: Gündüz; yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre; içinde bulunula zaman. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 65).

Gün: Ömür, hayat, yaşayış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Günahsız: Suçu olmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Günbegün: (Far.) Gittikçe, gün günden. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

Gündoğan: Dünyanın gün eşin doğduğu taraf, şark. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Gündüz aḥşamadâk: Sabahtan akşama kadar olan süre. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Günorta Namazı: Öğle namazı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Günorta: Gün ortası, öğlen, öğle vakti. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Günü sabah: Kesin olan zaman, gecikmeden. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Günün şüası: Güneşten çıkan ışık, ışın. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Güsse: (Ar.) Keder, hüzn. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Güsür: (Ar.) Eksiklik, hata, noksan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 169).

Güzâran: (Far.) Dolanacak, yaşayış, hayat. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Güzârişat: (Far.) Hadise, olay. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Güzgü: Ayna. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Ĥâbâr: (Ar.) Bir iş, olay hakkında bilgi, bir kimseden başkasına nakledilen söz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Hâbbâ: (Ar.) Buğday, arpa, tahıl tanesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Hacâ: (Far.) Molla. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Hâcâmât:(Ar.) Bir neşter yardımı ile tişte toplanmış pis kanın çıkması.(Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Hacar: Anahtar, acar. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Ĥâcil: (Ar.) Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, utanan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 127).

Ĥaçmazlı: Haçmaz köyün de yaşayan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Hâdd: (Ar.) Derece, kat. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Hâdd: (Ar.) Hukuk. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Hafız: (Ar.) Koruyan, saklayan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 89).

Häftâ: (Far.) Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Hağğında: Dair, üzerine, için. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Häggül-näfäs: (Ar.) Konuma hakkı, zahmet hakkı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 169).

Häkım: (Ar.) Hastalıkları teşhis ve tedavi eden kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Hakimi-şâr: (Ar.) Dini kanunlara göre muhakeme eden, şeriat hakimi. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 158).

Häkımlik: Hastaları tedavi etme işi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Hakk:(Ar.) Allah'ı veya mukaddes bir varlığı şahit tutarak ant içme. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Hälâ: (Ar.) şimdiye kadar, o zamana kadar, hâlen, henüz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Hälak: (Ar.) Ölme, mahvolma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 64).

Halal: (Ar.) Beğenilen bir durum karşısında, aferin. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Halât: (Ar.) Hal, nitelik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Hälât: (Ar.) Yapılan bir şeye karşılı verilen armağan, hediye. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Hälbir: Buğday, arpa vs.nin içindeki yabancı maddeleri, çöpleri temizlemek için kullanılan alet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Ḥalça: Duvara asmak veya döşemeye sermek için kullanılan, sık bir biçimde dokunmuş, kısa tüylü, nakışlı, kalın yaygı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ḥalğ: (Ar.) Bir milleti meydana getiren insan topluluğu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Halğa: (Ar.) Bir yere tutunmak veya bir şeyi bir yere tutturmak için kullanılan çember

Hali-hayat: (Ar.) Hayat hâli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 180).

Ḥali: (Ar.) Boş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Ḥali: Boş(Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Ḥalis: (Far.) Katkısız, karışksız. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Hällaci: (Ar.) Sıvı şeyleri ölçmek için ölçü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 43).

Halvaçı: (Ar.) Helva yapıp satan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ḥam hayal: Boş hayal, arzu istek. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Hamam: (Ar.) Yıkanılacak yer. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Hämân yer: (far+ T.) Aynı yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Hämân: (Far.) Aşağı yukarı aynı, takriben. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Hämdunä: (Far.) Maymun. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Hamilä: (Ar.) Karnında yavru bulunan, gebe, hamile. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 172) .

Hämmäzhäb: (Far.) Meslektaş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Hämşährli: (Far.) Yerli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Hamurağız: İradesi zayıf olan, ağzında söz tutmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Han: Devlet veya müstakil beyliklerin başkanı, emir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Hâna: (Ar.) Kına. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Hana: Elle halı dokumak için yerde kurulan tezgâh. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Hâncâr: (Ar.) Ucu eğri ve sivri iki yanı keskin bıçak, hancer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Hanım: Saygı olarak kadınlara verilen ad. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Har: (Far.) Zelil, yazık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Harab: (Ar.) Bitmiş, yıkılmaya Yüz tutmuş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Hârac: (Ar.) Vergi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Hârâkât: (Ar.) Bir şeyin veya bir nesnenin bütünün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldanma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Haram: (Ar.) Dinin kesin olarak yasakladığı (şey, hareket veya davranış), zahmetle, emekle kazanılmayan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Hârâmhana: Hârâm (Ar.) Hana (Far.) Sarayda haremelerin yaşadığı otaklar, yer. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

Haramzada: Haram: (Ar.) zade: (Far.) Fırıldakçı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Haramzadalıĝ: Fırıldakçılık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Hârarâti- nariyye: (Ar.) Ateşin sıcaklığı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Hârc: (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Hârclik: (Ar.) Ufak tefek masraflar ve şahsi ihtiyaçlar için harcanacak para. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Hârç: (Ar.) İşlenen sarf olunan para. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Hârgiz: (Far.) Hiçbir zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Hârici: (Ar.) Dışla ilgili, dıştan olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Hârif: (Ar.) Kaba, bayağı adamlar için kullanılır. Güven vermeyen, aşağı görülen adam. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 185).

Hârif: (Ar.) Rakip. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 166).

Hâris: (Ar.) Gözü doymaz, bir şeye aşırı bağımlı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Hasil: (Ar.) Fayda, hayır. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Hasil: (Ar.) Vücuda gelen, ortaya çıkan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Hâsir: (Ar.) Saz ve kurumuş bitki saplarından örölmüş taban örtüsü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Hâsis: (Ar.) Cimri. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Hâsislik: (Ar.) Cimrilik. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Hasiyyât (Ar.) Bir şeye has nitelik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Hâsrät: (Ar.) Bir şeyi veya bir kimseni görmek, kavuşmak arzusu. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 156).

Ĥastkar: (Far.) İstekli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Ĥastkarlıq: (Far.) İstekli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Haşiyä: (Ar.) Asıl mesele ile ilgisi olan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Haşiyäniş:(Ar.) Mesele ile ilgisi olmayanlar. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 181).

Ĥata: (Ar.) Yanlışlık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 54).

Ĥatır: (Ar.) Hafıza. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 40).

Hava: (Ar.) Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı; meteoroloji ile ilgili olayların bütünü; müzik parçalarında tür. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 41).

Hava: (Ar) Keyif, arzu, heves. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 48).

Hävali: (Ar.) Etraf. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Häväs: (Ar.) Arzu, istek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Hävvas: Hasse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Hay: (Ar.) Fikir, tedbir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 65).

Häya: (Ar.) Edep, utanma. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Ĥäyal: (Ar.) Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya; belli belirsiz görülen şey, gölge. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

H yali- arif: (Ar.) Mübarek aklınıza, hayalınıza. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

H y t: (Ar.) Evin önünde etrafı duvarlarla  vrenenmi  saha. (Sergüzeşt-i Vez r-i H n-ı Lenkeran 119).

Haydurtlu:  arabağda bir köyün ismi ile o köyde yaşayan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis142).

H y nl ğ: Sonuna kadar bağlı olması gereken bir Şeye karşı kendisinden beklenen sadakatı göstermemesi. (Hik yet-i Mösyö Jordan ve Dervif Mesteli-Şah C d ger-i Meşhur 49).

H yif: (Far.) Rica. (Hik yeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

H z rat: (Ar.) Mertebeler hazretin çoğul eki -at almif Şekli. (Hik yet-i Mösyö Jordan ve Dervif Mesteli-Şah C d ger-i Meşhur 63).

Hazır: (Ar.) Bir Şeyin tamamlanmif olanı. (Hik yeti-molla İbrahim Halil kimyager 42).

Haziğ: (Ar.) Merhametli. (Sergüzeşt-i Vez r-i H n-ı Lenkeran 112).

H zin: (Ar.) Hüzün veren. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

He : (Far.) Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiŐtiren bir söz. (Hikyeti-Mösyö Jordan Hekimi-Nebatat 46).

Her gün: Sürekli olarak, her zaman. (Hik yeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Hesab: (Ar.) Alınan veya yapılan masrafların tutarı. (Mur faa Vekillerinin Hek yeti 172).

Hesnat: (Ar.) Güzellik. (Hik yeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Heyb tli: Görünüşü korku ile karifık sayėı uyandıran, böyle bir duygu uyandıracak büyüklük ve görünüŐte olan. (Hik yeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ḥeyır: (Ar.) Makbul olan iş, kimseye uygun gelen iş ve durum. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 42).

Ḥeyif: (Ar.) Üzülme, yazıklanma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ḥeyir: (Ar.) İyi ve makbul olan iş, ticari bir işden götürülen gelir. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 42).

Ḥeyir: (Ar.) İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım; iyi, hayırlı, yararlı, faydalı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 131).

Heykâl: (Ar.) Mermer, tunç, taş, pişmiş toprak vs. şeylerden yapılan insan veya hayvan şekli. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).

Heyvanat: (Ar.) Hayvanlar alemi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Hırman: (Far.) Deni sümbülden ayırma işlemi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

Hışılı: Bazı şeylerin hareketinden çıkan hışıl hışıl ses. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Hibânamä: (Ar.) Bir şeyi bağışlamak için verilen belge. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 162).

Ḥidmät: (Ar.) Yüksek kıymete, ada layık olan hareket. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Hifz: (Ar.) Koruma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Hikmet: (Ar.) Bir şeyin oluşunda akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Hilaf: (Ar.) İşine, sözüne ters, aykırı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Hingâl: Kesilmiş hamur parçalarından yapılan yemek. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 139).

Hirid: (Far.) Satma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Hissât: (Ar.) Cimrilik. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 180).

Hiz: (Far.) Kalkma, yükselme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Hizmätkar: (Ar.+T.) Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Hleb-sol: (Rus) Ekmek-tuz. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Hleb: (Rus.) Tuz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Horuz: (Far.) Tavuk cinsinin dişisine göre daha iri ve gösterişli, renkleri parlak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Hoş: (Far.) Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 130).

Hoş: (Far.) Güzel, iyi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Hoşbâxt: (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Hoşgüzâran: (Far.) Güzel yaşayan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Hoşsurat: Hoş yüzlü (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Höccât: (Ar.) Öz dediğinden vazgeçmeyen, inatçı kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

Hökm: (Ar.) Emir, buyruk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Hökmen: (Ar.) Ne olursa olsun, kesin olarak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Höräk: Pişmiş yemek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Hörmät: (Ar.) Saygı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 49).

Hövlak: Hövl (Ar.) -nak (Fars.ek) Dehşetle, korku içerisinde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43.)

Hövsälä: (Ar.) Sabır, tahammül. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Hüracun: Dokunma şeklinde olan büyük torba. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 60).

Huri: (Ar.) Cennet kızı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 57).

Huşyar: (Far.) Akıllı, akılı başında olan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 166).

Huzur: (Ar.) Önemli bir makamın veya insanın var olduğu bulunduğu yer, o makam veya kişinin katı, önü. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Hüccac: (Ar.) Hacılar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Hücrä: (Ar.) Dışarı ile ilgisi mümkün mertebe az olan küçük oda, odacık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 62).

Hücum: (Ar.) Üstüne yürüme, saldırma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Hükäma: (Ar.) İlim adamları, doktorlar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Hünär: (Far.) Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Hüsni- övsaf (Ar): Güzel sıfatlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Hüsula: (Ar.) Vücuda gelme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

İbadât: (Ar.) İnsanın tek tanrılı dillerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler. (Hikayeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

İbarât: (Ar.) Oluşan, meydana gelen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

İbrât: (Ar.) Bir olaydan çıkarılan ders. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 97).

İcarâ: (Ar.) İcarlar. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

İcret: (Ar.) Görülen iş karşılığında ödenen para. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 178).

İç: Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı; akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

İddia: (Ar.) Dediginde direnme, inat. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

İfritâ: (Ar.) Cinlerin çok zararlı ve korkunç kabul edileni. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

İfritâ: (Ar.) Çok çirkin kadın hakkında. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

İğdam: (Ar.) Bir işe başlama. (Hikaâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

İğid: Bir işte, dövüşte mertlik gösteren. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

İğitliğ: Yiğit olma durumu, yiğitçe davranış. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

İhlas: (Ar.) Sevgi, yapmacıksız inanış, tam doğruluk. Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

İhlaskeş: Tam bir doğrulukla dolu, ihlas sahibi kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

İhtilat: (Ar.) Görüşme, iletişimde olma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

İhtiyar: (Ar.) Güç, kuvvet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 41).

İhtiyar: (Ar.) Hak, tercih etme. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

İki pulluğ: (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

İki: Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

İkiâlli: İki eli ile. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).

İkinci: İki sayısının sıra sıfatı; birinciden sonra gelen kimse veya nesne. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 35).

İksir: (Ar.) Eski kimyacıların toprağı ve madenleri altın yaptığına ve olağanüstü kuvveti olduğuna inandıkları sıvı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

İl: Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

İldırım: Bulutlarda toplanan elektriğin kuvvetli bir ışık yayarak yere boşalması olayı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

İlhi: Hayvan sürüsü, yıldı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

İlkindi: Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi; ikinci namazı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

İltifat: (Ar.) Birisine saygı iyi yüz gösterme. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 164).

İmansız: (Ar.) İnançsız. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

İmarât: (Ar.) Büyük dikili, ev, konak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

İmdad: (Ar.) Yardım. (Hikaâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

İmdad: (Ar.) Yardım. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

İnäk: Sığır türünün dişisi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 72).

İnciklik: Darılmış olma, Küsme. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

İndi: Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

İndicä: Şimdi, hemen, içinde bulunduğumuz zamanda. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

İndiyädäk: Şu ana kadar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

İngilis: (İtal.) İngiltere halkından olan veya halkın soyundan olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

İngip: (Ar.) Damıtma aleti, imbik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

İnsaf: (Ar.) İnsanda vicdan ve adalet hissi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

İnsan: (Ar.) Ahlakı, değerli, faziletli kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

İp: Bağ, iplik. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

İpāk: İpek böceği kozasından elde edilen dokumacılıkta kullanılan çok ince tel ve bu telden yapılan şeyler. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).

İrag: Uzak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

İrâli: Evvel. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

İreli: Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

İrs: (Ar.) Kalıtımla, soya çekimle ilgili. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

İsbat: (Ar.) Tanıt ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, kanıtlama, tanıtlama, tanıt. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

İsıraga: Dünden önceki gün, değil gününden iki gün önceki gün. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

İslam: (Ar.) Bu dinden olan kimse, Müslüman. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

İsmi-şârif: (Ar.) İsim, soy isim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 129).

İstâkli: Bir şeye karşı arzulu, talip. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

İstehzar: (Ar.) Çağırış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

İsti: Sıcak, rahat, elverişli. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

İstisğa: (Ar.) Dua ile yağmur isteme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

İstisğa: (Ar.) Vücudun farklı yerlerine su toplanma hastalığı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

İş: Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

İş: Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma; birinden istenen hizmet veya birine verilen görev. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 31).

İşsiz: Bir şeyle meşgul olmayan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

İt: Aşağılık, alçak adi anlamında hakaret sözü olarak kullanılır. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

İtmam: (Ar.) Bitirme, tamamlama. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

İttifağ: (Ar.) Birlik. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 42).

İttifağän: (Ar.) Ansızın, birden. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

İttifak: (Ar.) Fikir birliğine varma, anlaşma. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106).

İttilat: (Ar.) Haberler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

İyirmi beş min: Yirmi beş bin. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

İyirmi birinci: Yirmi birinci. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 91).

İyirmi dörd: Yirmi dört. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

İyirmi: Yirmi. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 39).

İzafä: (Ar.) Ekleme, artırma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

İzin: (Ar.) Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

İztirab: (Ar.) Maddi manevi ağrı, üzüntü, azap, sıkıntı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 65).

İzzät: (Ar.) Hürmet, saygı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Käbä: (Ar.) Bütün Müslümanların kıblesi, ziyaret yeri. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Käbä: (Yun.) Kilim gibi yere serilen, hayvan örtüsü, çok kalın keçe. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Käbin: (Ar.) Nikah. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Käbinli: (Ar.) Nikahlı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Kaftar: Ölü hayvan eti yiyerek geçinen memeli hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Kağız: (Ar.) Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak; iskambil kağıdı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Käklik: Güvercin gibi kuş, tüyleri boz, çevik çevik hareket eden kuş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Käldäkli: Keldek köyünde yaşayan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Kälimat: (Ar.) Kelimeler. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Kälmä: (Ar.) Söz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Kamal: (Ar.) Akıl, zekâ. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Kämhövsälilik: (Kem: (Far.) Hövsele: (Ar.) Sabırsızlık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 163).

Känar: (Far.) Bir şeyin bitiş kısmı, uçta kalan kısmı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Känd: Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Kändhuda: Köyün yol göstereni, muhtar. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Kar: Tesir. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 169).

Kärâ: (Ar.) Kez, yol, defa, sefer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Kärâm: (Ar.) Cömertlik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Käramât: (Ar.) Saygı, mucize. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Karsazlıg: (Far.) İşgüzarlık, beceriklilik, işgüzarca davranış. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Kartoflu: Küf hastalığı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).

Karvan: (Far.) Sıra ile hareket eden yüklü havyan katarı, kervan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Karvan: (Far.) Toplu şekilde sıra ile hareket eden şeyler hakkında. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Karvansara: (Far.) Kervansaray, kervanların konaklaması için yapılmış yer. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 177).

Käsär: Herhangi kesici alet. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Kasat: (Ar.) Aışverisin olmaması, ürünün alıcısının olmaması. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Käsib: (Ar.) Kazanma, kazanç. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Kasıb: (Ar.) Hiçbir şeyi olmaya, ihtiyaç içinde yaşayan, fakir. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 131).

Käsrät: (Ar.) Bolluk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Käşf: (Ar.) Bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Kazak: Rus sınır muhafızları, harp vilayetlerde doğulmuş köylü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Kec: (Far.) Ters, eğri. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Keçmiş: Zaman bakımından geride kalmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Kef: (Ar.) Neşe, haz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 55).

Kefsiz: Neşesiz, isteksiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Kendümgum: (Far.) Buğday tenli, renkli. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 37).

Keyfiyyät: (Ar.) Bir şeyin değerlilik derecesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Kiçik: Ufak. Karşıtı: Büyük. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Kifayät: (Ar.) Yeterli miktarda olma, yetme, kâfi gelme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Kilim: (Far.) İnce, kıl veya yün dokuma, farklı kullanışı olan, çoğu zaman yere serilen örtü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Kimi: Birtakımı, bazısı, kimisi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 63).

Kimya: (Ar.) Cisimlerin atom ve molekülleri bakımından yapısını, birbirine etkisini ve bunların birleşim ve dönüşümlerini inceleyen ilim. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Kimyagâr: (Ar.) Kimya ile ilgilenen, uğraşan, Kimya uzmanı. Eski kimya ile uğraşan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Kirdgar: (Far.) Allah, Tanrı. (Hikayeti-molla İbrahim Halil kimyager 37).

Kisâ: (Far.) Cepte taşınan şeyleri koymaya mahsus kumaş, örgü, deriden, boncuktan ufak torba. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Kişi: Kimse, şahıs, insan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Kişicik: Bir kimsenin şahsını küçümsemek anlamında. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Kişilik: Şahsiyet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Kişmiş: (Far.) Kuru üzüm. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Kitab: (Ar.) Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kağıt. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Kitabi-Ecaibül- Ğeraib: İran edebiyatından eser. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Kol: Dikenli, küçük ağaç benzer bitki. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Konsul: (Lat.) Bir devletin başka bir devlette yaşayan vatandaşların haklarını koruyan vazifeli şahıs. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 66).

Kor: (Far.) Görme duygusundan mahrum olma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Korluğ: Sıkıntı, ihtiyaç. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Kotan: Tarlada kullanılan alet, saban. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Kotançı: Toprak harmanlayan, çiftçilik. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Köçmāk: Evlenmek, yuva kurmak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Köhlän: Kır at. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Köhnä: (Far.) Yıpranmış, eski. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Kömāk: Yardım. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Kömāk: Yardım. Bir gücün bir olay üzerinde yaptığı etki. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Kömkäsiz: Yardımsız kalma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Könül: Yürek, iyi kötü tüm duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü.(Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Köpek: Aşağılık, alçak adi anlamında hakaret sözü olarak kullanılır. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Körük: Açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleme sureti ile ateşi canlandırmaya yarayan deri, meşin veya tahtadan yapılmış alet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Kövräk: Her şeyden kolay bir şekilde tesirlenen, yüreği yumşak kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Köynäk: Vücudun belden yukarı kısmına giyilen, baştan geçirilen kollu giyecek. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Köynäkçäk: Bedenin yukarısı açık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Kral: (Rus.) Bütün yetkileri elinde olan devlet başkanı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Küçä: İki sıra dikililer arasında kalan boş saha, yol. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 176).

Kükürd: (Far.) Beyazımsı acık sarı renkte, tabiatta kristal halinde veya şekilsiz olarak bulunan mavi bir alevle yanarak nefes almaya engel olan keskin kokulu bir gaz yayan, kibrit, kâğıt, barut, böcek ilacı imali gibi yerlerde kullanılan, yoğunluğu yaklaşık 2, erime derecesi 115°C, atom ağırlığı 32,06, atom numarası 16, sembolü Solan element. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Kül: Yanan şeylerden artakalan toz halindeki madde. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 133).

Küläcä: Boynuna, kollarına, yakasına kürk vurulmuş kolsuz giyecek. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

Küläk: Yer değiştiren hava, bu havanın hissedilen etkisi, yel. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Küllü: (Ar.) Bütün, hep. Karşıtı: Cüzi. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 169).

Kümçü: İpek böcekçiliği. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Künc: (Far.) Köşe, bucak. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Kürä: (Far.) Ocak, madenci ocağı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Kürk: Hayvan postundan yapılmış giyecek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Kürsü: (Ar.) Tutacak ve yaslanacak kısımları olmayan oturak türüdür. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 87).

Küsülü: Aralarında dargınlık bulunan, dargın, küs. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 167).

Küy: Ses. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Lâçäk: (Far.) Beyaz turban baş örtüsü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 54).

Läklär: Küçük Türk boylarından birisi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Läktä: Utanmaz, arlanmaz kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Lälä: Kendisinden yaşça çok büyük birine hitap ederken kullanılan kelime. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Lämbäranlı: Berde kazasında bir köy ve orda yaşamakta olan köylünü ifade etmek için kullanılmıştır. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Lamehamlä: (Ar.) İster istemez, çaresiz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Lämhä: (Ar.) Bir an. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 65).

Latınca: Hint Avrupa dil ailesinin İtalik koluna mensup ölü bir dildir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Layığ: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye uygun olan şey veya kimse, (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Läzgi: Kafkas da Dağıstan'ın en eski halklarına verilen isim. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Lazım: (Ar.) Lüzum, gerek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Läzzät: (Ar.) Herhangi bir şeyden alınan zevk. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Libas: (Ar.) Elbise giyecek şey. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Lovğalık: Kendisini övme. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Lötgä: Kayık, tekne. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Lülä: (Far.) Halka gibi dürülmüş şey, kıvrım. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Lülälänmiş: (Far.) Halka gibi burulmuş şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Lütüf: (Ar.) Hoşluk, kerem. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Lüzum: (Ar.) Gereklilik. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Määttäl: (Ar.) Şaşırmış. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Mäbläg: (Ar.) Akçe, para tutar. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 169).

Macal: (Ar.) Vakit. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Mäclis: (Ar.) Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Mäcmei: (Ar.) Tepsi, Fincan, tabak ve. s taşımak için kullanılan derinliği az çeşitli büyüklükte düz kap. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Mädän: (Ar.) Bir şeyin bol olan yeri. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 89).

Mädräsä: (Ar.) Eğitim öğretim görülen yer, mektep. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Mäfräş: (Ar.) Yastık, yorgan, halı gibi şeyleri toplamak için hircun. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Mägami: (Ar.) Yerli, vazifeli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Mägami: (Ar.): Esas. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Mäğdur: (Ar.) İmkan dâhilinde. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mäğul: (Ar.) Akla yatkın gelen, akla uygun, mantıklı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Mah: (Far.) Gökteki ay. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Mähâbbât: (Ar.) Sevgi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Mähäk:(Ar): Altın veya gümüşün ayarını ölçmek için hususi taş (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mahal: (Ar.) Yer, mekan devlet toprakları. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Mahir: (Ar.) Usta, maharetli. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 166).

Mahiyyât: (Ar.) Esas mana. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mählut: (Ar.) İçine başka maddeler karışmış karışık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Mähsus: (Ar.) Ait olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mahud: Yün veya yarı yün kumaş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

Mäkîr: (Ar.) Hile, düzen. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Mäktâb: (Ar.) Öğretim kurumu, okul. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Mal: (Ar.) Kâr sağlamak için alınıp satılan şeyler. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Malağanlar: Ruslar Azerbaycan'da yaşayan Türk ve Müslüman nüfuzunu Malağan diye adlandırmışlar. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Mälal: (Ar.) Hüzün, keder. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Mälhuz: (Ar.) Umulan, beklenen. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Malik: (Ar.) Bir şeye sahip olan kimse, sahip. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

- Malikutüccar:** (Ar.) Taşıtan, tacir. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).
- Mälum:** (Ar.) Bilinen, belli. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).
- Mälun:** (Ar.) Lanetlenmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).
- Mämä:** Ana. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 55).
- Mämläkät:** (Ar.) Yer, ülke. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).
- Mämläkäti- haricä:** (Ar.) Yabancı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).
- Mämul:** (Ar.) Ümit. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).
- Mäna** (Ar.) Kelime, söz, hareketin ifade ettiği anlam, mefhum. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).
- Manat:** Azerbaycan para birimi. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).
- Mane:** (Ar.) Engel. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).
- Mänevi:** (Ar.) Görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, maddi karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).
- Mänfäät:** (Ar.) Gelir, hayır. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).
- Mänkuhä:** (Ar.) Nikahlı karı, eş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).
- Mäntär:** (Ar.) Tılsım. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 64).
- Mänzil:** (Ar.) Yaşayış evinin bir nece odadan, mutfaktan v. s ibaret olan hissesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).
- Mänzur:** (Ar.) Maksat. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).
- Maral:** (Moğ.) Dişi geyik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 93).

Māram: (Ar.) Arzu, istek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Mārâz: (Ar.) Hastalık, hasta. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Mârdi-kühânasal: (Ar.) Yaşı başı dolmuş mert kişi, dünya görmüş adam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mârdrov: (Far.) Güzergah, geçit. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Mârhâmât: (Ar.) Herhangi bir canlının acısını, üzüntüsünü hiss edib ona karşı yardım hisleri ile dolma, acıma. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Mârhum: (Ar.) Ölmüş, Müslüman erkek, rahmetli, rahmetlik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Mârifât: (Ar.) İş yapmak hususunda, becerikli, maharetli, usta. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Mârifâtsiz: (Ar.) Hayası olamayan, beceriksiz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Mârtlik: Erlik, yiğitlik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Mäsaili-şäriyyät: (Ar.) Şeriat meseleleri. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Mäsälän: (Ar.) Örnek olarak, misal olarak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mäscid: (Ar.) Cami. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Mäslähät: (Ar.) İyi olan veya iyiliğe yol açan, hayır veren, fayda getiren. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Mäsräf (Ar): Harç. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 34).

Mäsräf: (Ar.) Fayda, hayır. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Mäsräf: (Ar.) Sarf etme, işletme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Maşa: (Far.) Ateş karıştırmaya, ateş veya kızgın şeyleri tutmaya yarayan, baş tarafından bitişik, açılır kapanır iki kollu alet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Mâşâdi: Mukaddes yerleri ziyaret eden adama verilen isim. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 79).

Mâşğul: (Ar.) Bir şeyle uğraşan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Mâşhur: (Ar.) Ünlü, şöhretli. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mâşug: (Ar.) Sevilen, arzu edile. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Mâşvârât: (Ar.) Bir mesele ile ilgili maslahat etmek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Mâşvârâthana: (Ar.) Meslahat yığıncağının olduğu yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Mat: (Ar.) Karşılıklı konuşma ve konuşma sırasında muhababa cevap veremeyecek duruma getirip, yenik düşürme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Mâtlâb: (Ar.) Mesele, mana, iş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Mâvacip: (Ar.) Maaş, kazanç. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 63).

Mâxaric: (Ar.) Çıkar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Maya: (Far.) Bir ticari işe konulan para, kapital, sermaye. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Maymağ: Aciz, zavallı, eliden iş gelmeyen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 69).

Mâzkur: (Ar.) Hakkında konuşulmuş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52.)

Mäzmun: (Ar.) Asıl mana, anlam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Medal: (İtal.) Savaş kahramanlarına, askerlikte yararlılık gösterenlere mükafat olarak verilen üzerine tarihi bir olayı belirten yazı, resim, sembol gibi bir alameti basılmış, genel olarak göğse takılan madeni nişan, madalya. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Mehtâr: (Ar.) Yüksek rütbeli hizmetkar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Meşâ: (Far.) Orman, dayanıklı orman ağaçlarının olduğu yer. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Meydan: (Ar.) Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz saha, alan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Meymun: (Ar.) Görünüşü bakımından insanı andıran el biçimindeki ayakları kollarına nispetle daha kısa, bazı türleri oldukça uzun kuyruklu, dört veya iki ayağı üzerinde yürüye bilen memeli ayvan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 42).

Mıh: (Far.) Çivi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Mırdar: (Far.) Pis, iğrenç. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Miğdar: (Ar.) Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Miğdarı- müqarrâr: (Ar.) Karar verilmiş miktarda, hazır olacağı miktar.

Miğdari- müäyyän: (Ar.) Kabul edilmiş miktarda ölçüde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Milçäk: Çift kanatlı pek çok çeşiti olan uçucu böceklerin ortak adı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Milyon: (Fr.) Çok para hakkında. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Min iki yüz altmış üçüncü: Bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 45).

Min iki yüz kırk sekizinci: Bin, iki, yüz, kırk sayıları ve sekiz sayının sıra sıfatı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 31).

Min: Bin. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Minbâr: (Ar.) Hatibin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli yer. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Minhac: (Ar.) Bir kimsenin arzusuna yetmesi için tuttuğu yol. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Minnât: (Ar.) Yapılan iyiliğe karşılık kendini her zaman borçlu hissetme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Mis: Kimyevi element. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Misal: (Ar.) Örnek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Misgal: (Ar.) Altın, gümüş kıymetli maden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve kullanıldığı yere ve zamana göre değişiklik gösteren, yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 kirat yada 4,009 veya 4,80 gr karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Misl: (Far.) Benzeri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Molla: (Ar.) Alim, hoca. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Molla: (Ar.) Dini okulda ders veren şahıs. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Möhkâm: (Ar.) Berk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Möhkâm: (Ar.) Sağlam, kuvvetli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Möhlât: (Ar.) Bir şeyin hall yolunun bulunması için verilen zaman. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Möhlîk: (Ar.) Tehlikeli. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Möhtaç: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye ihtiyaç. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Mömin: (Ar.) İman sahibi kimse, Müslüman. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Mötâbâr: (Ar.) İnanılan kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Mötâmâd: (Ar.) Vekil. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Mövcud: (Ar.) Var olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mövguf: (Ar.): Bağlı, asılı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Mövlana: (Ar.) Efendimiz, sahibimiz anlamındaki bu söz bazı büyük alim ve şeyhlerin isimlerinin karşısında saygı olarak kullanılırdı. (Hikayeti-molla İbrahimhalil kimyager 36).

Mövzun: (Ar.) Vezin, vezinli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Muğanlı: Muğan'dan olan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Mujik: (Rus.) Köylü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Murad: (Ar.) İstek, arzu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Murov: Eskiden polis olarak görev yapan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).

Muştuluğ: (Ar.) Müjde. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 170).

Muzd: (Far.) Emek karşılığında verilen mükafat. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 176).

Müalicâ: (Ar.) Hastanın iyileşmesi için tıbbi bakımdan gerekeni yapma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Müämmän: (Ar.). Güvenliği sağlanmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Müättär: (Ar.) Kokulu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Müâzzin: (Ar.) Namaz vakitlerini haber vermek için ezan okumakla görevli kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Mübaşir: (Ar.): Bizzat kendisi yapmak (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mübtâla: (Ar.) Tutulmuş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 112).

Mücrü: (Ar.) Balaca sandıkça, içerisine ziynet vb. eşyaları koymak için kullanılan küçük nakışlı kutu. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Müdüvâr: (Ar.) Yuvarlak. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 62).

Müddâi: (Ar.) Haksız yere bir şey talep edan, iddiacı. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Müddät: (Ar.) Süre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Müddâti- etikaf: (Ar.) İbadet zamanı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Müftâ: (Ar.) Bedava. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Müftâhor: (Far.) Başkalarının hesabına yaşayan adam, kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Mügabil: (Ar.) Karşı, yüz yüze. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Mügarrâb: (Ar.) Çok yakın dost, samimi yoldaş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 175).

Mügarrâr: (Ar.) Tekrarlanmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Mügğässir: (Ar.) Suçlu. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Mühtëziyyat: (Ar.) Kanun olanı, gerekli olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mühafizâ: (Ar.) Koruma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 38).

Mühalifât: (Ar.) Karşı, zıt, (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Mühässil: (Ar.) Vergi toplayan memur. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 151).

Mühill: (Ar.) Birisini kendine rakip görmek, tehlikeli sanmak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105)

Mükalimâ: (Ar.) Konuşma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Mükârrâr: (Ar.) Tekrar etmek, tekrarlamak işi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Mülahizâ: (Ar.) Bir olaya dikkatlice bakmak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mülakat: (Ar.) Bir yerde buluşmak sureti ile karşılıklı görüşme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Mülkâdar: (Ar.) Büyük bir toprak sahasına sahip olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Mümkün: (Ar.) Olması gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan, olabilir, kabil, muhtemel. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Münasib: (Ar.) Uygun. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Müncämîd: (Ar.) Donmuş, buz bağlamış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Müngâlib: (Ar.) Şeklini değişmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mühäsîr: (Ar.) Bir şeye ait olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Münkir: (Ar.) Reddeden, kabul etmeyen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Müntâzir: (Ar.): Bekleyen, ümit eden. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44)

Mürafiâ: (Ar.) Mahkeme. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Mürâhhäs: (Ar.) İzinli. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Mürättâb: (Ar.) Tertip edilmiş, düzenlenmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Müruri-dühur: (Ar.) Zamanlar geçtikçe. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 113).

Mürüvvät: (Ar.) Yiğitlik, mertlik, insanlık. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Müsällät: (Ar.) Ele geçirilmiş, kazanılmış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Müsälman: (Ar.+Far.) İslam dininden olan kimse, Muhammedî, Müslim, Müslüman, mümin; İslam dininin kurallarını yerine getiren kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Müsättâh: (Ar.) Düz, düzgün hâle getirilmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Müsävvar: (Ar.) Süslenmiş, resimli. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Müsbât: (Ar.) Bela, felaket. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Müsyö: (Fr.) Cenap, ağa. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Müşâhhas: (Ar.) Üstün olan, tanınmış. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 44).

Müşahidâ: (Ar.) Gözlem. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Müşârrâf: (Ar.) Şerefli. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Müşkül: (Ar.) Zor, çetin. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 166).

Müştäğvar: (Ar.) Arzulayan, bir şeyin olmasını çok isteyen. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Müştäri: (Ar.) Daimi alıcı, bir şey almağa gelen. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 39).

Mütâ: (Ar.) Geçici nikah. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Mütäämmil: (Ar.) Dikkatle, iyice düşünüp, taşınan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mütâarif: (Ar.) Herkese bilinen. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Mütâhâyyir: (Ar.) Ne edeceğini bilmeyen kimse. (Hikâye-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Mütänäffis: (Ar.) Nefes alan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Mütäsaid: (Ar.) Yükselen, kalkan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Mütâşâhhis: (Ar.) Muhteşem, görkemli, tanınan. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Mütävâceh: (Ar.) Üz tutan yollanan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Müttâği: (Ar.) Allah'tan korkan, mümin. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Müttâsil: (Ar.) Hiç durmadan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Müttâsil: (Ar.) Yapışık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Müyâssâr: (Ar.) Kolaylaştırılmış, nasip olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Müzayigâ: (Ar.) Sıkıntı, zorluk, çetinlik. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Müzâyân: (Ar.) Süslenmiş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Nâ: Küçümsenen bir şey karşısında alay yoluyla kullanılır. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Nabalğ: (Far.) Yetkin yaşa gelmemiş, ergen. Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 151).

Nâbatat: (Ar.) Bitkiler hakkında ilim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Nâcib: (Ar.) Asil, soylu. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Naçalnik: (Rus) Polis. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Nadinc: (-Na Farsça ek, dinç (T.) Tahrikçi, yerinde duramayan, fitne yaratan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Nadürüst: (Far.) Özü şözü bir olmayan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Nâfäs: (Ar.) Ses, söz, dil manasında. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 167).

Nafe: (Ar.) Faydalı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Nâgl: (Ar.) Hikâye etme. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Nâğş: (Ar.) Nişan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Nâğt: (Ar.) Elde bulunan geçerli para. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

Nâğmat: (Ar) Nağmeler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Nağıl: (Ar.) Kulaktan kulağa nakil edilerek zamanımıza kadar gelen ve olağanüstü maceralarla, kahramanlıklarla süslenmiş olan hayati hikâye. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Nahağ: (Ar.) Hakka adalete uygun olmayan, haksız. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Nahar: (Ar.) Öğlen yemeği yenildiği zaman. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Nâhayât: (Ar.) Sonunda. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Nağışlı: (Ar.) İşlemeli (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Nahoş: (Far.) Hasta. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 112).

Naibi-eşik: (Ar.) Sarayın vekli. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Nâkarâ: Zorluk, belirsizlik. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

Namâhrâm: Kendisi ile evlenmesi caiz olduğu ve nikah düştüğü için kadının yanına örtüsüz çıkmadığı erkek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Nâmâkbâhâramlûğ: (Far.) Yapılan iyiliyi unutan, nankör. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan78).

Namizâd: (Far.) Nişanlı, ad edilmiş. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

Nâmsâ: (Slav.) Yabancı, dilsiz. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Namus: (Ar.) İnsanın ahlak kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan manevi duygu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Namünasib: (Ar.) Uygunsuz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Nânâ: Torunu olan kadın, büyükanne, nine. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 65).

Näsâb: (Ar.) Soy, nesil. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 152).

Näsâg: (Ar.) Sıra, nizam. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Näsib: (Ar.) Bir kimsenin payına düşen şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Näsihat: (Ar.) Bir kimseye doğru olanı söylemek, yol gösterme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Näsım: (Ar.) Hafif esen rüzgar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Naşur: İnce ve mavi renkli basma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Naşükür: (Na: (Far.) şükür (Ar.) İyilik bilmeyen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Näzâr: (Ar.) Düşünce. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Näzir: (Ar.) Adak, Allah'a örfümüze göre ise aynı zamanda mübarek bir şahsa veya makama manevi yardımını dilemek için, bir istek veya dileğin gerçekleşmesi durumunda yerine getirilmek vaat edilen şey, nezir. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Näzm: (Ar.) Vezinli, kafiyeli söz dizisi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Näzzâra: (Ar.) Bakış, bakma. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Necâ: Ne derecede. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Necabet: (Ar.) İyi ve temiz soya mensup olma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Nigarân: (Fars.) Rahatsız, bir şey için heyecanlı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Nigarânlık: Rahatsızlık, huzursuz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Nikutâr: (Far.) Güzel, hoş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Nimtânâ: (Far.) Kolsuz üst kadın giyimi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Nisbât: (Ar.) Nispet, oran. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Nisfi: (Ar.) Yarı, yarım. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Nisyâ: (Ar.) Bir şeyin nakit para olmadan alınması veya satılması. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Nişan: (Far.) İz, işaret. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Niyyât: (Ar.) Bir şeyi yapmayı aklına koyma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Niyyâti-xalis: (Ar.) Temiz niyet, maksat. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Nizam: (Ar.) Bir toplumda fertlerin kendi aralarındaki veya fertlerle toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen yasa. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Novruz: (Far.) Gece ile gündüzün eşit olduğu, yılın ve ilkbaharın başladığı gün sayılan 21 Mart günü ve bugün de yapılan bayram. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Nökâr: Hizmetçi, köle. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Növ: (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Növbât: (Far.) Sıra. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 106).

Nuḥulu: Nuḥu'da yaşamakta olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Nüfus: (Ar.) Bir memlekette yaşayanların tamamı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Nümüvv: (Ar.) Büyüme, gelişme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Nütfâ: (Ar) Spermatozoit, döl hücresi. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 163).

Nüzül: (Ar.) Felç, inme. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

O ğädâr: Çok anlamında. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Oba: Yer, yurt. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Ocağ: Ev bark, aile. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Od: Ateş, yanan bir şeylerden çıkan kazlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Od: Ateş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Od: Duyguların yakıcı etkisi. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 71).

Oğlan: Erkek çocuk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Oğru: Hırsız. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Oğul: Erkek evlat. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Oğurluğ: Hırsızlık yaparak başkasının malını, parasını çalan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Oh: Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Olacağı: Alın yazısı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Omba: Bacağın çanaktan dize kadar olan hissesi, but. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

On altı: Bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 49).

On beş: Bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 55).

On- on iki: Dakik olmayan sayı, on ve on iki sayılarının arası. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32)ş

On: Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 37).

Onuncu: On sayının sıra sıfatı, sırada dokuzdan sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Orag: Bir sapın ucuna geçirilmiş yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin bir bıçaktan ibaret ekin biçme aleti. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Ordu: Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Orta: Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer; başlangıcı ile bitimi arasında eşit uzaklıkta olan sürre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Oruc: (Far.) İslam dinin beş şartından biri, imsaktan güneş batıncaya kadar yeme, içme, cinsel ilişkiden uzak durma şeklindeki ibadet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Osallıg: Sorumsuzca davranış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Osmanlı: Osman Gazi tarafından kurulan büyük Türk devleti, Osmanlı imparatorluğu.(Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Ot: Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Otağ: Oda. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 62).

Otuz bir: Otuz bir. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 43).

Otuz birinci: Otuz bir sayının sıra sıfatı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 44).

Otuz iki: Otuz iki. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 40).

Otuz: Otuz. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 36).

Otuzuncu: Otuzuncu. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 42).

Ov: Avda vurulmuş çöl hayvanı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Ov: Hırsızlıkla kazanılmış her şey. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Ovğat: (Ar.) Hal, ahval. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Ovurd: Ağız boşluğunun yanaklar tarafında olan bölümlerden biri. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 171).

Oynaş: Birisinin evlilik dışı yaşadığı kadın. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Oyun: Hile, dolap, düzen. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Öhdâ: (Ar): Borç, üzerine düşen. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Öküz: Erkek sığır. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Ölät: Öldürücü salgın hastalık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Ölçü: Beden. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Ölkä: (Far.) Bir devletin hakimiyeti altında bulunan toprakların hepsi. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Ölüm: Bir canlının hayati fonksiyonlarının son bulma durumu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Ömür: (Ar.) Bir şeyin yaşadığı müddet, hayat. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 69).

Öpüş: Birbirini öpmek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Örpäk: Büyük baş örtüsü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Örtük: Herhangi bir şeyin üstüne örtülen parça. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Övrad: (Ar.) Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları. (Hikâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Övrad: (Ar): Ezberler, ezber şekilde Kuran-i Kerim ayetlerini tekrar tekrar okumak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Övrät: (Ar.) Kadın, eş, karı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Özbaşına: Hiç kimden izin almadan. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 48).

Özgä: Aileye mensup olmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 69).

Özgä: Başka, gayri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Paça: (Far.) İki bacak arasındaki kısım. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 108).

Padişahlık: Saltanat, hükümdarlık. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Padşah: (Far.) Büyük hükümdar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Padşahlık: (Far.) Bir padişah tarafından yönetilen ülke, devlet. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Pakizâ: (Fars.) Latif, temiz, güzel. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 33).

Palan: (Far.) Eşeklere, atlara vurulan enli, bir semer çeşidi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 136).

Päläng: (Far.) Kaplan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 37).

Palaz: Yünden veya pamuktan dokunmuş halı türü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 62).

Palud: (Ar.) Büyük kök ve yaprakları olan meşe ağacı. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Paltar: Her tür giyim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Pâncärâ: (Far.) Bina duvarlarında, taşıtların belli yerlerinde, hava ve ışığın girmesi ve içerdekilerin dışarıyı görmesi için bırakılan açıklık, pencere. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 158).

Pänir: (Far.) Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp karıştırılması süreti ile elde edilen yiyecek, peynir. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Papağ: (Kökü belli değildir). Koyun kuzu postundan yapılaş ve kulağın üst kısmına kadar inen baş giyeceği. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Para: (Far.) Az, azcık, bölüm. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Parâ: (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).

Parça: (Far.) Kumaş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 72).

Pärdä: (Far.) Bir yerin dışardan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş, naylon. vb. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Pärpuç: (Far.) Mahvetme. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Part: Bir şeyin düşmesi, kırılması sonucu çıkan ses. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Pärvärdigar: (Far.) Allah. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Pärväriş: (Far.) Besleme, büyütme, yetiştirme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Pästaha: (İt.) Yer. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Pay: (Far.) Bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Payız: (Far.) Son bahar. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Paytaht: (Far.) Bir devletin idare merkezi olan şehir, başkent. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Peşä: (Far.) İş, sanat. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Peşkeş: (Far.) Bahşiş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Peşman: (Far.) Yaptığı üzülp, hayıflanma, bir şeyden dolayı pişman olma. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Peyğämbär: (Far.) Allah tarafından emirlerin kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, tanrı elçisi, resul. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Pis: Kötü. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).

Piḥidmätbaşı: Saraylarda baş görevli. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 111).

Piḥläng: (Far.) Hile. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Pitik: Yazılmış dua. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 68).

Piyada: (Far.) Yaya. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Plov: (Far.) Prinçten yapılan yemek, pilav. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 49).

Poşa: Ahlaksız, terbiyesiz adam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Poşt: (İtal.) Adreslere pul, mektup vs. göndermekle meşgul olan kurum veya kurumun yerleştiği bina. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Puç: (Far.) Hiçten ibaret, boş. (Hikayeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Pul: Alışverişte ödeme aracı olarak kullanılmak üzere devlet tarafından basılıp tedavüle çıkarılan yazılı kağıt. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).

Pullu: Zengin. (Hikâyet-i-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Pusğuçu: Gözetleyen kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

Put: (Rus.) Metrik ölçü sisteminden evvel kullanılmış, 16,4 kiloya beraber ağırlık ölçüsü. (Hikâyet-i-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Pühtä: (Far.) Tecrübe. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 181).

Püşti: (Far.) Oturup arkaya dayamak için olan yastık. (Hikâyet-i-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Rabitä: (Ar.) Bağlılık, iletişim. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Rädd: (Ar.) Geri çevirme, kabul etmeme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Räftar: (Far.) Birisine karşı olan davranış tarzı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Rağib: (Ar.) Düşkün, istekli. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Rahat: (Ar.) Üzüntüsüz, sıkıntısı olmama durumu. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Rahät: (Ar.) Üzüntüsüz, sıkıntısız. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 38).

Rähm: (Ar.) Çok merhametli kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 39).

Rähnä: (Far.) Zarar. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 59).

Rähtä: (Far.) Minik atı için gerekli olan malzemeler. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Räiyyät: (Ar.) Devletin yönetiminde olanlar. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Räng-räng: (Far.) Çeşit çeşit renk. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Rängaräng: Çok çeşitli, farklı renkler. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 35).

Räşid: (Ar.) Doğru yolda giden, doğruyu ayırt edecek seviyede olan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125).

Räva: (Far.) Uygun, layık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 71).

Rävac: (Ar.) Daimi alıcısı çok olan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129)

Räy: (Ar.) Fikir, düşünce. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Razı: (Ar.) Kabul etmek, uygun bulup olana boyun eğmek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Rizaänlillah: (Ar.) Allah rızası için. . (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 181).

Rizamändlik: (Riza: Ar, mänd: Far.) Razılık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 152).

Ruh: (Ar.) Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümünden sonra da varlığı devam eden ilahi cevher. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Rus: (Far.) Rusya halkından olan ve bu halkın soyundan gelen kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Rusicä: Rusya'da veya Rusların hakim olduğu bölgelerde kullanılan dil. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurban 87).

Ruzi-bâharäst: (Far.) İlkbahar mevsimi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Rüçu: (Ar.) Rica. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 174).

Rüsxät: (Ar.) İzin. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Rütbä: (Ar.) Derece, sıra, basamak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Rütbä: (Ar.) Sıra, basamak. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Säadät: (Ar.) Sevinç, memnuniyet, hoşnutluk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Saat: (Ar.) Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası; günün hangi anı olduğunu gösteren alet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Säbäbkar: (Ar.) Birisine yol açan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Sabah: (Ar.) Sabahleyin; güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Sabahdan aḥşamadäk: Güneşin doğduğu andan akşama kadar geçen zaman. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Säbr: (Ar.) Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Säbrü ğärar: Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

Säccadä: (Ar.) Bir kişinin üzerinde namaz kılabileceği büyüklükte, halı, kilim, post veya kumaştan yaygı, namazlık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Saç: Baş derisini kaplayan kıllar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Sädägä: (Ar.) Karşılık beklemeden sadece Allah rızası için verilen para, mal. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 64).

Sadır: (Ar.) Meydana çıkan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Sadiğ: (Ar.) Vefalı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 185).

Saf: (Ar.) Temiz, düz, namuslu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Säfa: (Ar.) Zevk, rahatlık, keyif. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Säfar paltarı: (Ar.) Bir yerlere gittiğinde giyindiği yol giysileri. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Säfar: (Ar.) Defa. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Säfar: (Ar.) Yolculuk, seyahat. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Sāġf: (Ar.) Bir yerin tavanı, yukarısı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Sāġġal: Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Sāġġat: (Ar.) İşe yaramayan, bozuk. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Sāġ: Diri, canlı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 558).

Sāġ: Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan. Karşıtı: sol. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Sāġanaġ: Elek, kaval gibi aletlerin kenarına geçirilen yuvarlak çember. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Sāhârdân: (Ar.) Güneşin doğduğu andan içinde bulunan ana, zamana kadar olan süre. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Sahib: (Ar.) Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse. (Hekâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Sāhifâ: (Ar.) Kitap, defter yaprağının iki yüzünden her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Sāhra: (Ar.) Boş ve geniş yer, çöl. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Sāhv (Ar.) Hata. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Sair: (Ar.) Başka, öteki, diğer. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Sakin: (Ar.) Durgun, dingin. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Sakit: (Ar.) Asta, yavaş. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Säkkizinci: Sekiz sayının sıra sıfatı, sırada dokuzdan sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Säksäkäli: Heyecanlı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 55).

Säksän: Seksen. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Sälah: (Ar.) Bir şeyin beğenilecek şekilde olması. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 72).

Sälam: (Ar.) Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Saleh: (Ar.) Yararlı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 185).

Säliğä: (Ar.) Bir şeyin düzgün bir şekilde koyulması. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Sältänät: (Ar.) Devlet, hükümet. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 66).

Sältänät: (Ar.) Sultanlık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 66).

Sämäni: Nevruzda tabaklara koyulan, yeşil olan buğday. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Samit: (Ar.) Sakin, sessiz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Sämt: (Ar.) Şehirde yerleşim bölgesi, yaka. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Sänät: (Ar.) Peşe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Sänät: (Ar.) Zanaat. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Sandığ: (Ar.) İçine saklanması istenen şeyler konan, dört köşe büyük bir kutu şeklindeki kapaklı ev eşyası. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Saniyâ: (Ar.) Bir dakikanın altmışta bir hissesi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Sansız: Şöhretsiz, tanınmayan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Sap: İp. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Sapan: İçine bir taş konup iki ucundan tutularak hızla çevrildikten sonra bir ucu uygun bir konumda bırakıldığında merkezkaç kuvvet etkisiyle içindeki taşı istenen yere fırlatmaya yarayan ve eskiden savaş silahı olarak kullanılan, iki tarafına birer ip bağlanmış bez veya meşinden ibaret alet. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 164).

Sârahât: (Ar.) Açık söyleme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Sârasâr: (Far.) Tamamen. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 158).

Sârasimâ: (Fars.) Sersem bir şekilde, şaşkın şaşkın. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Sârbaz: (Far.) Asker, dövüşçü. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 63).

Sârçâ: Kışın göç etmeyen, küçük ötücü kuş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 69).

Sârhesab: (Ser: Far. Hesab: Ar.) Uyanık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 139).

Sarı: Semt, taraf. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Sarı: Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi, sarı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Sârih: (Ar.) Acık, aydın. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Sarıştâ: (Far.) Beceri, bir işte tecrübe. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 161).

Särkârdâ: (Far.) Başkan. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Sârraflıg: (Ar.) Paraları değiştirmeyi, bozmayı, tahvil alışverişi yapmayı meslek edinmiş kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Sarsağ: Aptal. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Sarsağlıg: Sarsak, zekâsı kıl, davranışlarını kontrol edememe. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 73).

Sârvaht: Uyanık (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 140).

Säs: Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Savad: (Ar.) Yazıp okumayı becerme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Sayağ: Tarz, üslup, benzerlik bildirir. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Säyahät: (Ar.) Uzaktan uzağa yapılan yolculuk. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 89).

Saymazıyana: Saygısızlık. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Sehl: (Ar.) Kolay. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Sehr: (Ar.) Büyü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Sel: (Far.) Sürekli yağmur, karların suratla erimesi, akarsuların taşması vb. sebeplerle meydana gelen ve önüne geleni götüre bilen şiddetli su. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Serastrum alpinum: Tedavi edici özeliği olan bitki adı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

- Sevgi:** Sevme duygusu, muhabbet. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).
- Sevgili:** Aşık olunan kadın veya erkek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).
- Seyr:** (Ar.) Bakma, izleme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).
- Sığırçı:** Çoban. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).
- Sibgât** (Ar.) Ötüp geçme, erken. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).
- Sicim:** İplikten daha kalınca ip. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 138).
- Sifariş:** (Ar.) Birine bir işin yapılmasını söylemek. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 130).
- Sifât:** (Ar) Suret, yüz. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).
- Sikkâli:** Damgası olan para. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).
- Sikkäsiz:** Damgası olmayan para. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 32).
- Silistâ:** (Rus) Sorgu sual yapma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 148).
- Silk:** (Ar.) Bir kimsenin tuttuğu zümre, içtimai grup. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).
- Sima:** (Ar.) Yüz. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).
- Sinni:** (Ar.) Yaşlı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 37).
- Sir:** (Ar.) Bilinmesi, duyulması istenmeyen şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).
- Sitâm:** (Far.) Bir kimseye herhangi bir davranışından dolayı üzüldüğünü, kırıldığını, alındığını öfkelenmeden birisine belirtme. Zülüm, cefa. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 159).

Sol: Kalbin bulunduğu tarafta olan. Karşıtı: sağ. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Sonra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Sovgat: Birisine gönderilen bahşış, hediye. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Sovgat: Hediye, bahşış. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Sovha: Ölen birisinden geriye kalan şeyler. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Soyuğ: Harareti az olan, karşıtı sıcak, soğuk. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 173).

Soyuğdäymä: Soyuk algınlığı, genel bir hastalık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Söhbät: (Ar.) Söyleyiş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Sövdä: (Ar.) Alver, alışveriş. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 36).

Sövdägär: Sövdä (Ar.) -gär (Far.) Kumaş alışverişi ile meşgul olan adam. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Sövt: (Ar.) Ses, seda. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Söyüd: Ensiz yaprakları, elastik budakları olan ağaç türü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 138).

Söyüş: Çirkin söz, küfür. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 162).

Söz: Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Sözübütün: Dediği sözü tutan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 74).

Su: Meyve ve sebzedden sıkılmış su, şıra. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Su: Yağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak meydana getiren hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu ve tadı olmayan şeffaf, sıvı madde. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Sual: (Ar.) Sorulan şey soru. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Subay: Evlenmemiş olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Surâ: (Ar.) Kuran'ı Kerim'in en kiçigi üç, en büyüğü 286 ayetten meydana gelen ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Surât: (Ar.) Şekil görünüş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 34).

Surât: (Ar.) Şekil, yol, biçim. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Sureyi-cümâ: (Ar.) Cuma suresi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Susuzluğ: Susuz kalma durumu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Sübh: (Ar.) Seher erken günün ilk saatleri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Sübut: (Ar.) Varlığı, gerçekçiliği ortaya çıkarma. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 173).

Süd ğardaşı: Bir vakitte bir ananın sütünü emen çocuklardan her biri. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Sükut:(Ar.) Sessizlik. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Sülh: (Ar.) Barış. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 97).

Sümük: Kemik. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Sürgün: Sürgün yeri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Sürü: Evcil hayvanlar özellikle koyun, keçi topluluğu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Sütlü: Sütü bol olan hayvan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Şâbih: (Ar.) Benzer. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Şâbkûlah: (Far.) Gece papağı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Şâfâggât: (Ar.) Rahim, merhamet. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Şâfâgât: (Ar.) Samimiyet, merhamet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Şagird: (Far.) Bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, talebe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Şâhadât barmağı: Başparmakla orta parmak arasında yer alan parmak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Şâhadât: (Ar.) Tanıklık etme. (Murâfaa Vekillerinin Hiss kâyeti 162).

Şâhadâtnamâ: (Şâhadât: Ar, nama: Far.) Resmî belge, izin belgesi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Şâhâr: (Far.) Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Şahı: (Far.) Para birimi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Şahid: (Ar.) Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Şahnâfir: (Far.) Büyük zurna, keskin sesli alet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Şahsevânlâr: Güney Azerbaycan'da yaşayan bir Türk topluluğudur. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis142).

Şahzadâ: (Şah: (Far.) zadâ: oğul) Padişah. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 185).

Şaiğ: (Ar): Birini görmeye hevesli olmak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Şair: (Ar.) Şiir yazan veya şiir söyleyen kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31,-34).

Şâkil: (Ar.) Tablo, resim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Şâkk: (Ar.) Şüphe. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Şâkkaki-müsâhhiri-âcinnâ: (Ar.) İnanmayıp, şüphe duyanlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Şal: Yün vs. dokunmuş baş örtüsü. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Şam: (Far.) Akşam yemeğinin yenildiği zaman. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Şamil: (Ar.) İçine alan, kapsayan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Şârait (Ar.) Bir işi görmek için lazım olan şartlar. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Şârik: (Ar.) Ortak. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Şârm: (Far.) Utanma. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 162).

Şärmändä: (Fars.) Utanan, utanç duyulacak bir hareket de bulunduğunu zen eden. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Şäyatın: (Ar.) Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan, rahmetten uzak kalan, iblis. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Şeir: (Ar.) Duygu ve heyecanları, güzellikleri seslerin uyumundan ve ahenginden etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanatla verilen edebi eser. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Şey: (Ar.) Nesne, madde. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 83).

Şeyh Sädi: Klasik Fars edebiyatında önemli bir şahsiyet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Şeytanfikir: (Ar.) Kötü düşünceli, içinde fesatlık olan kimse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Şeytanlıg: Habercilik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Şığgıltı: Bir şeylerden çıkan ses. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Şikayät: (Ar.) Durumdan memnun olmayıp yakınma, başına gelen bir dertten sızlanma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Şilä: Kırmızı renkli pamuk bez. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Şirin: (Far.) Tatlı, cana yakın. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 67).

Şirin: (Far.) Tatlı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 72).

Şitängi: Yaramaz, uslu durmayan, söz dinlemeyen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 45).

Şöhrät: (Ar.) Her yerde herkese tanınma, ün, şan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Şölâ: (Ar.) Işıltı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Şüa: (Ar.) Işın. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Şübhâ: (Ar.) Tereddüt, kuşku. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Şüğul: (Ar.) İş, meşguliyet. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Şükranâ: (Ar.) İyilik, teşekkür etme nişanesi. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Şüruh: (Ar.) İzahlar. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 114).

Şüşâ: (Far.) İçine su ve her türlü sıvı madde konula bilen, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Täaccüb: (Ar.) Gayri adi, beklenmedik bir şey karşısında duyulan hayret. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Taala: Tanrı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 105).

Täaşşüg: (Ar.) Aşık olma, sevmeye. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 120).

Täbässüm: (Ar.) Gülümseme. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Tabe: (Ar.) Başkasının emiri altında olan. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Täbiyât: (Ar.) Karakter. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 64).

Tac: (Far.) Üstünlük, kudret, kuvvet alameti olarak başa konulan başlık. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 37).

Täcarüb :(Ar): Tecrübe. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Tacik: (Far.) Tacikistan Cumhuriyetinde yaşayan soyca Türk olmayan, İran dilli halk veya bu halka mahsus adam. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 69).

Tacir: (Ar.) Ticaretle uğraşan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Täcrübä: (Ar.) Deneyim. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Tädarük: (Ar.) Hazırlık. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 47).

Tädbir: (Ar.) Önceden yapılan hazırlık, önlem. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Tädriçlä: (Ar.) Yavaş yavaş, zamanla. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 35).

Täfafüt: (Ar.) Fark. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Tafta: (Far.) İpekle dokunmuş bir kumaş cinsi. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Tägaza: (Ar.) İhtiyaç, talep. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 42).

Täğir: (Ar.) Beyan etme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 51).

Täğlit: (Ar.) Belli bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışma. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Täğrir: (Ar.) Bir şeyi bir daha yapma, tekrarlama. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Täğrirat: (Ar.) İzah etme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 52).

Täğsir: (Ar.) Günah, suç. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Täğva (Ar.) Dünyadan el çekip bir yere kapanma, ibadetle meşgul olma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Täğyir: (Ar.) Bozma, başka hala salma. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Tahca: (Far.) Bir şeyler koymak için duvarda oyulmuş yer, oyuk. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 164).

Tâhğîğ: (Ar.) Bir şeyin doğru olup, olmadığını anlamak için yapılan araştırma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Taḥıl: (Ar.) Buğday, arpa, çavdar, yulaf, pirinç, mısır gibi taneli ürünler genel adı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 79).

Tâḥîr: (Ar.) Erteleme, sonraya bırakma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Taḥta: (Far.) Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası. (Hikayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 60).

Tâhti-himayât: (Ar.) Korunma altında. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Tâklîf: (Ar.) İncelenmek veya kabul edilmek için bir şey sunma, önerme, öneri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Tâkmîl: (Ar.) Bitirme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Tâksirisiz: (Ar.) Günahı olmayan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Tâksirli: (Ar.) Günahı olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Tâkyä: (Ar.) Yaslanma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Täläsik: Çabuk olma durumu. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 180).

Tälâti-dilbär: (Ar.) Yüzü güzel. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 107).

Tälh: (Far.) Kötü, acı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Tälîm: (Ar.) Öğretme. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Talip: (Ar.) İsteyen talep eden, istekli olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Tämä: (Ar.) Aç göz, tamah. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Tamah: (Ar.) Doymazlık, aç gözlük. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 143).

Tamahkar: (Ar.) Nefisi çok olan kimse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Tamam: (Ar.) Bütün, tüm. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Tämami: (Ar.) Büsbütün. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 63).

Tämiz: (Ar.) Pak, kirli olmayan. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Tänä: (Ar.) Kötüleme, Kınama. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 70).

Tänbäki: (Far.) Tütün. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Tänbih: (Ar.) Bir şeyin yapılıp, yapılmaması, şöyle veya böyle yapılmasını söyleme, bunun üzerinde durarak hatırlatma. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 142).

Tängänäfäs: (Täng. Fars ve näfäs. Ar.) Nefesi kesile-kesile, hızlı, çabuk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 50).

Tapanca: Ateşli silah. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Tapmaca: Adımı açıkça söylemeden, üstü kapalı bilgiler ipuçları bilgileri vererek bir şeyin ne olduğunu dinleyene ve okuyana buldurma esasına dayanan bir çeşit zekâ oyunu, bulmaca. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).

Tapıltı: Hareket eden insan veya hayvanın ayağından çıkan ses. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Tär: Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Täräf: (Ar.) Düşünceleri çatışan iki kişi veya topluluktan her biri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Täräf: (Ar.) Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların hepsi; yöre, yer; bir kişinin soyundan gelenlerin hepsi; bir şeyin belli bölümü, kısmı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Tarağ: Bir şeyin başka bir şeye dokunmasından çıkan ses. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Täräkämä: Hayvancılıkla uğraşan bir Türk boyu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Tärbiyâ: (Ar.) Eğitim vermekle gelenek, adap ve davranış kurallarını öğretmekle büyütmek. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 53).

Tärçih: (Ar.) Bir şeyi diğerlerinden üstün tutma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Tarı: Allah, tanrı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 49).

Täریف: Bir kimsenin veyahut bir şeyin iyi yönlerini söylemek. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Tärk: (Ar.) Bırakma, bir yerden veya bir kimseden uzaklaşma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Tärki- ädâb: (Ar.) Edepsizlik. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 119).

Tärkib: (Ar.) Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Tärtib: (Ar.) Düzenleme. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Täsäk: Papak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Täsbeh: (Ar.) Belirli dinî sözleri tekrarlamak veya elde oyalanmak için kullanılan, türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış, genellikle otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş dizi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Täsir: (Ar.) Bir nesnenin ve bir halın başka bir nesne veya kimse üzerinde etkisi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Täslim: (Ar.) Bir şeyi veya birini bir makama veya bir kimseye verme, götürüp verme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Täşviş: (Ar.) Heyecanlı olma durumu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 86).

Tat: Azerbaycan, Dağıstan ve İranda yaşayan İran dilli halk ve bu halka mensup adam. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 67).

Tätäbbü: (Ar.): Hekimlik, tababet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Tatar: Ruslar Azerbaycan Türklerini ifade etmek için Tatar kelimesini kullanmışlar. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Taun: (Ar.) Kusma ve ishal şeklinde olan, bulaşıcı hastalık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Tävägge: (Ar.) Arzu etmek, dilemek. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 77).

Tävakküllü: (Ar.) Allaha güvânän. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 168).

Tay: (Far.) Bir şeyi iki hisseye bölen taraflardan biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Tay: Beraber, bir seviyede, bir hizada. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Tayfa: (Ar.) Aynı işi yapan topluluk. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 76).

Tazä: (Far.) Bozulmamış, bayatlamamış olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Täzädän: Vaktinden evvel, erken. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 122).

Täzkirä: (Ar.) Bir işin izin verildiğini bildiren, bir hüsusa ispata yarayan hususi belge. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 59).

Tez: (Far.) Hızlı, yavaş karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Tezliklä: Çok yakın gelecekte, zamanda. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 32).

Ticarät: (Ar.) Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alışveriş. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 161).

Tifil: (Ar.) Zayıf çocuk, çocuk. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 180).

Tike: Parça, lokma, dilim. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 46).

Tirmä: Yundan veya ipekten dokunmuş, desenli, kıymetli şal kumaş. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Tizab: (Far.) Nitrit asit. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Toğlu: On aylık erkek koyun yavrusu. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 64).

Tohum: (Far.) Nesil, soy. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 103).

Top: Düzenli bir bağ haline getirilmiş kumaş. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Top: Gülle atan ateşli silah. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Cädüger-i Meşhur 63).

Topuğ: Ayağın yuvarlakça olan arka kısmı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Torba: (Far.) Kıl, bez, iplik vb. şeylerden dokunmuş veya kağıt, naylon vb. şeylerden yapılmış çeşitli boyda, ağzı büzülebilen, küçük çuval biçiminde kullanım eşyası. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 132).

Torpağ: Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarında oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Torta: (İt.) yağ vs. erindiğinde kabın dibine çöken çöküntü. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 40).

Toy: Ziyafet, toplu yemek, şenlik, şölen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Toyuğ: Evcil kümes hayvanı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Töfiğ: (Ar.) Allah'ın yardımı ile. (Hikâyet-i-molla İbrahim Halil Kimyager 39)

Töhmätli: (Ar.) Suçlu. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 177).

Törä: (Ar.) Çoğalma, türeme. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Tövbä: (Ar.) Yapılan bir hatadan dolayı duyulan pişmanlık. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Tövr: (Ar.) Surat, tarz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Töycü: Eskilerde köylülerden toplanan vergi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 145).

Töylä: Ev hayvanlarının at, inek vs. saklandığı yer. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 102).

Tufan: (Ar.) Çok şiddetli yağmur, fırtına. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 56).

Tuğlu: Tuğ köyünde yaşayan kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Tuli- ömrünä: (Ar.) Uzun ömrüne. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Tuman: (Far.) Belden aşağı kadın geyimi. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Turac: Tavuk türünden ov kuşu. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Tutam: Bir şeyin bir defada avuç içi veya parmaklarla tutula bilen miktarı.

Tutuğuşu: Kendi fikri olmayan, duyduklarını düşünmeden tekrarlayan kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 108).

Tüfeng: Tüfek, uzun namlulu taşınabilir ateşli silah. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Tük: İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar. (Hekâyeti-molla İbrahimhalil Kimyager 43).

Tükänmäz: Bitmeyen, tükenmeyen. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 169).

Tülkü: Sivri burunlu, uzun ve çok tüylü kuyruğu ve postu kürk olarak kullanılan, kümeslere zarar vere, çok kurnaz, memeli hayvan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Tülyeri: (Fr.) Devlet. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Tümän: 10.000 akçe değerinde bir İran para birimi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 100).

Tüfätül-äyn: (Ar.) Göz yumup açana kadar, anlık, bir an. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Türki: Türkçe. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Türkiçä: Türkiye’de ve Türkler’ in hakim olduğu ülkelerde kullanılan dil, Türk dili. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Tüstü: Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamamıyla yanmamış katı zerrelere ve buğu bulunan gaz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Tüstü: Yanan yerlerin dumanı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Uca: Yüce, yüksek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Uca: Yüksek. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Ucaboylu: Boyu uzun olan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 140).

Ucundan: Sebebinden. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 169).

Ucuz: Fiyatı düşük olan, pahası yüksek olmayan. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 125).

Uğrunda: Amacında, yolunda. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 116).

Uğur: Başarı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Ulduz: Işıklı ve sabit bir nokta halinde görülen gök cisimlerinden her biri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Un: Tahıl veya diğer gıda maddelerinin öğütülmesinden elde edilen töz halindeki besin. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 50).

Urus: Rus. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

Usta: Bir işi güzel öğrenip onunla uğraşan, sanatkâr. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Ustad: (Far.) İlim ve sanat sahalarında geniş malumatı ve becerisi olan şahıs. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 35).

Uşag: Çocuk. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Uşagcığ: Küçük çocuk. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Utanmaz: Utanma hissi olmayan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Uzun: İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı; başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Üç ağırlı: Bir şeyin çekisinin 3kat ağırlı. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 118).

Üç bir: (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 128).

Üç: Bir sayı. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 34).

Üçünçü: Üç sayının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Ülum: (Ar.) İlimler. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Ümânayi-dövlät: (Ar.) Devlet adamları. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Ümdä: (Ar.) Esas. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Ümid: (Far.) Bir şeyin olmasını beklemek ummak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Ün: Ses. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Ünas: (Ar.) İnsanlar. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 163).

Ürâk: İnsanın bütün duygularının kaynağı ve manevi varlığının merkezi. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 50).

Üreksiz: Korkak. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 96).

Üst: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı; bir şeyin görülen yanı, yüzü; giyecek, giysi. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Üst: Sebep, göre. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 90).

Üz: Başın üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı, yüz. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Üzängi: Ata binmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz demir halka. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Üzrḥahlıḡ: (Üz: Ar, ḥah: Far.) Özür dileme durumu. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 185).

Üzük: Parmağa takılan altın, gümüş vb. halka, yüzük. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 117).

Väba: (Ar.) Salgın hâlini alan, bulaşıcı, ateşli, öldürücü hastalık. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 162).

Väcd: (Ar.) Sevinç, sevinçten coşma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Vacib: (Ar.) Yapılması gerekli olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 40).

Väd: (Ar.) Bir işin yapılması için tanınan zaman, mühlet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 40).

Vaḡä: (Ar.) Meydana çıkma, baş verme. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 31).

Vaḡif: (Ar.) Bilici, bilen, agah olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Vahimä: (Ar.) Hayale gelen korkulu şeyler. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 63).

Vähşi: Medeniyetten uzak, ilk çağlardaki gibi medenileşmemiş insanlar halinde olan kimse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 97).

Väkalätnamä: (Väkalät: Ar, namä: Far.) Bir kimsenin birine vekalet verdiği dair noterce düzenlenmiş belge. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 168).

Vâkil: (Ar.) Başkası adına söz söyleyip hareket eden kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 159).

Vâkil: (Ar.) Hukukçu, bir kimsenin şahsına vekaleten işlerini görmek üzere yerine bıraktığı ve bu hususta bir belge ile yetki verdiği kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 167).

Vakit: (Ar.) Zaman. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 38).

Vâlvâlâ: (Ar.) Gürültü patırtı. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Var: Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Vâräsâ: (Ar.) Mirasçılar. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 179).

Vargüzar: (Ar.) Armağan, yadigar olarak verme. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 165).

Varis: (Ar.) Kendine miras düşen kimse. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 166).

Vâsf: (Ar.) Bir şeyin veya kimsenin durumunu sıfatlarını ve niteliklerini sayarak tarif etmek. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Vasitâ: (Ar.) İki şey arasında bağ durumunda olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Vâsväsâ: (Ar.) Nefsin gönlüne getirdiği boş, faydasız, huzursuzluk verici şeyler. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Vâtân: (Ar.) Bir kimsenin doğduğu büyüdüğü yer, yurt, bir milletin üzerinde yaşadığı toprak. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 53).

Vaveyla (Ar.): Çılgılık, feryat. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 42).

Vâz: (Ar.) İbadet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarafından yapılan dini konuşma. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Vazeh: (Ar.) Açık, aydın. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 160).

Vâzir: (Ar.) Askeri ve idare yetkisi olan devlet memuru, rütbeli kimse. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 115).

Vefat: (Ar.) Ölüm. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 173).

Vest: (Rus.) Rus uzunluk ölçüsü, metre kullanılmadan önce kullanılmıştır. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 137).

Vilayet: (Ar.) Diyar, memleket. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Viran: (Far.) Yıkık, harap. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 66).

Vuran: Savaşmayı seven, cengâver. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Vücut: (Ar.) Var olma, bulunma. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Vüsal: (Ar.) Sevgiyle birleşme. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 160).

Vüslet: (Ar.) Sevgilisine kavuşma. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 160).

Yad: Hafıza. (Hekayeti-molla İbrahimhalil kimyager 42).

Yad: Yabancı diyar, gurbet. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 94).

Yâgin: Hakikat. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 51).

Yağ: Besin olarak kullanılan, yüksek enerji veren madde. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 49).

Yaha: Giysinin boyun geçen kısmı, bu hisseye dikilen, boynu ehate eden kumaş. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 67).

Yahında: Çok geçmeden. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 126).

Yaşşı: İyi. (Hikâyeti-molla İbrahimhalil kimyager 32).

Yaşşılığ: İyilik. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Yâhudi: (Ar.) Hz. Musa'nın kavminden olan kimse. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Yakın: Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı; aralarında sıkı ilgi bulunan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Yalan: Gerçeğe aykırı, asılsız söz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Yalancı: Yalan söylemeyi huy edinmiş kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Yalancılığ: Yalan söyleme huyu. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 109).

Yalgız: Tek, yalnız, kimsesiz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 124).

Yalnız: Sadece. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Yaman: Gücü, becerikliliği alışılmışın üstünde olan, usta. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 63).

Yaman: Kötü, fena. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 81).

Yamanlığ: Kötülük. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 144).

Yan: Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil. (Hikyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 32).

Yar: (Ar.) Sevgili. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 57).

Yara: Bir dış etki ile vücutta meydana gelen kesik. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 95).

Yarağ: Malzeme, silah. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Yaraşşılığ: Yakışıklı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 171).

Yarı: Bir bütünün iki eşit parçasından her biri, yarım olan. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 80).

Yarım: Buçuk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 33).

Yarpağ: Şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Yasavul: Yol muhafızı, eskiden yolların korunmasında görevli olan kimse. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 73).

Yassar: Beceriksiz. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 75).

Yaş: Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Yaş: Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 47).

Yaş: Gözyaşı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 55).

Yaş: Nem. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Yaşıl: Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk, yeşil. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 41).

Yava: (Far.) Kötü, edepsiz. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Yavaş: Hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Yavuk: Yakın. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Yayığ: Uzaklığında. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Yayla: Dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Yaylıg: Kadın baş örtüsü. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Yaz: İlkbahar. Kış ile yaz arasında olan mevsim. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Yazı: Kader, alın yazısı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Yeddiñçi: Yedi sayının sıra sıfatı, sırada altıdan sonra gelen, bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 53).

Yeke: Hacimce büyük. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 88).

Yemäk: Yenilen her şey, bereket. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 46).

Yengi dünya: Malta eriği. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 60).

Yengi: Yeni. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Yer: Ayakla basılan, ayakların altında kalınan yüzey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 49).

Yer: Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân; gezinilen, ayakla basılan taban. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Yetim: (Ar.) Anne babası ye yahut annesi veya babası ölmüş. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 181).

Yetişmiş: Olgun, büyümüş, kemale ermiş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 101).

Yetmiş: Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 170).

Yey: İyi (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Yeyin: Hızlı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 142).

Yığnağ: Bir yerde çokça biriken şey. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 87).

Yığıncağ: Sohbet etmek, eğlenmek için bir araya gelmiş arkadaşların toplandığı meclis. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Yıhan: Savaşı seven, savaşta mahir olan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 70).

Yiyä: Herhangi bir şeyin mülkiyetine veya o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulundura bilen kimse, sahip. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Yoğun: Kalın, iri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Yol: Bir amaca ulaşmak için baş vurulması gereken vasıta. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Yol: Bir yerden başka bir yere gitmek için üzerinden geçilen yol. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Yoldaş: 1.Yol + daş yol arkadaşı. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 43).

Yoldaşlıg: Arkadaşlık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 123).

Yolkäsän: Soygun yapan, dağlarda, kırlarda yol kesen kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 146).

Yövmiyyâ: (Ar): Gündelik ücret, günlük kazanç. (Hekayeti-molla İbrahimhalil Kimyager 33).

Yuḥarı: Derece ve yetki bakımından daha üstte bulunan daha yüksek olan memur. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 156).

Yuḥu: Organizmanın dinlenip toparlanmasını sağlamak üzere vücuttan ve dış dünyadan gelen uyarıları fiziolojik ve geçici olarak idrak etmeme. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 66).

Yukarı: Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı. (Hikyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 37).

Yumurta: Kanatlı hayvanların çoğalmasını sağlayan kabuklu bir besin maddesi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 99).

Yumurta: Kümes hayvanları özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, üstü beyaz, beyzi biçimde bir besin maddesi. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Yun: Koyun, keçi, deve vb. hayvanların tüyleri. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 45).

Yurd: Yaşayış yeri, mesken. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 92).

Yük: Düzenli şekilde üst üste yığılmış yastık, yorgan, halı. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Yüngül: Çekisi az olan. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Yüngül: Kolay olan iş. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 58).

Yüz min: Türkçe bir sayı. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Yüz: Doksan dokuzdan sonra gelen say, bir sayı. (Hekayeti-Müsyö Jordan Hekimi-Nebatat 64).

Yüzbaşı: Çevrilişten önce Azerbaycan köylerinde köy ittifakı tarafından seçilen vazife sahibi kimse. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 139).

Yüzillik: Asırlık, yüz yıl sürmüş olan. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 35).

Zabıta: (Ar.) Güvenliği sağlamak için görevli şahıs, polis. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Zad: (Ar.) Şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 47).

Zahir: (Ar.) Meydanda olan, açık, belli olan şey. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 52).

Zahirân: (Ar.) Aşikar olarak. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 39).

Zâhmât: (Ar.) Sıkıntı, zorluk. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 36).

Zâhrimar: (Far.) Çok kötü, hoşlanılmayan şeyler için söylenilir. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 135).

Zâif: (Ar.) Sahip olması gereken nitelikleri taşımayan, güçsüz. (Murâfaa Vekillerinin Hikâyeti 182).

Zakon: (Rus) Karar. (Hekâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 85).

Zâلیل: (Ar.) Yazık. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Zalim: (Ar.) Zülüm ve haksızlık yapan kimse. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 73).

Zâlzâlâ: (Ar.) Yer altındaki bazı boşlukların çökmesi, yer kabuğu tabaklarının kırılıp yer değiştirmesi, yer sarsıntısı, deprem. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 82).

Zaman: (Ar.) Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 42).

Zämanä: (Ar.) Zaman. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 121).

Zämani: (Ar.) Zamana göre. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 34).

Zamn: Kısa dönemlik hapisten azat etmek. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 156).

Zaminlîg: (Ar.) Kefil olan kimsenin işi. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 157).

Zarafat: (Ar.) Neşelendirmek, şaşırtmak amacı ile ciddiye alınmayacak şekilde söylenen söz. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 71).

Zärär: (Ar.) Bir kimseye veya bir şeyin sebep olduğu kötü kayıp. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 78).

Zärär: (Ar.) Bir malı mahiyetinden daha aşağıya satmaktan ileri gelen kayıp. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 129).

Zärb: (Ar.9 Güçlü, şiddetli etki. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 59).

Zärbäft: (Far.) Sırmalı kumaş. (Sergüzeşt-i Vezîr-i Hân-ı Lenkeran 98).

Zärdabl: Zerdab'da yaşayan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 46).

Zärgär: (Far.) Kuyumcu. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 31).

Zäruriyyati-lazimiyä: (Ar.) Mecburiyet. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 44).

Zat: (Ar.) Soy, nesil. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 152).

Zay: (Ar.). Boşa gitmiş, kayıp. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 41).

Zehin: (Ar.) Kafada saklama gücü bellek, algılama yetisi. (Murâfaa Vekillerinin Hekâyeti 182).

Zibil: (Ar.) Çöp. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 84).

Zirāk: (Far.) Hızlı hareket eden, süratli, becerikli olan kimse. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 50).

Ziyafât: (Ar.) Misafir davet edip özenli biçimde ağırlama, şölen. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 63).

Ziyarât: (Ar.) Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil kimyager 36).

Zor: (Far.) Güç. (Hikâyet-i Mösyö Jordan ve Derviş Mesteli-Şah Câdüger-i Meşhur 48).

Zorlu: (Far.) Güçlü, kuvvetli. (Hikâyet-i Hırs-ı Guldurbasan 70).

Zövğ: (Ar.) Lezzet, tat bilme duygusu, keyif. (Hikâyeti-molla İbrahim Halil Kimyager 34).

Zurna: (Far.) Davul ve dümbeleklerle çalınan, keskin sesli, kamaştan yapılmış üflemlerli saz. (Sergüzeşt-i Merd-i Hasis 149).

SONUÇ

Ünlü düşünür Wittgenstein'in "dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır" sözüyle ifade ettiği gibi bir insanın dünyasının genişliği dilinin gücünden gelir (Wittgenstein:1996, 131&5.6). Dilin genişletilmesi ise söz konusu dilin uzandığı lehçe, ağız, günlük dil, kullanılan yabancı kelimeler, deyimler gibi pekçok noktada gelişmeyi gerektirir. Bu bağlamda bir dilde yapılan söz varlığı çalışmaları sadece dilin sınırlarını değil aynı zamanda o dili kullananların dünyasının da sınırlarının genişlemesini sağlamaktadır. Söz varlığı çalışmaları bir dilin tarihini, geçirdiği evreleri, ve hazinesini öğrenmek için değerli bir kaynaktır. Bir insanın yaşadığı toplumdan bağımsız olarak eser vermesi düşünülemez. Dolayısıyla eser sahibinin yazdıklarında içinde yaşadığı toplumun o dönemki durumuna az ya da çok değinmesi kaçınılmazdır. Belirli bir döneme dair araştırma yapıldığında, o dönemin şair veya yazarlarının eserlerine bakmak o dönemin hem gerçek durumunu hem de hayal dünyasını anlamaya fırsat sağlar. Bu anlamda yazarların kullandığı dil, ait oldukları toplumun dünyaya bakışını, dünyayı anlama ve yorumlama biçimlerini okuyucularına aktarmaktadır. Bu bağlamda Mirza Feth Ali Ahundzade'nin eserleri on dokuzuncu yüzyıl Azerbaycan toplumunu ve onların dünya görüşlerini anlamak için önemli bir kaynak olmaktadır.

Mirza Feth Ali Ahundzade çok önemli bir tarihi dönemde yaşamış, dilin ölmemesi, alfabenin değişmesi için çaba sarfetmiş çok önemli bir şahsiyettir. Komediileri ile Azerbaycan edebi fikir tarihinde yeni bir yol çizmiştir. Yaşadığı dönemin zorlu şartları nedeniyle Ahundzade fikirlerini açık bir şekilde ifade edememiş ve görüşlerini eserlerindeki karakterler üzerinden topluma aktarmıştır. Eserlerinde genel olarak toplumun o dönemki yozlaşmalarına değinirken hemen hemen her eserinde aydın bir kişiyi temsil eden bir karaktere yer vermiştir. Yaşadığı toplumun ve dönemin olumsuzluklarını komedileriyle tasvir etmiştir. Toplumun içinde bulunduğu olumsuz durumu, dönemin ruhunu yansıtacak şekilde komedilerinde ortaya koymuştur. Ele aldığımız komedilerinde toplumun her sınıfı için mesajlar vardır. Söz

konusu mesajların doğru anlaşılması için yazar komedilerindeki karakterlerin kendi aralarındaki diyaloglarını konuşma dilinde vermiştir.

Biz araştırmamızda yazarın *Temsilat* adı altında toplanan altı komedisini incelemiş bulunmaktayız. Söz konusu komedilerin içeriğine dair bilgiye ilk bölümde yer verdik. Bu altı eser şunlardan oluşmaktadır: “Hekâyet-i Molla İbrahim Halil Kimyager” (1850), “Hekâyet-i Müsyo Jordan hekimi nebatat ve derviş Mesteli şah cadukün-i meşhur” (1850), “Hekâyet-i hırs-guldurbasan” (1851), “Sergüzeşti Vezir-i Han-ı Lenkeran” (1851), “Sergüzeşti- merd-i Hasis” “Hacı Qara” (1852), “Mürafie vekillerinin hekayeti” (1855).

Eserleri ele aldığımızda dikkatimizi çeken ve tespit ettiğimiz hususlar aşağıda sırasıyla verilmiştir.

1. Komedilerdeki 2076 kelimenin tasnifi yapılmıştır.
2. Komedilerde 902 deyim rastlanmıştır. Eserlerde geçen deyimler, günlük dilde aktif olarak hala kullanılmaktadır.
3. Ahundzade'nin en sık kullandığı sıfatlar niteleme sıfatlarıdır. “Yavuk” sıfatı şu an dilde sık kullanılmamaktadır.
4. Komedilerde en çok Arapça ve Farsça kelimelere yer verilmiştir.
5. Ahundzade ben, sen, siz, kişi zamirlerini daha çok kullanmıştır. Komedilerinde zaman zarfları diğer zarf türlerine göre daha çok kullanılmıştır.

7. Eserlerde en çok kullanılan fiiller “olmak”, “etmek”, “almak”, “görmek”, “gelmek” “düşmek” şeklindedir. Ahundzade'nin kullandığı diğer fiillere nazaran “govzamak” fiili Azerbaycan Türkçesindeki önemini yitirmiş ve günümüzde az kullanılmaktadır. Bu fiile daha çok ağızlarda rastlanmaktadır.

8. Ahundzade bağlaç ve edatlardan da bol bol istifade etmiştir. Eserlerde “nehayet”, “elehüsus”, “vaveyla”, “hergiz”, “mebade” gibi edatlar kullanılmıştır.

9. Ahundzade komedinin dilini konuşma dili şeklinde yazdığı için bazı kelimelerin söyleyiş şeklinde verildiği görülmektedir. “Ez” (az), “ehmeğ” (ahmak)\ “hacar” (acar).

10. Ahundzade komedilerinde bugün de insanların diline yabancı olmayan 18 atasözü kullanmıştır.

12. Eserlerde 189 kalıp söz tespit edilmiştir.

13. Eserlerde toplam 105 ikileme kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmamızda söz konusu ikilemeler niteliklerine göre tasnif edilmiştir.

KAYNAKÇA

ABDULLAYEV, Behruz, Mirze **ESGERLİ**, Hesen **ZERİNEZADE** (2005), **Klassik Azerbaycan Edebiyatında İşlenen Arap ve Fars Sözlere sözlüğü** [Elektronik Sürüm]. Bakü: Şerg-Gerb Neşriyyat.

ADIGÜZEL, Sedat. “Mirza Feth Ali Ahundov’un Doğunun Aydınlanması ve İlerlemesi Yolundaki Düşünceleri”, **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi** (10-15 Eylül 2007), Ankara, 2008.

AKPINAR, Yavuz. **Mirza Feth Ali Ahundzade (Bütün Yönleriyle)**, Atatürk Ü. Edebiyat Fakültesi, (Yayınlanmamış doktora tezi), Erzurum, 1980.

AKPINAR, Yavuz. **Mirza Feth Ali Ahundzade: Komediler (Temsilât)**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 46, 1988.

AKPINAR, Yavuz. **Azeri Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1994.

AKSAN, Doğan. **Türkçenin Gücü**, Ankara: Bilgi Yay, 2013.

AKSAN, Doğan. (2015). **Türkçenin Söz varlığı**, Ankara: Bilgi Yay.

AKSAN, Doğan. (2015). **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 3. Cilt**, Ankara: TDK.

AKSOY, Ömer Asım. (1984). **Atasözleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yay.

ALTAYLI, Seyfettin. (2005). **Azerbaycan Türkçesi Deyimler Sözlüğü**, Ankara: Prestij Matbaası.

BAYRAM, B. (2011). **Söz Varlığı İle İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler**, TÜBAR, XXIX, 27-61.

BEYDİLLİ, Celal. (2004). **Atalar sözü**, Bakı: Önder neşriyatı.

Bilgin, Muhittin. (2013). **Anlamdan Anlatıma Türkçemiz**, Ankara: Anı Yayıncılık.

ERGİN, Muharrem. (2011). **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Basım Yayım.

ELİZADE, Ziyet. (1985). **Azerbaycan Ata Sözlerinin heyatı**, Bakü: Yazıcı neşriyatı.

ÇAVDAR, Yıldray. (2018). **Kemal Tahir'in Romanlarında Söz Varlığı**, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÇİTGEZ, Muhammed. (2018). **Dede Korkut Hikâyelerinin Söz Varlığı**, Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.

GARAYEV, Yaşar (1999), **Azerbaycan Edebiyatı**, İstanbul: Ötüken yayın.

GASIMZADE, Feyzullah (1962) **M.F. Ahundov'un Hayat ve Yaratıcılığı**, Bakü: Azerbaycan devlet neşriyatı.

GÖÇERLİ, Feridun Bey (2005), **Azerbaycan Edebiyatı**, Bakü: Avrasiya Press.

HÜSEYNOV, Mir Celal Firidun (haz. YAVUZ, Kemal-ÜLĞEN, Erol 2000) **Örneklerle 20 Asır Azerbaycan Edebiyatı**, Ankara: Birleşik yayıncılık.

KANAR, Mehmet. (2015), **Farsça Türkçe Sözlük**, İstanbul: Sayı yayınları.

KARABABA, Safiye.(2013), **Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı**. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

MEMMEDOV, Nadir. (2005), **Mirza Feth Ali Ahundzade eserleri, C. I-III**. Bakü: Şerg-Gerb Neşriyat.

ORUCOV, Alihaydar. (1975), **Azerbaycanca ve Rusca Frazolojiya Lüğeti**, Bakı: Elm neşriyyatı.

ORUCOV, Alihaydar, Behruz ABDULLAYEV, Nergiz REHİMZADE (2006), **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti C. I**, Bakü: Şerg-Gerb Neşriyat. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası.

ORUCOV, Alihaydar, Behruz ABDULLAYEV, Nergiz REHİMZADE, (2006), **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti, C. II**, Bakü: Şerg-Gerb Neşriyat. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası.

ORUCOV, Alihaydar, Behruz ABDULLAYEV, Nergiz REHİMZADE, (2006), **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti, C. III**, Bakü: Şerg-Gerb Neşriyat. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası.

ORUCOV, Alihaydar, Behruz ABDULLAYEV, Nergiz REHİMZADE, (2006), **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti, C. IV**, Bakü: Şerg-Gerb Neşriyat. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası.

ÖZCAN, Seher. (2018), **Sabahaddin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf Romanının Söz Varlığı**, Yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.

SİNAN, Ahmet Turan. (2000), **Türkiye Türkçesindeki Deyimler üzerine bir dil incelemesi**, Doktora tezi. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.

SULTANLI, Ali, Aziz MİR AHMEDOV, Kamal TALIPZADE, (1960), **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, Bakü.

WITGENSTEIN, Ludwig (1996) **Tractatus Logico-Philosophicus**, Çev. Oruç Aruoba, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TDV İslam Ansiklopedisi, Mirza Fethalı Ahunzade Maddesi. Elektron: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahundzade-mirza-feth-ali>.

Türk Dil Kurumu. (1983). **Yeni Tarama Sözlüğü**. (Düz. Cem Dilçin). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2012). **Yazım Kılavuzu**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.